

AVRUPA BİRLİĞİ POLİTİKALARI DERGİSİ
EUROPolitika

YAYIN & İDARİ KURULU

Euro Politika Dergisi
İmtiyaz Sahibi & Genel Yayın Yönetmeni
Yusuf ERTUĞRAL

Editörler
Ali İzzet KEÇECİ
İlkay TÜRKEŞ

Editör Yardımcıları
Ertuğrul ÇAVUŞOĞLU
Şevval KOÇAK
Okan VATANSEVER

Halkla İlişkiler & Tanıtım Sorumlusu
Sedanur ASLAN

Görsel Yönetmen
Sertaç DURMAZ

Uluslararası İlişkiler Koordinatörü
Büşra Nur BULUN

Proje Sorumlusu
Rabia GÜNGÖRSEN

europolitikacom

europolitikacom

Friedrich Naumann
STIFTUNG

FÜR DIE FREIHEIT

KATKILARIYLA YAYINLANMIŞTIR

YAYINLAYAN:

**Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar
Merkezi A.Ş
(BİLGESAM)**

Yayın Türü / ISSN No
Yaygın Süreli / 2149-9217

Euro Politika Misafir Yazarlar

Ayhan KAYA
Karel VALANSI
Sezin ÖNEY
İlhan ARAS
Özgür ÜNAL ERİŞ
Ronja KEMPIN
Barbara KUNZ
Dani BARAN
Mert EKE

Dergideki yazılar izin alınıp kaynak gösterilerek, kısmen veya tamamen yayımlanabilir.

Dergide yayımlanan makaleler ve katkılarda yazarlar tarafından açıklanan görüşler, EURO Politika Dergisi'nin yayın kurulularının, yayıncının veya editörlerinin görüşlerini yansıtmamaktadır. Bilgi ve görüşlerin sorumluluğu tamamen yazarlara aittir.

Baskı: Ege Reklam ve Basım Sanatları San. Tic. Ltd. Şti.
Esatpaşa Mah. Ziyapaşa Caddesi No:4 Ataşehir / İstanbul
Tel: 0216 470 44 70 Faks: 0216 472 84 05
www.egebasim.com.tr Sertifika No: 12468

İdari Merkez: Esentepe Mahallesi 1. Gazeteciler Sitesi Dergiler Sokağı No:16 Kat:3 Daire:7 Şişli – İstanbul / Turkey
Tel: +90 212 217 65 91
Fax: +90 212 217 65 93
Web: www.europolitika.com
e-posta: editor@europolitika.com
info@europolitika.com

DERGİ VE KİTAP DANIŞMA KURULU (Alfabetik Sıra ile)

Ayhan KAYA
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Burak Bilgehan ÖZPEK
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Burak KÜNTAY
Bahçeşehir Üniversitesi

Cem TOKER
Bahçeşehir Üniversitesi (Misafir Öğretim Görevlisi)

Çiğdem NAS
Yıldız Teknik Üniversitesi & İktisadi Kalkınma Vakfı

Ebru CANAN SOKULLU
Bahçeşehir Üniversitesi

İlhan ARAS
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Mert BİLGİN
İstanbul Medipol Üniversitesi

Nergiz ÖZKURAL KÖROĞLU
Trakya Üniversitesi

Ozan ÖRMECİ
Gedik Üniversitesi

Özgür ÜNAL ERİŞ
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Selcen ÖNER
Bahçeşehir Üniversitesi

Serhat GÜVENÇ
Kadir Has Üniversitesi

Sezgin MERCAN
Başkent Üniversitesi

Yonca ÖZER
Marmara Üniversitesi

Zeynep ALEMDAR
Okan Üniversitesi

Editörden

Kısa bir aradan sonra yeniden sizlerle birlikte olmanın mutluluğunu yaşadığımız bu sayıda, yine birbirinden önemli kalemlerin ufuk açıcı ve derinlemesine bilgilendirici makale ve değerlendirmeye yazıları ile karşınızdayız. Türkiye'nin AB serüveni her ne kadar bir önceki yıla göre eksi yönde ilerleme! Sağlasa da, bizler yayın ekibi ve yazar kadrosu olarak AB ve politikaları üzerinde durmaya devam etmekteyiz.

Bu sayımızda kapak konusu olarak belirlediğimiz "Avrupa'da Yükselen Mikro Milliyetçilik" ana başlığı ve alt başlıklar aslında kıta Avrupa'sının çokta yabancı olmadığı kavramlardır. Fransız İhtilali gibi tarihi önemi büyük bir olayın kıta Avrupa'sında başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan sonuçları hala siyasi hafızamızda tazeliğini korumaktadır.

Öyle ki; Bu başlığın alt başlıkları olarak bu sayıda yer verdiğimiz ve kapakta da yer alan "Demokrasi, Tiran, Politika, Devlet, Hukuk ve Güç" gibi kavramların doğum yerinin antik Yunan ve Roma medeniyetleri olduğunu hatırlarsak bu konuda haklı olduğumuz anlaşılacaktır. Avrupa Birliği'nin büyük bir savaşın sonunda yine büyük bir barış ve işbirliği ideali anlayışı çerçevesinde kurulduğunu anımsadığımız şu günlerde, kimi AB ülkelerinde yaşanan ayrılıkçı ve milliyetçi eylemler, kimi ülkelerde ise komşu ülkeler ile yaşanan sınır ve etnik meseleler sebebiyle yükselen milliyetçilik üzerinde durmayı önemli bularak bu konu üzerinde durduk.

Yazarlarımız ve kaleme aldıkları konu başlıkları; Avrupa'da Popülist Sağın Yükselişi: Popülizm Nedir? (Prof. Dr. Ayhan KAYA), Doğu Akdeniz Odaklı E. Büyükelçimizle Daryal BATIBAY ile söyleşi (İlkay TÜRKES), Prof. Dr. Serhat GÜVENÇ ile Avrupa Ordusu üzerine Söyleşi (Sedanur ASLAN), Almanya'da Yükselen Milliyetçilik Olgusu: Sebepleri ve Olası Etkileri (Doç. Dr. Özgür ÜNAL ERİŞ), Avrupa Birliği'nin Bir Başarı Hikayesine İhtiyacı Var (Karel VALANSI), Brexit is Bullshit (Doç. Dr. İlhan ARAS), Kuzey İrlanda Örneği: Barışın Günlük Referandumu (Sezin ÖNEY), Avrupa'da Liberalizm Üzerine Cem Toker ile Söyleşi (Yusuf ERTUĞRAL), Doğu Akdeniz Doğalgazı ve İsrail'in AB Piyasasına Etkileri (Dani Daniş BARAN), Kuzey Makedonya Meselesi Sürecinde Yükselen Yunan Milliyetçiliği (Ali İzzet KEÇECİ), Avrupa İçin Yeni Bir Sınama: Ayrılıkçılık ve Katalonya (Dr. S. Sezgin MERCAN & Birlik BİLGİSEVEN), Mayıs 2019 Avrupa Parlamentosu Seçimleri (Şevval KOÇAK), Fransa – İtalya Krizinin Perde Arkası (Okan VATANSEVER), Avrupa Birliği'nin Demokrasi Açığı (Ertuğrul ÇAVUŞOĞLU), Aachen Antlaşması "Fransa-Almanya Savunma İşbirliği İçin Yeni Bir İvme Mi?" (Ronja KEMPIN & Barbara KUNZ) ve Avrupa'da Demokrasi Neden Kıymetli? (Mert EKE).

Birleşmeden ayrılmaya Avrupa Birliği serüveni bu denli etkili kalemlerin etkili yazıları ile anlatılmaya ve sizlere sunulmaya çalışıldı. Her milliyetçiliğin kötü olduğu ya da her ayrılıkçı hareketin zararlı olduğu gibi bir çıkarımda bulunmadan tamamen objektif değerlendirme ve incelemelerle aktarılmaya çalışıldı. Milliyetçilik kavramının doğum yeri de acaba antik Yunan olabilir mi? Sorusunu dahi sordüğümüz ve cevapladığımız bu sayı, sizlere keyifli ve bilgi dolu okumalar sağlayacaktır.

Bu sayımızda da bizlere desteğini esirgemeyen Friedrich Naumann Vakfı'na teşekkürü bir borç biliriz. Bahar aylarının başladığı bu günlerde başta ülkemiz olmak üzere tüm dünyaya barışın hâkim olması ise en temel isteğimizdir.

Faydası olması dileğiyle, iyi okumalar dileriz.

Ali İzzet KEÇECİ

İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. Ayhan KAYA

Avrupa'da Popülist
Sağın Yükselişi:
Popülizm Nedir?

5

E. Büyükelçi

Daryal Batıbay ile
Doğu Akdeniz Odaklı
Söyleşi

35

Doç. Dr. Özgür ÜNAL ERİŞ

Avrupa'da Popülist
Sağın Yükselişi:
Popülizm Nedir?

39

Avrupa'da Liberalizm
Üzerine

Cem TOKER ile Söyleşi

43

Karel VALANSİ

Avrupa Birliği'nin
Bir Başarı Hikayesine
İhtiyacı Var

48

Doç. Dr. İlhan ARAS

Brexit is Bullshit

52

Avrupa Ordusu Üzerine
Prof. Dr. Serhat GÜVENÇ
İle Söyleşi

55

Sezin ÖNEY

Kuzey İrlanda Örneği:
Barışın Günlük
Referandumu

60

Dr. Sezgin MERCAN

Bilgin BİRLİKSEVEN

Avrupa İçin Yeni Bir
Sinama: Ayrılıkçılık ve
Katalonya

63

Ali İzzet KEÇECİ

Kuzey Makedonya
Meselesi Sürecinde
Yükselen Yunan
Milliyetçiliği

73

Okan VATANSEVER

Fransa-İtalya Krizinin
Perde Arkası

76

Şewal KOÇAK

Mayıs 2019
Avrupa Parlamentosu
Seçimleri

80

Ertuğrul ÇAVUŞOĞLU

Avrupa Birliği'nin
Demokrasi Açığı

83

Dani BARAN

Doğu Akdeniz Doğalgazı
ve İsrail'in AB Piyasasına
Etkileri

87

Dr. Barbara KUNZ

Dr. Ronja KEMPIN

Aachen Antlaşması
Fransa-Almanya Savunma
İşbirliği İçin Yeni Bir İvme Mi?

91

Mert EKE

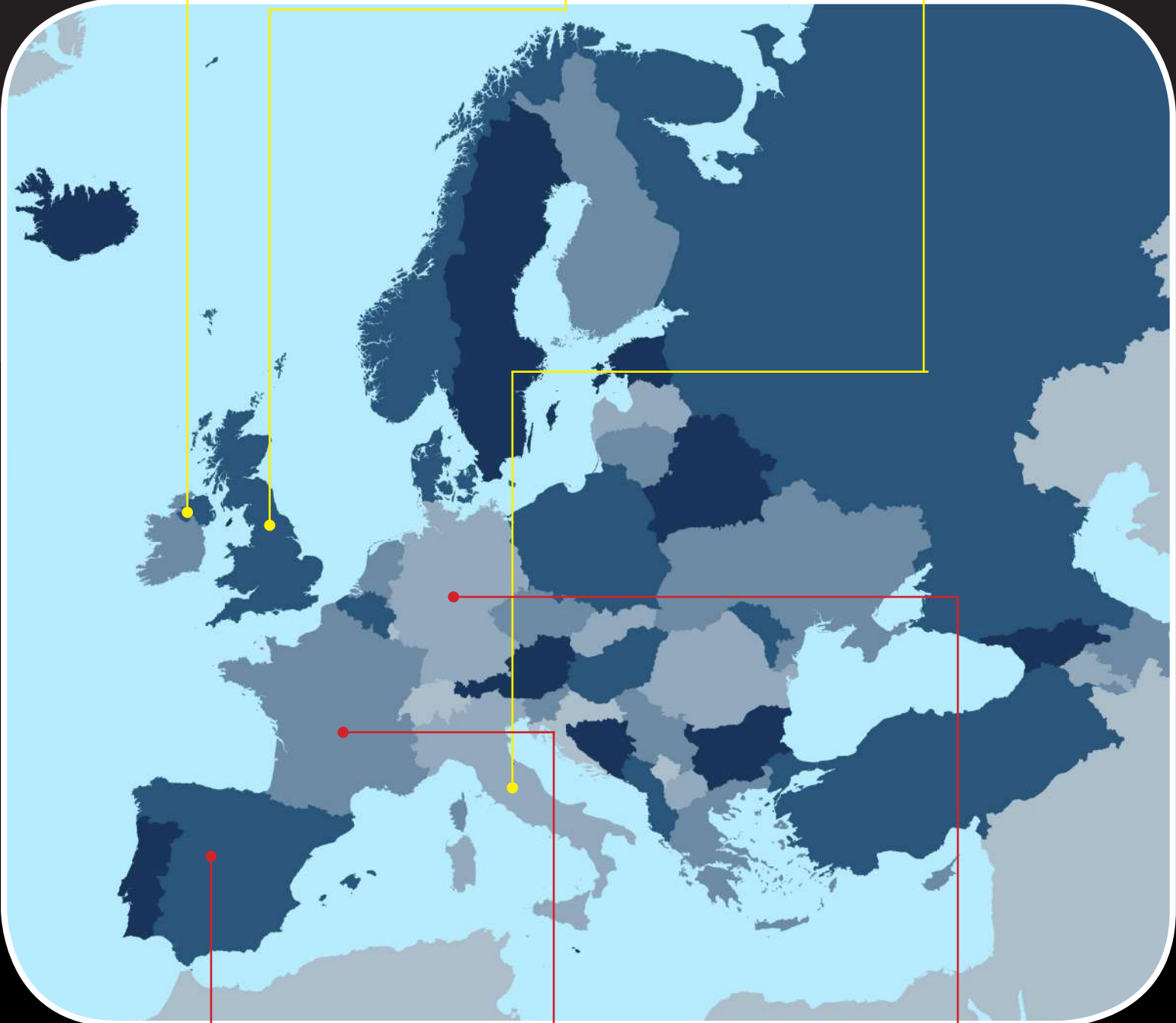
Avrupa'da Demokrasi
Neden Kıymetli?

94

Kuzey İrlanda: Brexit müzakerelerinde İrlanda ile K. İrlanda arasındaki sınır konusu için anlaşma sağlanamadı. T. May "tedbir maddesini" değiştirmeyi planlıyor. (Ocak 2019)

2016 yılında İngiltere'de yapılan AB referandumunda halkın yüzde 52'sinin Brexit'ten yana oy kullanmasıyla İngiltere'nin, Avrupa Birliği'nden ayrılma (Brexit) sürecini resmen başlatacak olan Lizbon Antlaşması'nda ki 50. maddeyi 29 Mart'ta resmen işletecek.

İtalya'da, koalisyon hükümetinin ortağı aşırı sağcı Lig Partisinden milletvekili ve Meclis Bütçe Komisyonu Başkanı olan Claudio Borghi, 26 Mayıs'taki Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerinin İtalya açısından bir yenilik getirmemesi halinde Avrupa Birliği'nden (AB) çıkmayı tartışmaya açacaklarını belirtti. (Şubat 2019)

İspanya'da merkezi hükümetin, Barselona'da yaptığı Bakanlar Kurulu toplantısını "provokasyon" olarak değerlendiren bağımsızlık yanlısı Katalanların gösterilerine polis sert müdahalede bulundu. Göstericiler ve polis arasında çıkan kargaşa da ülke de hayat durdu. Çıkan olaylarda 35'i Katalonya yerel polisi olmak üzere 77 kişi yaralandı ve sağlık durumu ciddi kimsenin bulunmadığı bildirildi. Ayrıca 12 gösterici de gözaltına alındı. (21 Aralık 2018)

Kasım 2018'de Fransa'daki akaryakıt zamlarını ve hayat pahalılığını protesto ile başlayan Sarı Yelekliler eylemleri farklı siyasi görüşlerden protestocuların katılımıyla ülkedeki işsizlik sorunu, gelir adaletsizliği, Macron hükümetinin politikaları da hedef haline geldi ve Cumhurbaşkanı Macron'un istifası istenmeye başlandı.

Almanya Başbakanı Angela Merkel ile Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, iki ülke arasında tarihi öneme sahip 22 Ocak 1963 tarihli Elysee Antlaşması'nın 56. yıl dönümünde, anlaşmanın günümüz şartlarına göre güncellenmesi amacıyla yeni bir Alman-Fransız iş birliği anlaşmasını imzalayarak bağımsız bir Avrupa Ordusu'nun ilk adımları atıldı. Aachen Antlaşması'nın imzalanmasıyla iki ülke savunma ve kalkınma politikalarında ortak bir kültür ve işbirliği geliştirmeyi taahhüt ediyor. (22 Ocak 2019)

Ayhan KAYA

Prof. Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi

Avrupa'da Popülist Sağın Yükselişi: Popülizm Nedir?

Giriş

Bu makale, çeşitli sosyal-ekonomik ve finansal sıkıntılar nedeniyle, korkunun ve önyargının etno-kültürel ve dinsel olarak farklı olan "ötekilere" karşı tırmandığı Avrupa Birliği'nde, popülist hareketlerin ve siyasi partilerin mevcut durumunu daha iyi anlamak için teorik tartışmaları tasvir etmek üzere tasarlanmıştır. Bu çalışmanın temel önerisi, AB'de süregelen sosyal-politik-ekonomik ve finansal değişikliğin sebep olduğu, bilinmeyene, yani örneğin İslama, Müslüman-

lara, mültecilere ve göçmenlere yönelik korkunun; bireysel temsilciler tarafından korkuyu aşmak için muhtemel olarak kültürel/dinsel/uygarlıksal tözselleşmeye (reification) ve siyasi radikalleşmeye dönüştürüleceği yönündedir. Bu bağlamda mevcut çalışma, yükselen popülist hareketleri beş AB ülkesinde (Almanya, Fransa, Yunanistan, İtalya ve Hollanda) ve Türkiye'de karşılaştırmak için bir dizi teorik araçlar sunan ve halihazırda devam eden çalışmanın (Co-HERE Projesi kapsamında Çalışma Paketi 2)

ilk kısmını oluşturmaktadır.¹ Makale, teorik bir perspektiften çağdaş popülizm eylemlerini detaylı bir biçimde ele alarak başlayacaktır. Buradaki amaç Avrupa’da yükselen popülizmin temel etkilerinin karşılaştırılması için bir dizi teorik araç bulmaya zemin hazırlamaktır. Bu çalışma, popülist siyasi partiler ve hareketler üzerinden, kamusal alanda yayılan Avrupa mirası görüşlerini tanımlamayı ve “korku siyasetinin” Avrupa mirasına ve kimliğine ait bu görüşlerle nasıl ilişkilendiğini araştırmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte, bu makale temelde popülizmin mevcut durumunu anlamak için literatürde kullanılan teorik açıklamalara yoğunlaşacaktır.

Popülizm Nedir?

1967 yılında, aralarında Ernest Gellner, Isaiah Berlin, Alain Touraine, Peter Worsley, Kenneth Minogue, Ghita Ionescu, Franco Venturi ve Hugh Seton-Watson’un da bulunduğu araştırmacılar, London School of Economics (LSE)’de popülizme odaklanan bir konferans düzenlediler. Bu önemli konferansı takiben, Ghita Ionescu ve Ernest Gellner (1969) tarafından gelişmeler Latin Amerika, ABD, Rusya, Doğu Avrupa ve Afrika’ya birçok katkıyı da içeren oldukça açıklayıcı bir kitapta düzenlendi. Kitabın hala anlamlı olan önemli sonuçlarından biri de “Popülizm insanlara tapıyor.” önermesiydi (Ionescu ve Gellner 1969: 4). Buna karşın, her bir popülist vakanın özgül özelliklerini göstermek haricinde ne konferans ne de derleme kitap bahsedilen yinelemenin ötesinde bir fikir birliği oluşturulabilirdi.. Kavramın çok daha kapsamlı ve karşılaştırmalı bir analizini oluşturmak için gerçekleştirilen ilk denemelerin birisinde Gellner ve Ionescu şöyle yazmıştır:

“Popülizmin önemine ilişkin bugün hiçbir şüphe yok. Fakat basitçe hiç kimse tam olarak ne olduğundan emin değil. Bir doktorin ve bir hareket olarak değişken ve anlaşılması zor. Her yerde ortaya çıkıyor, fakat çeşitli ve çelişkili şekillerde. Altında yatan bir birlik var mı? Yoksa bir isim çok sayıda bağlantısız eğilimi mi kapsıyor?”

¹ CoHERE, Eleştirel Miras, adlı Ufuk 2020 araştırması hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. <http://cohere-ca.ncl.ac.uk/>.

Çığır açan bu konferansın dikkate değer sonuçlarından birisi de Isaiah Berlin’in konferans sırasında araya girerek yaptığı açıklamadır (1967:6):

“Sanıyorum hepimiz tüm popülizm biçimlerini her yerde kapsayacak tek bir formülün çok yardımcı olmayacağı konusunda hemfikiriz. Formül ne kadar kapsayıcı olursa, o kadar az tanımlayıcı olur. Formül ne kadar zengince betimlenirse, o kadar dışlayıcı olur. İçerim arttıkça, uzantısı küçülür. Çağrışım ne kadar büyük olursa, anlam o kadar küçük olur. Bu durum bana tarihsel yazım açısından neredeyse apriori bir hakikat gibi görünüyor.”

Popülizmin tanımı açısından bugünün bilim dünyasındaki gidişat, 1960’ların sonlarından pek de farklı değildir. Konuyla ilgili birçok çalışma yapılmış ve yayınlanmıştır. Fakat kavramın kapsamlı bir tanımından ziyade, araştırmacılar daha çok popülizmin farklı yönlerini vurgulayan bir dizi unsuru listelemiştir; örneğin: anti-elitizm; anti-entelektüalizm; düzen karşıtlığına ilişkin pozisyonlar; din ve geçmişle kurulan yakınlık; ırkçılık; yabancı düşmanlığı; anti-Semitizm; İslam karşıtlığı; göç karşıtlığı; sosyal, kültürel ve ekonomik olarak homojen ve organik bir toplum imajını teşvik etmek; içinde yaşadığımız dünyayı anlamak için yoğun olarak komplo teorilerinin kullanımı; liderin sıra dışılığına olan inanç, fakat aynı zamanda lideri halka daha da yakınlaştıran sıradanlığına olan inanç; devletçilik; ve halkın kutsallığı (Ghergina, Mişcoiu and Soare, 2013: 3-4).

Cas Mudde yakın zamanlarda yazdığı bir makalede, Brexit’in ardından ve Donald Trump, Marine Le Pen, Geert Wilders, Almanya için Alternatif, Beş Yıldız Hareketi, JOBBIK, İsveç Demokratları, Gerçek Finler ve çok daha fazlasının yükselişi ışığında, popülist kitlelerin mantığını sorgulamış ve şu soruyu sormuştur: Kızgınlıklarını besleyen nedir? Tartışmaların çoğu, hangi yakın tarihli olayın –Büyük Durgunluk ya da Avrupa mültecisi krizi– sağ popülizmin yükselişini körüklediği çevresinde dönmüştür. Bu doğrultuda Mudde’nin ikinci sorusu da söz konusu kızgınlığın ekonomik ya da aslen kül-

türel olup olmadığıdır. Mudde'ye göre her iki olay da olguyu açıklar nitelikte değildir, çünkü olgu olayları zaten incelemektedir. Bu noktada okuyucuya, 1999'da ulusal oyun %30'unu alan aşırı-sağ Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) ve 2002'de başkanlık seçiminde ikinci tura kalan Jean-Marie Le Pen örneklerini verir. Dolayısıyla, yakın tarihli ekonomik krizin ve mülteci krizinin bunda bir rol oynadığını iddia edebiliriz, fakat bunlar en çok birer katalizör olabilirler, yine de bize nedenleri vermezler. Nihayetinde, toplumsal bir kavram olarak kızgınlık; sınırlı kaynaklar üzerinde rekabet eden kaybedenlerin, yığınlık içinde öfke, korku ve nefret gibi yaygın duygularla tepki gösterdiklerini bir önerme olarak bize veriyorsa, o halde son otuz yılda Avrupa halkının hoşnutsuzluğunu tetiklemiş sanayisizleşme, işsizlik, artan etnik-kültürel çeşitlilik, çokkültürlülük, 11 Eylül sonrası terör saldırıları gibi bir takım başka faktörlerin de olduğunu söyleyebiliriz (Berezin, 2009: 43-44).

Avrupa'da ve dünyanın diğer bölgelerinde popülizmin tipolojilerini analiz eden çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. En yaygın olanı, popülist oyu sosyo-ekonomik faktörlerle açıklayan yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre, popülist duygular, neoliberal ve post-endüstriyel politikalar üzerinden işçi sınıfı gruplarını işsizlik, marjinalleşme ve yapısal dışlanmışlık durumlarına hapseden modernleşme ve küreselleşmenin zararlı etkilerinin belirtileri olarak ortaya çıkmaktadır (Betz, 1994; ve 2015). Yine bu yaklaşıma göre, "modernleşmenin ve küreselleşmenin kaybedenleri" dışlanmalarına ve marjinalleştirilmelerine tepki olarak anaakım siyasi partileri ve söylemlerini reddederken, göçmenlere karşı da etnik bir rekabet hissi üretirler (Fennema, 2004). İkinci yaklaşım, (özellikle sağ-kanat için) popülizmin kaynaklarını "uzak geçmişle ilgili mitlere dayanan etnik-milliyetçi duygulara" atıfta bulunarak açıklama eğilimindedir. Bu yaklaşım, küreselleşme, İslam, Avrupa Birliği veya mülteciler gibi dış düşmanların meydan okumaları ve tehditleriyle yüzleşmenin tek yolunun, homojen bir etnik yapıyı vurgulamak ve geleneksel değerlere dönerek ulusu güçlendirilmek olduğunu savunur (Rydgren, 2007). Üçüncü yaklaşım, popülist hareketlerin ve siyasi partilerin yükselişi konusunda farklı bir

duruşa sahiptir. Söz konusu yaklaşım, siyasi parti ve hareketlere dış faktörlere bir tepki olarak atıfta bulunmaktansa; popülist liderlerin ve partilerin kendi bileşenlerine hitap etmek için kullandıkları stratejik araçları vurgular (Beauzamy, 2013). Bu yaklaşımların eklektik bir kullanımı, popülist hareket ve partilerin artan popülerliğinin arkasındaki mantığı analiz etmekte muhtemelen daha makul bir yol sunacaktır. Bununla birlikte, ilk yaklaşımın Batı ve Güney Avrupa bağlamında daha uygulanabilir olduğu, ikincisinin ise Doğu Avrupa popülizmine daha uygun olduğu iddia edilebilir. Üçüncü yaklaşım, popülist lider ve partilerin örgütsel kapasite ve tarzlarına odaklandığı için, muhtemelen her türlü çağdaş popülizmi anlamamızda faydalı olacaktır.

Mabel Berezin (2009), yeni Avrupa sağının temel analitik yaklaşımlarını açıklamak için farklı bir sınıflandırma yapmaktadır. Avrupa popülizmlerinin nüanslarını yakaladığı iki analitik eksen olduğunu iddia eder: kurumsal eksen ve kültürel eksen. Kurumsal eksen, yerel örgütsel kapasiteler, ulusal düzeyde gündem belirleme kapasiteleri, politika önerme kapasiteleri ve işsizlikle ilgili konularda ulusal düzeyde uzlaşmak, öncelikli soruşturma konularıdır. Kültürel eksen ise, küreselleşmenin zararlı etkilerine yanıt verebilecek entelektüel repertuvarlar, bunların yabancı düşmanı, ırkçı, İslamofobik söylemleri barındırmaya hazır olmaları ve envanterlerinin hafıza, mit, geçmiş, gelenek, din, sömürgecilik ve kimliği kullanma kapasitesi ile ilgilidir. Bugünün Avrupa popülizmini analiz etmek için bu iki eksenin kullanılması, araştırmacıya yerel ve ulusal düzeydeki başarı ve/veya başarısızlığı anlamak için uygun araç setleri sağlayabilir. Bu eksenler aracılığıyla; Avrupa'da belirli şehirlerde popüler hale gelen kaç tane popülist parti olduğunu, bunu ülke çapında neden başaramadıklarını ve bununla birlikte kültür, geçmiş (veya geçmişler), din ve mitler gibi rasyonel olmayan unsurların popülist partilerin güçlerini sağlamlaştırmadaki rolünü anlamaya çalışabiliriz.

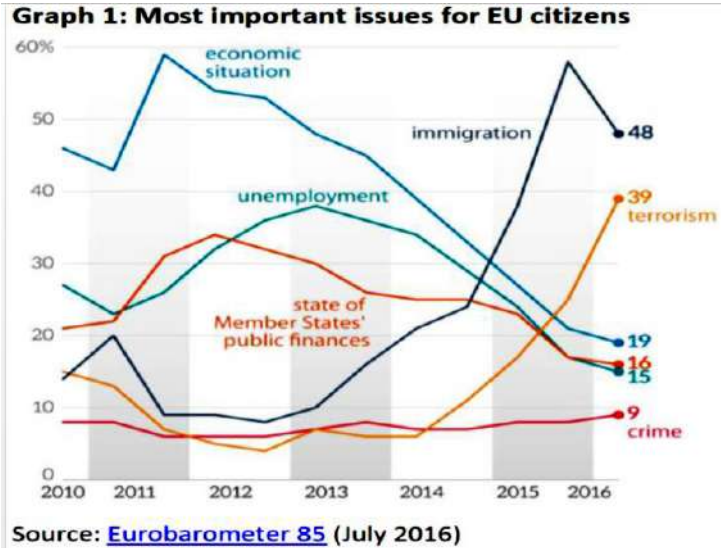
Sağ popülizmin, liderlerin kriz algısı oluşturmak için ekonomik ve kültürel kızgınlığı karıştırmak gibi her iki eksenin unsurlarını da harmanlayabil-

diği zaman ulusal düzeyde başarılı olduğu görülüyor. Sadece, sosyoekonomik hoşnutsuzluk (işsizlik ve yoksulluk), göç ve entegrasyon gibi kültürel kaygılarla bağlandığında, sağ-kanat popülistler kendilerini diğer ekonomik eleştirilenlerden ayırabilmektedirler. Sağ popülistler kültür, uygarlık, göç, din ve ırktan faydalanırken; sol popülistlerin toplumsal sınıfla ilişkili etmenlere yatırım yapmayı tercih etmesi de bu nedendir. Ernesto Laclau'nun (2005) belirttiği gibi, memnuniyetsizliklerin çoğul olduğu ve farklı memnuniyetsizliklerin bir arada varolması konusunda geleneksel sistemin yetersizliğinin artması, popülist kırılmaya neden olan koşulları yaratmaktadır. Bu kırılma, her ülkenin almış olduğu tarihsel yola bağlı olarak bazen sağ ve bazen de sol popülizm olabilmektedir.

Avrupa ve ötesindeki popülist partiler aynı zamanda farklı siyasi hayallere ve farklı geleceklere dayanmakta, farklı ulusal kimlik anlatıları inşa etmekte ve günlük yaşamdaki farklı konuları vurgulamaktadır. Ruth Wodak'ın (2015: 2) başarılı bir şekilde işaret ettiği üzere, Avusturya, Macaristan, İtalya, Romanya ve Fransa örneklerinde olduğu gibi, Avrupa'daki bazı partiler kendilerini faşist ve Nazi geçmişleriyle ilişkilendirerek destek almaktadır. Hollanda, Danimarka, Polonya, İsveç ve İsviçre örneklerinde olduğu gibi bazı partiler de İslam tehdidi algısıyla meşruiyet kazanmaktadır. Bazıları ise, örneğin Amerika ve Evanjilik/Hristiyan örneğinde gördüğümüz üzere köktenci bir söylemi desteklemektedir. Finlandiya ve Yunanistan örneklerindeki gibi, bazıları meşruiyetini Avrupa şüpheliği yoluyla ortaya koyarken, Türkiye örneğinde olduğu gibi bazıları da meşruiyetlerini muhafazakâr bir ideoloji ile içerde ve dışarda tanımlanamayan düşmanlardan kaynaklı bir tehdit algısıyla geliştirmektedir (Kaya, 2015). Farklı ulusal

düzenlemelerdeki popülist partilerin, bileşenlerini harekete geçirmek için patika-bağımlı bir söylem ve retorik kökeni izledikleri iddia edilebilir.

Mesele ne olursa olsun, Avrupa halkı şu sıra gündelik hayatta karşılaştığı en önemli zorluklar hakkında ortak bir görüşe sahip gibi görünüyor. AB'ye üye 27 ülkenin devlet ve hükümet başkanları ile AB Konsey ve Komisyon başkanları, Birliğin mevcut durumunu tespit etmek ve AB-27'nin "İngilteresiz" ortak geleceği hakkında görüşmek üzere 29 Haziran 2016 tarihinde Bratislava'da bir araya geldi. Bratislava toplantısı, takip eden altı ay boyunca AB-27'nin ana önceliklerini ortaya koyan ve aşağıdaki hedeflere ulaşmak için somut önlemler sunan "Bratislava Deklarasyonu" ile sonuçlandı: 1) göç, 2) iç ve dış güvenlik ve 3) genç işsizliği ve radikalizm dahil, ekonomik ve sosyal kalkınma. AB Konsey başkanı Donald Tusk tarafından daha önce ana hatlarıyla belirtilmiş olan söz konusu başlıklar, genellikle Avrupa vatandaşlarını en çok ilgilendiren konuları yansıtıyor. Grafik 1, Eurobarometre 2016 Anketi verilerine dayanarak, Avrupa vatandaşlarının önemli olarak öncelikledikleri konu algılarını göstermektedir.²

² Bkz. European Parliamentary Research Service Blog <https://epthinktank.eu/2016/10/03/outcome-of-the-informal-meeting-of-27-heads-of-state-or-government-on-16-september-2016-in-bratislava/most-important-issues-for-eu-citizens/>, 4 Ağustos 2016 tarihinde erişildi.

Küresel ekonomik kriz ve belirsizliğin hâkim olduğu bir ortamda, yükselen neo-popülist hareketler ve Avrupa şüpheciliği aynı madalyonun iki yüzüdür. Bu durum, politikadaki güvenilirliğin azalmasının ve popülist hareketlerle geleneksel partilerin “üstesinden gelme” eğiliminin, Avrupa demokrasisi için faydalı olup olmadığı sorusunu ortaya koyuyor. Popülizmin şaşırtıcı özelliklerinden birisi de sol merkez-sağ politik spektrumun geleneksel konseptlerine tam olarak uymamasıdır. Örneğin, Latin Amerika’da popülist hareketler, genellikle kentsel işçi sınıfının güçlü desteğini alan politik solla ilişkilendirilmiştir. Buna karşın Avrupa’da popülist hareketler, köylü ve işçilerin milliyetçi mit ve ideolojileri desteklemesiyle beslenen, daha ziyade sağ-kanat bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Fakat sol-kanat popülist hareketler, sağ-kanat milliyetçi ideolojinin unsurlarını içerebildiğinden, hatta Avrupalı faşist ve Nazi hareketler politik gündemlerinde belirgin sosyalist unsurlara sahip olduğundan, kesin bir ayırmadan söz etmek mümkün değildir (Howard, 2000). Bununla birlikte solcu popülistleri sağcılardan ayıran belirgin özelliklerden birisi, içinde yetiştikleri sosyalist öğretilerden beslenen bir fikir olarak insanları yeniden eğitime düşüncesine olan güvenleridir. Sol popülizmin aksine, sağ popülizm insanların sözde sağduyusuna güvenmektedir.

“Popülizm” teriminin özgün bir tanımı yoktur. Edwards Shils’in II. Dünya Savaşı’ndan sonraki müdahaleleri üzerine, bazı araştırmacılar popülizmi bir ideoloji olarak kabul etmektedir (Mudde, 2004, 2007, 2016b). Bazıları popülizmi, çeşitli siyasi partilerin plebisitler, referandumlar ve halka açık konuşmalar aracılığıyla iktidarı üretmek ve sürdürmek için şekillendirdiği bir strateji olarak okumaktadır (Weyland, 2001; Barr, 2009). Popülizmin, “halk” ile daha güçlü bir bağ kurmak gerektiğinde yine popülist bireyler tarafından araçsallaştırılan yarı-zamanlı bir olgu olduğu varsayımına dayanan diğer araştırmacılar, popülizmi bir söylem olarak tanımlar (Wodak, 2015; Hawkins, 2010). Öte yandan, Gramscici bir yorumla yaklaşan bazıları ise popülizmi bir politik mantık olarak ele almaktadır (Laclau 2005a, 2005b). Ufuk açıcı çalışmasında Peter Worsley (1969: 247); popülizm, ne belirli bir bölgeye özgü bir hadise

ne de politikanın herhangi bir ideolojik yönüne özgü bir kaledir, diye açıklar. Popülizm daha ziyade çeşitli politik kültürlerin ve yapıların bir yönüdür. Nihayetinde Marksist araştırmacı Worsley’i takip eden diğerleri de popülizmi bir politik stil olarak tanımlar (Taguieff, 1995; ve Moffitt, 2016). Pierre-Andre Taguieff de (1995: 10, 41) aşağıdaki alıntı ile pozisyonunu açıkça ortaya koymaktadır:

“Popülizmi kavramsallaştırmanın tek yolu, belirli bir sosyal ve politik hareketlenme türü belirlemektir ki bu da terimin, politik eylem ve söylemin sadece bir boyutunu gösterebileceği anlamına gelir. Belirli bir politik rejim türü içermez, belirli bir ideolojik içeriği tanımlamaz. Çeşitli ideolojik bağlamlar için uygun bir politik stildir... Dolayısıyla, bir demokrasi ya da diktatörlüğün popülist bir boyutu veya yönelimi olabilir, bir politik tarza sahip olabilirler.”

Sosyalizm, komünizm, çevrecilik, feminizm, sosyal demokrasi veya faşizmin aksine; popülizm hala tam teşekküllü bir ideoloji olmaktan uzaktır, çünkü henüz uluslararası kabul görmüş ve homojen bir şekilde tanımlanmış norm ve değerler dizisi taşımamaktadır. Daha ziyade mevcut olan, popülizmin Avrupa’dan Latin Amerika’ya veya Orta Doğu’ya uzanan ulusal ve bölgesel belirtileridir. Bu nedenle, bir liderin ya da siyasi partinin ideolojisi, örneğin Komünizm, Sosyalizm, İslamizm, Milliyetçilik, Faşizm ya da Ekolojizm olabilirken, söz konusu lider ya da partinin kullandığı söylem veya strateji veya politik mantık veya politik stil yine de popülist olabilir.³

Popülist partiler tarafından kullanılan siyasal iletişim stratejileri, toplumu “gerçek halk” ve “yozlaşmış elit” olarak ayırır ve siyasetin halkın genel iradesinin bir ifadesi olması gerektiğini belirtir. Mevcut akademik yaklaşım, popülizmi dört genel eylem ve tartışma modeli üzerinden tanımlar. Popülist partiler:

1. Mevcut kurumsal düzenlemelere karşı çıktığı varsayılan bir sağduyuya işaret

³ Popülizmin bir ideoloji ve bir stil olarak ele alınmasına ilişkin daha fazla tartışma için bkz. Tarchi (2013).

eder. Muhalefette genellikle doğrudan demokrasinin daha güçlü unsurlarına çağrıda bulunurlar, örneğin referandumlar yoluyla;

2. Kendilerini manda altına alınmış bir siyasal düzenin muhalifleri olarak görürler ve ülkenin siyasal elitlerini yozlaşmış, kendi hizmetlerinde ve halkın sorunlarından kopuk olmakla suçlarlar;
3. Siyasete eleştirel yaklaşan ya da apolitik olan nüfus gruplarını harekete geçirmek için dikkat çekici sıra dışı pozisyonları kullanmaya çalışırlar ve
4. Genellikle dost-düşman tartışmalarını kullanarak ve politik meseleleri belirgin bir şekilde basitleştirerek, siyaseti kutuplaştırma ve kişiselleştirme eğilimindedirler (Mudde, 2004).

Avrupa'daki popülist partilerin çoğu, Avrupa bütünleşmesi için mevcut olan kurumsal çerçeveye koşullarını reddetmektedir. Araştırmacılar genellikle popülist partilerin pragmatik ve post-ideolojik olduklarını ya da ideolojik olmadıklarını kabul eder. Bununla birlikte, bir referans doktrininin yokluğu ya da açıkça reddedilmesi, popülist söylemde belirgin bir ilkeler özü olmadığı anlamına gelmez. Popülizmin sembolik özü aşağıdaki üç ilkeyi içerebilir (Taggart, 2000; ve Franzosi, Marone ve Salvoti, 2015):

1. Genellikle organik bir yapı olarak atfedilen "halk" kavramının sürekli kullanılması, politik düzenin elitist tasvirine karşı "sıradan vatandaşları" siyasi meşruiyetin biricik kaynağı olarak konumlandırır;
2. Aynı zamanda siyasal sınıfın bir bütün olarak reddedilmesine de vurgu yapan anti-elitizm. Mecazi olarak bir "kast" olarak düşünülen tüm siyasi ve sosyal kurumlar ile bunların politikacılar, bürokratlar, gazeteciler ve bilim insanları da dâhil olmak üzere profesyonelleşmiş tüm unsurlarına yönelik öfke; ve

3. Temsili demokrasinin geleneksel kurumlarının kınanması. Bu nedenle temsili kurumlar, egemenliğin gerçekte halkın elinde olduğu ve politikacıların basitçe uygulayıcıları olduğu, "aşağıdaki" "gerçek" demokrasinin fark edilmesine engel teşkil eder.

Tüm yönleriyle bu üç ilke hem liderlik hem de politik aktivistler tarafından sergilenen tek tip bir tutumun ortaya çıkmasına yol açar. Popülizm de genellikle belirgin bir "demokratiklik" (democraticism) biçimi olarak ortaya çıkmaktadır (Shils, 1956; ve Meny ve Surel, 2002). Temsili demokrasi kurumlarına karşı mücadele, geleneksel olarak "doğrudan demokrasi" anlayışına dayanan söylem ve sloganlar üzerinde toplanır. Fransa, Almanya, Yunanistan, İtalya, Hollanda ve Türkiye ile ilgili olarak bu makalede tasvir edilecek tüm siyasi parti ve hareketler, popülizmin bahsedilen tüm özelliklerini taşımaktadır. Edward Shils'in (1956) çalışmasına atıfta bulunan Peter Worsley (1969: 244), popülist politikaların açığa çıkardığı bu demokratiklik biçimini etkili bir biçimde özetlemektedir:

"[Shils] için popülizm, iki temel ilkenin katılımını içerir: (a) halkın iradesinin, geleneksel kurumlar gibi diğer tüm standartlara olan üstünlüğü; (b) İnsanlar ve liderler arasında, kurumların aracılığı olmadan kurulacak "doğrudan" bir ilişkiye duyulan istenç. Yaygın görüşe göre, bu tip popüler katılım tarzlarına genel olarak; yozlaşmamış, basit ve sıradan halkın erdemlerine olan yarı-dinsel bir inanç ile "akıllı" verimsiz, kibirliliğe, aristokrat, zengin ve boş gezene karşı duyulan güvensizlik eşlik eder...: iktidar, mülk, kültür ve yetiştirme tekeline sahip olduğuna inanılan köklü bir yönetici sınıf tarafından topluma dayatılan düzene karşı öfkeli bir ideolojidir. Bu yaklaşıma göre popülizm, "fazla eğitilmiş" olanlara karşı bir güvensizlik hissiyatı içerirken, hükümetin yasama organına ve herhangi bir kurumuna özerklik vermez. Kamu hizmetinden nefret eder ve politikacıya düşmandır."

Popülizmin tanımını hakkında yapılan akademik tartışmalar çoğunlukla Laclau (2005b) ve

Essex Okulu'nun eserlerine övgülerini sunar (Stavrakakis, Yannis ve Giorgos Katsambekis, 2014). Essex Okulu'nun dışında iki işlevsel kriter vurgulanabilir: Popülizme yönelik söylem-odaklı bir yaklaşım, incelenen söylemsel uygulamanın; ilk olarak "halk" düğüm noktası üzerinden açıklanıp açıklanmadığının ve ikinci olarak da sunduğu toplum temsilinin, toplumu elit, düzen, güç bloğu bir tarafta; "halk", ezilen ve imtiyazsız olan diğer tarafta, muhalif iki kampa bölerek ne derece antagonist olduğunun belirlenmesi üzerine kuruludur. Bu iki koşul aynı anda gerçekleştiğinde, söz konusu partiyi ya da hareketi "popülist" olarak adlandırabiliriz (Stavrakakis ve Katsambekis, 2014: 123). "Halk" ve düşmanlarının inşa edildiği terimler çoğu zaman apriori olarak belirlenmiştir: halk "gerçek", "iyi", "homojen" ve her zaman haklı olmalıdır; bununla birlikte "düzen", "yozlaşmış", "kötü" ve haksız olmalıdır (Katsambekis, 2016; Mudde, 2007). Paul Taggart'ın "halkı", "yerin/kültürün kalbi" (the heartland) olarak kavramsallaştırması, popülistlerin halk ile ne kastettiğini anlamamıza yardımcı olabilir. Taggart'a göre, "heartland", "popülist hayallere göre, erdemli ve birleşik bir nüfusun yaşadığı" bir yerdir (Taggart, 2000: 95). Popülist propaganda içerisinde halk ne gerçektir ne de her şey dahil bir kavramdır, daha ziyade bütün nüfusun mitsel ve inşa edilmiş bir alt kümesidir (Mudde, 2004). Başka bir deyişle, nasıl ki millet, milliyetçiler için hayali bir cemaatse, popülistler için de "halk" hayali bir cemaattir. Macaristan Başbakanı Victor Orban için sadece Hristiyanlar olabileceği gibi, Fransa'nın Marine Le Pen'i için de sadece Hristiyanlar olabilir. Öyleyse Jan-Werner Müller'in de (2016) haklı bir şekilde önerdiği gibi, popülistler ortak bir siyasal saflık kurgusu yardımıyla, gücü ele geçirmeye çalışan farklı bir elit kategorisi olarak tanımlanabilir. "Halk" ve "düşman" arasındaki Manichean ikilemi, 1967'de yapılan London School of Economics'te düzenlenen Popülizm Konferansı'nda Isaiah Berlin (1967: 16) tarafından son derece başarılı bir şekilde açıklanmıştır:

"halkın düşmanları; kapitalistler, yabancılar, etnik azınlık ya da çoğunluklar, her kim olursa olsun belirtilmelidir. Bunlar belirlenmelidir. Halk herkes değildir. Halk, belirli türden

bir herkeştir ve halkın kendisini gerçekleştirmesini engelleyerek veya halka komplo kurarak veya olabilecek herhangi bir biçimde, kendilerini soluk olanın ötesine bir şekilde yerleştirmiş belirli insanlar vardır. Halk belirlenmelidir. Aynı şekilde düşman da. Nasıl tesis edilmiş olursa olsun, halk toplumun tamamı değildir."

Popülist sağ, "saf halk" ile Yahudiler, Müslümanlar, etnik azınlıklar veya yozlaşmış elitler gibi düşmanlar arasında kurduğu antagonizmden beslenmektedir. Avrupa'da, halkın saflığı argümanı daha ziyade eşitlik ilkesini reddeden ve özellikle göçmen ve azınlık gruplarına yönelik dışlama politikalarını savunan etno-dinsel bir temelde tanımlanır. Ulusal varyasyonlara rağmen popülist parti ve hareketler, göçe muhalif olmalarıyla; ulusal/Avrupalı kültürünü koruma kaygılarıyla; küreselleşmeye, AB'ye, temsili demokrasiye, ana akım siyasal partilere karşı keskin eleştirileriyle ve etnik/dinsel/ulusal Benliğe göre "kültürel açıdan farklı" olanları sömürmeleriyle tanımlanabilirler. Güçlü bir lidere sahip olma vurgusu da dünyadaki popülist hareketler arasında oldukça yaygındır. Popülistler basitçe, düzene ait siyasi partilerin, liderler ve destekçileri arasındaki bağa zarar verdiklerini, homojen insanlar içinde yapay bölünmeler yarattıklarını ve kendi çıkarlarını halkın çıkarlarının üzerine koyduklarını iddia ederler (Mudde, 2004: 546).

Göç sorunu, Avrupa'daki tüm radikal partilerin program ve söylemlerinde merkezi bir yer tutmaktadır. Örneğin 2000li yılların ikinci yarısında yapılan bir ankete göre, bu tür popülist partilerin seçmenleri ülkelerinin sadece az sayıda göçmeni kabul etmesi gerektiğini veya hiç kabul etmemesi gerektiğini belirtmiştir: Avusturya'da bu oran seçmenlerin yüzde 93'ü (genel olarak yüzde 64'e karşılık); Danimarka'da yüzde 89'u (yüzde 44); Fransa'da yüzde 82 (yüzde 44); Belçika'da yüzde 76 (yüzde 41); Norveç'te yüzde 70 (yüzde 63); ve Hollanda'da yüzde 63 (yüzde 39) olarak verilmiştir. Aslında, altı ülkedeki popülist parti seçmenlerinin yalnızca yüzde 2,5'undan azı daha fazla göç görmek istemektedir (Rydgren, 2008: 740). Avrupa'da göç konusunda, özellikle son on yılda

yerleşik Müslüman topluluklarına yönelik daha belirli bir düşmanlık biçimi görülmektedir. Çok sayıda seçmen, aynı zamanda bu partilere seçim potansiyeli sağlayan artan çeşitlilik ve göç konusunda endişelidir. Göç karşıtı duygular, genellikle Müslüman karşıtı duygularla beraber gözlenmektedir. Örneğin, 1994'te Müslümanların milli güvenliğe bir tehdit olduğu görüşünü destekleyen Danimarka Halk Partisi seçmenleri yüzde 35 iken; bu rakam 2007 itibarıyla yüzde 81'e (yüzde 21'lik tüm oylara karşılık olarak) yükselmiştir (Goodwin, 2011: 10). Endişe yalnızca ekonomik şikayetlerden kaynaklanmıyor, fakat bu partilere verilen destek ve göçmenlere karşı duyulan düşmanlık temel olarak kültürel tehdit kaygısıyla ilerliyor. "Ötekilere" yönelik ayrımcı ve ırkçı söylem, Avrupa'da demokrasi ve sosyal uyum için açık bir tehdit oluşturuyor.

Bu bakımdan, Norveç'te 22 Temmuz 2011'de hükümete, sivil halka ve İşçi Partisi gençlik örgütü üyelerinin Ütoya Adası'ndaki yaz kampına düzenlenen terörist saldırılar, aşırılığın neden olduğu tehlikeler için üzücü bir hatırlatmadır. Fail, 32 yaşındaki Norveçli aşırı sağcı Anders Behring Breivik, yıllarca internet forumlarındaki tartışmalara katılmış ve Avrupa'da İslam'a ve göçmenlere karşı görüşlerini dile getirmiştir. Şimdilerde bazı eleştirel sesler, toplumsal hafızamızda hala yaşayan Nazizm, Faşizm ve Franco rejimlerinin geçmiş deneyimlerine benzeyen aşırı sağcılığın ve popülist hareketlerin yükselişini sorgulamaktadır. Üstelik, popülist sağın Avrupa siyasetindeki yükselişi demokrasi bireysel haklar, toplumsal haklar ve insan hakları temelinde meydana okumaktadır. Örneğin, Hollanda, Almanya ve Birleşik Krallık'ta yapılan vatandaşlık sınavları tek ve baskın bir kültür perspektifinden tasarlanır ve bana göre siyasal ve bireysel hakları tekil bir kültür anlayışına ve kabulüne bağladığı ölçüde, söz konusu hakları baltalamaktadır (Kaya, 2012).

Avrupa'nın popülist sağ partileri, Donald Trump'ın 8 Kasım 2016'da Amerikan seçimlerini kazanmasından ve İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılma kararından sevinç duymuş; bunları hem kendi göçmenlik hem AB, hem de İslam karşıtı tutumları için bir zafer olarak görmüş; ve Fransa, Danimarka, Hollanda, Maca-

ristan, Almanya ve İsveç gibi ülkelerde benzer sonuçlar almak için ahdetmişlerdir. Nihayetinde Avrupa halkı, popülist söylemler tarafından yorumlanan ve takdir edilen biz/onlar, saf halk/yozaşmış elit, imtiyazlı/imtiyazsız benzeri düşmanca ikilemlerdeki gibi, çeşitli Manichean anlayışlar arasında giderek kutuplaşmakta ve dünyanın geri kalanından pek de farklı durmaktadır.

Çağdaş Popülizmin Özellikleri

Moffit (2016: 29) popülizmin günümüz dünyasındaki üç temel özelliğini başarılı bir şekilde sınıflandırır: 1) elitlere karşı halka seslenme; 2) kaba tavırlar; 3) kriz, çöküş veya tehdit." Cas Mudde (2007) popülizmi "toplumu nihayetinde 'gerçek halk' ve 'yozaşmış elit' olarak iki homojen ve karşıt gruptan oluşturan ve siyaseti halkın genel iradesinin bir ifadesi olması gerektiğini iddia eden zayıf-merkezli bir ideoloji" olarak tanımlar. Zayıf-merkezlidir çünkü Komünizm, Sosyalizm, Feminizm ve Ekolojizm gibi katı yani tam teşekküllü bir ideoloji olarak nitelenemez. Dünyanın Kartezyen dualiteye dayanan "saf halk" ve "yozaşmış elit", veya "iyi" ve "kötü", veya "inanlar" ve "kafirler", veya "çoğunluk" ve "azınlık", veya "dost" ve "düşman" şeklindeki Manichean ayrımı; sosyal sınıf ve politik ilişkiler fark etmeksizin tüm topluma hitap eder ve aynı zamanda politikacılara, güçlü ve zenginlere karşı toplumda duyulan derin şüpheye işaret eder. Daniel Şandru (2013) dikkatimizi önemli bir tesadüfe çekmektedir. Görünüşe göre popülizm terimi 20. Yüzyılın ikinci yarısında bazı düşünürler ideolojinin "sonunu" ilan etmeye başladığı zamanlarda ortaya çıkmıştır. Kısa bir süre içinde yeniden inceleneceği gibi, bu aynı zamanda, dünya siyasetindeki sınıf temelli ideolojik bölünmelerin yerini etno-kültürel, dinsel ve kimliğe dayalı söylemlerin aldığı bir süreçtir. Popülizmin, halk egemenliğini ve çoğunluk yönetimini desteklemesi bakımından bazı demokratik unsurlara ya da Shils'in tanımıyla (1956) "demokratiklik" unsuruna sahip olduğu iddia edilebilir. Aslında, elit karşıtlığına ve halkın iradesine tutunarak, popülizm de tarihte ilerlemeci şekiller almıştır (Mudde, 2004; 2007). Söfistike kurumları ve bürokratik jargonu bırakan popülist siyasetçiler, "halkı" temsil eden politik

olarak sezgisel ve karizmatik liderlerin yüklen-
diği yalınlıkla ve doğrudanlıkla gurur duyarlar.
Halka doğrudan seslenerek, popülizmin aynı
zamanda, marjinal grupların siyasal katılımlarını
da arttırdığı söylenir.

Isaiah Berlin'in (1967: 3) haklı bir şekilde işa-
ret ettiği gibi, "popülizm, seçilmiş grubun içsel
değerini, filozofların aydınlanmış kozmopolita-
nizminin dışsal değerine karşıt olarak vurgular."
Araştırmalar popülist partilerin; dinamikleri,
taban ağları ve sosyal medya taktiklerindeki
ustalıkları ile, genç seçmenlerin ve hoşnutsuz
işçi sınıfının siyasete yeniden katılımında özel-
likle etkili olduğunu göstermiştir (Köttig et al.,
2017; Goodwin, 2011; Strabac et al., 2014;
Kaya ve Kayaoğlu, 2017). Benzer bir şekilde
popülizm, ana akım siyasi partiler ve elitler ta-
rafından temsil edilemediğini hisseden kesim-
lere ses verebilmekte ve bu suretle bilinçli ya
da bilinçsiz olarak anaakım partiler tarafından
ele alınmayan veya siyasi gündemde ilgi gör-
meyen belirli konuları da ele alabilmektedirler.

Popülist liderlerin "halka" seslenişleri dışında
başka bir benzerlikleri daha vardır: "kaba tavır-
lar." Moffitt (2016) popülist siyasetçilerin kamu-
sal alanda; sert, rasyonel, teknokratik, entelek-
tüel ve politik olarak doğru olmaya karşıt olarak;
argoyu, küfrü, siyasi yanlışlığı, aşırı demonstra-
tif ve renkli olmayı tercih ettiklerini haklı olarak
bize hatırlatıyor. Buradaki mantık, halka kendiler-
ini basitçe onlardan biriymiş gibi göstermek
ve halkın değerlerine, kodlarına, normlarına ve
önceliklerine yakın olmaktır; diğer elitist politi-
kacıların halkla asla sahip olamayacakları bir
yakınlık kurmaktır. Popülist liderler içinde bu-
lundukları çevreye uyum sağlamak için; doğru
dili, lehçeyi, aksanı, mimikleri, beden dilini, jest-
leri ve giyinme yollarını kullanma eğilimindedir.
Tüm bu seçimler genellikle kültürel olarak özel-
dir ve siyasi ve kültürel olarak büyük yankı ya-
ratmaktadır (Ostiguy, 2009). Örneğin, Cumhur-
başkanı Erdoğan'ın ülkedeki tozlu sokaklarda,
mezarlıklarda veya yoksul mahallelerde, ünlü
kareli 'prestogal' ceketiyile kravatsız bir biçim-
de yaptığı yürüyüşler, halka seslenişini göster-
menin bir yoludur.⁴ Popülist politikacıların bu

⁴ Bkz. "Erdoğan 'makes his own fashion,' Turkey's se-
mi-official agency says,"

tür edimsel eylemleri halka bir çeşit "sıradanlık"
göstermek için sahnelenir. Fakat bu, popülist
liderlerin edimsel eylemleri sadece "sıradan-
lık" için sahneledikleri anlamına gelmez; aynı
zamanda destekçilerine belirli erdemlere sahip
sıra dışı liderler olduklarını gösterecek diğer
icraatlarda da bulunurlar; örneğin, erkek lider-
ler için erkeklik ve erkekliklerini, kadın liderler
için kadınlık ve annelik duygusunu kanıtlamak
gibi (Moffitt, 2016: 66). Silvio Berlusconi'nin
ünlü kadınlarla kaçamakları, Erdoğan'ın "Uzun
Adam" lakabı ve Vladimir Putin'i üstsüz bir şe-
kilde avlanırken gösteren tabloid resimler buna
örnek olarak verilebilir. Sıra dışılığın edimsel
eylemleri bazen dinsel çağrışımlara da sahip
olabiliyor. Hugo Chavez kendini Simon Boli-
var'ın reenkarnasyonu olarak sunmuş; Berlus-
coni bir dönem kendisini siyasetin İsa Mesih'i
(Moffitt, 2016: 63); George Bush ise kendisini
bir keresinde kurtarıcı yani Mesih ilan etmiştir
(Singer, 2004). Popülist liderler, sıra dışılıklarını
halka gösterme konusunda başka bir ortaklığa
da sahiptir; yani temsil ettikleri insanlar adına
düşmanlara karşı gösterdikleri daimî çabaları.
Sabit bir paranoyayla, düşmanları tarafından
öldürülecekleri beklentisini dile getirirler. Cha-
vez'in takıntısı, Kolombiya oligarşisi tarafından
zehirleneceği yönündeydi (Halvorssen, 2010).
Diğer popülist liderlerin ölüm tecrübesine ilişkin
eylemleride benzer şekilde, Erdoğan'ın halka
seslenişlerde sıklıkla tekrarladığı cümle: "Ben
bu yola kefenimi giyerek çıktım" şeklindedir.⁵
Düşmanın elinde ölme tehdidi veya kurgusu,
popülist liderler arasındaki ortak bir kinayedir.

Üçüncü bir özellik olarak, popülizm itici gü-
cünü; içsel veya dışsal bir unsur ya da içeride
veya dışarıdaki bir düşmandan kaynaklanan
kriz, çöküş ve tehdit algısından alır (Taggart,
2000; Moffitt, 2016). Küresel finansal kriz,
mülteci krizi, göç krizi, köktendinci İslam krizi,
Minare krizi, başörtüsü krizi, haşema krizi, her

<http://www.hurriyetdailynews.com/erdogan-makes-his-own-fashion-turkeys-semi-official-agency-says.aspx?pageID=238&nID=76826&NewsCatID=338>

⁵ Bkz. "Erdoğan challenges Turkey's most popular whistle-blower," Hurriyet Daily News, 21 Şubat 2015, <http://www.hurriyetdailynews.com/erdogan-challenges-turkeys-most-wanted-whistleblower.aspx?pageID=238&nID=78651&NewsCatID=338>

türlü askeri tehdit veya diğer birçok kriz; popülist politikacılar tarafından, insanları kendi çıkarları için tetikte tutmak adına dile getirilmekte ve mütemediyen vurgulanmaktadır. Çünkü popülistlerin kendi bileşenleriyle, radikal bir şekilde basitleştirilmiş söz konusu terim ve siyasi tartışma alanlarından en azından biri aracılığıyla iletişim kurması çok daha kolaydır. Dolayısıyla, popülist politikacıların beslendikleri krizlere sürekli olarak yatırım yapmaları da şaşırtıcı değildir. Latin Amerika'daki popülist politikacılar zaman zaman emperyalist komplolara atıfta bulunur; Geert Wilders, Hollanda ulusunun sosyal, ekonomik ve politik refahı karşısında artan İslamlaşmayı yakın bir tehdit olarak kullanır. Popülist liderler, mevcut sorunları, hatta imal edilen sorunları, krizleri, çöküşleri veya tehdidi mütemediyen dramatize ederek ve skandallaştırarak halk desteğini koruma eğilimindedir (Wodak, 2016; Albertazzi, 2007). Dramatize etmek ve skandal yaratmak; kendilerini bilgili, kurtarıcı, sorun çözücü ve kriz yöneticisi olarak gören popülist liderlere, bileşenlerinin popülist politik tarzın yararına daha fazla güven duymalarını sağlayacak bir dizi atıfta bulunur (Wodak, 2016: 11).

İdeolojinin Sonu ve Popülizmin Doğuşu?

Popülizmin bir ideoloji olup olmadığı tartışması, üzerinde biraz daha durmayı gerektiriyor. Daniel Bell (1965) gibi bazı araştırmacıların 1960'larda ideoloji yaklaşımının güncelliğini yitirdiğini ilan etmesiyle, popülizm teriminin kullanımını çağdaş siyasette popülerliğini arttırmaya başladı. İdeolojinin sonu paradigması, sosyal bilimlerde sınıf temelli analizin itibarını sarsmak ve aynı zamanda kimliğe dayalı kültürel analizin önemini arttırmak için gerçekleşen neoliberal bir girişim gibi görünüyor. Bu bağlamda, esasen sosyal, ekonomik ve politik olguların kültürelleştirilmesi, etnikleştirilmesi, dinselleştirilmesi ve uygarlaştırılmasına yönelik neoliberal girişimlerin yoğunlaşmasına paralel olarak popülizm teriminin popülerleştiğini görmek oldukça dikkat çekicidir (Dirlik, 2003). Dolayısıyla, ideoloji kavramının tarihine göz atmakta fayda var. Terim ilk olarak, 1796'da Fransız filozof Destutt de Tracy (1754-1836) tarafından, bilinçli düşünce ve fikirlerin kökenini aç-

ığa çıkarmak için gelişen "yeni bir fikir bilimine" (kelimenin tam anlamıyla bir İDoloji [idea-logy]) atıfta bulunmak için kullanılmıştır. De Tracy'nin bu bilimi ayrı bir disiplin olarak ortaya koyarken beklentisi, ideolojinin nihayetinde biyoloji ve zooloji gibi yerleşik bilimlerle aynı statüye sahip olmasıydı. Bununla birlikte, 19. yüzyılın ortalarında Karl Marx daha kalıcı bir anlam vererek, terimi kitleleri yanlış bilince götüren bir inanç ve düşünce dizisi olarak tanımladı. Marx daha da ileri giderek; ezilen sosyal sınıflara gerçekliğin baskın tanımını veya hakikatin baskın rejimlerini kabul ettiren ve aslında statükoyu doğallaştıran bir yol olarak ideolojinin "itaati" de doğal kıldığını söylemiş ve ideolojinin işlevini yeniden tanımlamıştır. Marx aslında ideolojinin "egemen sınıfın" fikirlerini; yani, sınıf sistemini koruyan ve sömürüyü sürekli kılan fikirleri ifade ettiğini kastetmektedir. Marx ve Engels ([1846] 1970: 64) erken dönem çalışmaları Alman ideolojisi'nde aşağıdakileri yazmıştır:

"Her dönemde egemen sınıfların fikirleri egemen fikirlerdir; yani toplumun egemen maddi gücü olan sınıf, aynı zamanda toplumun egemen entelektüel gücüdür. Maddi üretim araçlarını denetim altında tutan sınıf, aynı zamanda düşünce üretim araçları üzerinde de kontrol sahibidir."

Burjuva ideolojisi, kapitalist üretim söz konusu olduğunda, sömürülen sosyal gruplar arasında tabi kılındıkları ve sömürdükleri düzeni fark etmelerini engelleyen bir aldatmaca veya yanlış bilinç yaratır. Bununla birlikte Marx, tüm siyasi görüşlerin ideolojik bir karaktere sahip olduğuna inanmadı. Sınıf sömürüsü ve baskı süreçlerini ortaya çıkarmaya çalışan eserinin bilimsel olduğunu belirtti. Marx'a göre bilim ve ideoloji arasında, hakikat ve yanlış arasında kesin bir ayrım yapılabilir. Bununla beraber, Vladimir İlyich Lenin (1988) ve Antonio Gramsci (1971), söz konusu ayrımı, yalnızca "burjuva ideolojisine" değil, fakat aynı zamanda "sosyalist ideolojiye" ya da "proleter ideolojisine" de atıfta bulunarak – Marx'ın absürd olarak addececeği bir bağlantıyla – yönlendirmiştir.

İki savaş arası dönemde totaliter diktatörlüklerin ortaya çıkışı Karl Popper ([1945] 1966) ve

Hannah Arendt (1951) gibi düşünürleri, ideolojiyi, uyum ve itaati mümkün kılan bir toplumsal kontrol aracı olarak görmeye teşvik etmiştir. Soğuk Savaş'ın terimi liberal kullanımıyla, hakikat tekelinde karşıt düşünce ve inançlara tahammül etmeyi reddeden ideoloji, "kapalı" bir düşünce sistemi olarak kabul gördü. Nihayetinde Louis Althusser ideolojinin, "yanlış bir bilinç" ya da dünyanın işleyişi konusunda hatalı bir anlam dünyası oluşturan önceki Marksist perspektifinden uzaklaştı. Althusser'e göre (2001), düşüncelerimizi, hayallerimizi ve inançlarımızı şekillendiren dile bel bağladığımız ölçüde, "varoluşun gerçek koşullarına" erişmemiz mümkün değildir. Bununla birlikte; topluma, ekonomiye ve tarihe yönelik titiz bir "bilimsel" yaklaşımla; bahsedilen "gerçek koşullar" olmasa bile en azından bize karmaşık tanıma süreçleriyle esasları öğretilen belirli bir ideolojinin, metotlarını algılamaya yaklaşabiliriz.

Althusser, aynı zamanda, geleneksel devlet aygıtları (hükümet, idare, ordu, polis, mahkemeler ve cezaevleri) ile ideolojik devlet aygıtları (eğitim, aile, medya, kilise, kültür ve iletişim araçları) arasında bir ayırım yapmaktadır. Geleneksel devlet aygıtlarının aksine ideolojik aygıtlar; daha az zorlayıcı, daha az merkezi ve daha heterojendir; aynı zamanda bunların kamusal alanı ziyade özel varlık alanına eriştiği düşünülmektedir. İdeolojik devlet aygıtlarını, devlet aygıtlarından ayıran temel unsur ideolojidir: "baskıcı devlet aygıtı şiddetle çalışırken, ideolojik devlet aygıtları ideolojiyle çalışır" (Althusser 2001: 97). Althusser'in söz konusu ideoloji anlayışı, Chantal Mouffe, Ernesto Laclau, Slavoj Žižek ve Fredric Jameson da dahil olmak üzere birçok önemli Marksist düşünürü etkilemiştir.

'İdeolojinin sonunun' sanayileşme sonrası dönemin belirleyici unsuru haline geldiğini ve bu vesileyle, popülist siyasi söylemlerin etno-kültürel, dinsel ve kimlik temelli retorik ile birleşerek popülerleştiğini 1960'larda ilk olarak söyleyen Amerikalı sosyolog Daniel Bell'di (1965). Bu argümanın arkasındaki mantığa göre, artık yorumlanacak yeni bir büyük teori (grand theory) ve ideoloji kalmamıştı. Bell'e göre etik ve ideolojik sorular önemsiz hale gelmişti, çünkü

çoğu batı toplumunda, partiler basitçe daha iyi seviyelerde ekonomik büyüme ve maddi refah vaadiyle güç yarışına girmektedir. Başka bir deyişle, ekonomi siyasete üstün gelmişti. Siyasi ideal ve ideolojilerde ortaya konacak hiçbir şey kalmadıysa, bildiğimiz haliyle tarihin bittiği de iddia edilebilirdi. Soğuk Savaş çağındaki iki karşıt kuvvetten birinin, kapitalizmin, diğerine karşı zafer kazandığına tanık olan Francis Fukuyama (1989), "tarihin sonunu" ilan etmekte tereddüt etmemiştir. Savını, tarihi daimî bir fikir mücadelesi olarak gören Hegelci paradigmadan türetmiştir. Tarih fikir mücadelesinden oluşuyorsa; diyalektik döngüyü devam ettirecek, kapitalizme karşıt bir rakip fikri kalmadığından; tarihin gerçekten de sona erdiğini iddia etmek mümkün olmaktaydı.

Ulus-devlet, Batı, proletarya, yüksek kültür, teolojik düşünce, ilerleme ve bütünlük gibi modernitenin üst anlatılarına göre, geleneksel, dini ve etno-kültürel olana bağlılık nihayetinde yeri daha rasyonel, laik ve evrenselci toplumsal kimliklere bırakacaktır. Oysa gerçekleşen tam tersiydi (Hall, 1993: 274). İdeolojik yüzleşmeye dayanan geleneksel politik işaretlerin kaybı, ulusal kimliklerin etno-kültürel ve dinsel kimliklere bölünmesine yol açtı. Yerel ve özel kimliklerin yükselişi; evrensel hakikatin, aydınlanmanın, rasyonalitenin, laikliğin ve ilerlemenin nihai anlatılarının çözülmesi anlamına gelmektedir.

Popülizm çağında, kimliği; geleneksel, yerel, özgün ve mitsel olarak (yeniden) kavramsallaştırma çabasının yeni bir eğilim olduğu görülmektedir. Modern toplumların bir Manichean ve/veya Kartezyen ikili karşıt düşünce tarzına hapsedildiği anlaşılmaktadır. Sanki dünya iyi ve kötü, çoğunluk ve azınlık, Hristiyan ve Müslüman, laik ve dinsel ve benzeri olarak bölünmüş gibi. Bizi bu ikilikten kurtarabilecek üçüncü bir pozisyon var mı? Aslında, bu soru felsefe ve kültürel çalışmalar gibi birçok alan için hayati öneme sahiptir. Örneğin, Emmanuel Levinas (1986, 1987, 1998), her zaman "benlik" ile "öteki" arasındaki ilişkiyi düzenlemesi beklenen bu "üçüncü" partiyi aramıştır. Ve bu "üçüncü" partinin "adalet" ten başka bir şey olmadığını iddia etmiştir. Öte yandan, Homi Bhabha, Stuart Hall, Paul Gilroy, Mike Featherstone,

Felix Guattari ve Gilles Deleuze gibi düşünürler, kültürel çalışmalarda mevcut olan bu ikililiği, üçüncü mekânı ya da 'üçüncü kültür' tanıtılarak parçalama eğiliminde olmuşlardır (Bhabha, 1990; Guattari, 1989; Gilroy, 1987). Felix Guattari'nin (1989: 14) tanımıyla üçüncü mekân bir "heterojenleşme sürecidir." Guattari, "hedefimizin yeni vatandaşlık sözleşmeleri yaparken, bireysel kültürleri beslemek; yani tekilliğin, istisnaların ve nadirliğin mümkün olan en az seviyedeki baskıcı koşullar altında bir arada olabildiği bir devlet düzeni kurmak olduğunu" savunmaktadır. Bu formasyonu "siyah ve beyazın belirsiz olduğu, güzel olanın çirkinle, içerdekinin dışarıdakiyle, iyi olanın kötüyle, benliğin ötekiyle birlikte bulunduğu; 'ortanın dahil edildiği' bir mantık olarak" tanımlar (Guattari, 1989: 14). Bu noktada, William Connolly (2003) anlamlı bir müdahalede bulunarak; çeşitli bağlamlarda kimlik politikalarını sorgular ve kimlik ile farklılıklar arasında daha geniş bir alanda kurulan bağlantıyı belirler.

Connolly; kimlik, farklılık, özgürlük, demokrasi, küresel politika, agonistik saygı, bir arada yaşama, laiklik, teizm, non-teizm, liberalizm ve komüniteryanizm gibi birçok konu ve kavramı ele alır. Bunu yaparken de genellikle Nietzsche, St. Augustine, Hobbes, Heidegger, Levinas ve Derrida'nın eserlerine atıfta bulunur. Verimli bir şekilde "üçüncü mekânın" teorik yapısını gösterdiği "belki-nin temelinde" (the ground of the perhaps); aşağıdaki yapı etrafında inşa edilen alternatif bir bakış açısı sunmaya çalışır:

"varlığa tanrısal olmayan bir saygı; farklılığın kimlikte mevcut olması; kişisel ve kolektif kimlik arasındaki problemleri ilişki terimleri; olumsuzluk deneyimi ile küreselleşmenin olumsuzluklarına karşı siyasal dikkatliliğe teşvik edici yollar olarak, çatışma ve karşılıklı bağımlılık için agonistik bakımdan kimlik/farklılık, demokrasi ve jenealoji temelinde geliştirilmesi ve modern zamanın sonlarındaki bölgesel demokrasiyi desteklemek ve güçlendirmek için, bölgesel olmayan demokratikleşmenin aktivasyonu" (Connolly, 2003: 220).

Her türlü kişisel ve kolektif kimliğe ışık tutarak,

tanrısal kaynaklı olmayan etik bir ilhamı yine bunun için evrensellik talep etmeden benimser. Böylesi bir pozisyon, "hem inancı özel alana kapatmak isteyen laiklik düşüncesiyle hem de insanları tek bir doğru inancın altında birleştirmeyi hedefleyen tanrısal odaklı bir vizyonla" ilişkisini kırma yolunda, kamusal yaşamda etik kaynakların çoğullaşmasına güçlü bir destek anlamına gelir (Connolly, 2003: xxi). Tanrısal olmayan etik ilham, etik-politik yaşamı; evrensel bir inancın ortak itirafından ya da iyi argümanın varsayılan gücünün oluşturduğu uzlaşmadan ziyade, taraflar arasındaki müzakere ve uzlaştırmaya başlamayı amaçlar. Popülist politikacıların iddialarının aksine, Connolly haklı olarak gerçek bir kimliğin olmadığını, çünkü her bir kimliğin kendine özgü, ilişkisel ve inşa edilmiş olduğunu belirtir. Kimlik, spesifik bir sosyal ve tarihsel bağlamda, söylemsel olarak şekillendirilmiş dinamik ve etkileşimli bir sosyal süreç aracılığıyla inşa edilmiştir ve sürekli olarak ekonomik ve güç ilişkileriyle iç içedir (Eisenstadt, 2000).

Bireysel veya kolektif bir kimlik, bir dizi farklılıkla ilişkili olarak kendisini oluşturur. Bir birey ya da bir grup, "ötekilik" olarak ortaya çıkan bu farklılıkların bazılarını düzeltme, düzenleme veya dışlama baskılarına maruz kalır. Demokratik rejimin kalitesi, bu baskılara verilen cevabın kabulüne bağlıdır. Connolly'nin (2003) bu bağlamda başvurduğu felsefi tartışmalardan biri "agonistik saygı" ya da bazı eleştirilerin adlandırdığı şekliyle "agonistik demokrasidir." Agonistik erdemi, insanların farklı nihai kaynakları onurlandırmasına, farklılık karşısında karşılıklı saygı geliştirmesine ve vatandaşlar arasındaki politik bağımlılığı doğrulayacak nitelikte politikalar belirlemek için daha büyük meclisleri müzakere etmeye izin veren bir sivil erdem olarak tanımlamaktadır. Michael Walzer (2002) de, Connolly'nin "agonistik çoğulculuk" tartışmasına denk düşecek şekilde, karşılıklı saygı ve tanıma arayışında kimlik politikalarının önemine atıfta bulunur. Walzer aynı zamanda, ötekilerin ötekiliğinin Devlet tarafından resmi olarak tanınmasının altını çizer:

"Kimlik politikaları yalnızca bazen doğrudan devlete yöneliktir – belirli bir toprak parça-

sına sahip bir grubun, özerklik veya ayrılık talep etme durumu gibi. Gruplar göçmen toplumlarındaki gibi dağıldığında, saygı talep etme eylemi çoğunlukla sivil toplumda gerçekleşir... Kadın ve erkekler, vatandaşlar olarak değil ama daha ziyade işçiler veya inanç sahipleri veya komşular olarak oldukları kişiden gurur duyarlar... [kimlik politikasının] yararları politik olmaktan çok ilişkiseldir... Modern çoğulcu toplumlarda kimlik politikaları, üyeleri yoksul ve nispeten güçsüz olan zayıf grupların en önemli ve en sorunlu politikasıdır. Onlara saygı duymanın en iyi yolu, onların kolektif zayıflıklarına değinmek gibi görünüyor... Bu veya o grubun ortak tarih ve kültürünün devlet destekli kutlamalarına ihtiyacımız olabilir: bayramlar, medya programları, müze sergileri vb. ... Saygıyı teşvik etmek, hedeflememiz gereken şeydir ... (Walzer, 2002: 40-41).

Bu nedenle, göçmen toplulukları, Müslüman azınlıklar, otokton azınlıklar veya sosyolojik/antropolojik olarak tanımlanmış diğer azınlıkların ötekiliğinin resmi olarak tanınması, bu grupları içinde buldukları çoğunluk toplumuna kendilerini daha çok dahil etmeye teşvik edebilir. Bu görüşe göre, söz konusu grupların müzelerde, medyada, politikada ve diğer meşru iletişim alanlarında daha eşitlikçi bir şekilde temsil edilmesi, Avrupa'da birbirine bağlı toplumların oluşumuna muhtemelen katkıda bulunacaktır.

Bilimsel İnceleme Konusu: Lider mi Parti mi?

Lidere mi yoksa partiye mi odaklanılacağına karar vermek, popülizm incelemelerinde merak uyandıran konulardan birisidir. Kapsamlı bir araştırmaya dayanarak Moffitt (2016), bu seçimin genellikle çalışılan bölge ya da ülke temelinde yapıldığı sonucuna varır. Literatür, lidere odaklananların Latin Amerika, Afrika veya Asya-Pasifik popülizmi temelinde çalışmalarına eğilimli olduklarını, partilere odaklananların ise daha ziyade Avrupa popülizmi temelinde çalışmalar yaptığını göstermektedir. Hugo Chavez ve Alberto Fujimori Fernando Collor gibi Latin Amerikalı popülist liderler, Michael Sata ve Raida Odinga gibi Asya-Pasifikli popülist liderler, bu bölgelerde popülizmden bah-

sedildiğinde akla gelen isimlerdendir. Bu bağlamda, lider Recep Tayyip Erdoğan'ın imajının ve karakterinin partinin önüne geçmesi nedeniyle, Türkiye de bu ilk kategoriye uyar. Ancak Avrupa'daki popülist hareketler sorgulandığında, çoğu zaman öne çıkan İngiltere'de UKIP, Fransa'da Ulusal Cephe, İtalya'da Beş Yıldız Hareketi veya Macaristan'da JOBBIK gibi siyasi partilerdir. Bununla birlikte, son zamanlarda söz konusu siyasi partilerin liderlerinin de partilerinden öncelikli olduğu algısı yaygın bir gözlem olarak ortaya çıkıyor. Nigel Farage, Haziran 2016'daki Brexit referandumuyla ilgili olarak kesinlikle çok popülerleşti. Marine Le Pen, Fransa ve Avrupa'da her zaman belirli bir popülerliğe sahipti. Geert Wilders'in Hollanda'daki popülerliğinin, Özgürlük Partisi'ninkinden de çok daha fazladır. Bölge ne olursa olsun, inceleme altındaki her durum için çok açık olan bir şey var: bir parti veya hareket olmadan popülizmi hayal etmek mümkünken, çağdaş popülizmi liderlik olmadan hayal etmek oldukça zordur.

Sonuç

Bu raporun amacı, nedenler ve yanıtlarla ilişkilendirmek üzere teorik ve ampirik analize dayalı bir literatür araştırması yapmaktır: hangi faktörler artan sayıda vatandaşın sağ veya sol popülist partileri desteklemesine neden oluyor? Sıklıkla, söz konusu popülist partilere ait iştiraklerin, siyasi protestocular, tek sorun odaklı (single-issue) seçmenler, "küreselleşmenin kaybedenleri" veya etno-milliyetçiler olduğu tahmin edilmektedir. Ancak, durum bundan daha karmaşıktır. Popülist parti seçmenleri anaakım elitlerden hoşnutsuz, onlara karşı güvensiz ve en önemlisi de göçmenliğe, yükselen etno-kültürel ve dinsel çeşitliliğe düşmandır. Ekonomik olarak güvensiz hisseden bu vatandaşların düşmanlıkları da temelde göçmenlerin ve azınlık grupların, kendi ulusal kültürlerini, sosyal güvenliklerini, toplumu ve yaşam tarzlarını tehdit ettiği düşüncesinden kaynaklanıyor. Bu gruplar, popülist partilerin destekçileri tarafından, ulusun sosyal, politik, kültürel ve ekonomik birliği ile homojenliğini tehdit eden bir güvenlik mücadelesi olarak algılanıyorlar. Bu vatandaşların temel kaygısı

yalnızca devam eden göç ve mülteci krizi değil; aynı zamanda çoğunlukla Batı Avrupa ülkelerine yerleşmiş Müslüman kökenli insanlar hakkında da endişeliler. Müslüman karşıtı düşünce, popülist sağ yanlıları için önemli bir destek faktörü haline geldi – tüm Müslüman kökenli insanların etnik, kültürel, dinsel, politik ve ekonomik olarak homojen olduğu algısına dayanan bir düşünce. Bu, göçmen sayısının azaltılması veya sınır denetlemelerinin sıklaştırılması gibi yalnızca göçmen temelli endişelere başvurmanın yeterli olmadığı anlamına gelir.

Popülist partiler, kötüleşen ekonomik koşullara, göçle ilgili kamusal tutuma, Müslümanlara ve İslam'a yönelik tutum ve önyargılara ve anaakım elitlerin bu sorunlara verdiği yanıtın duyulan kamusal memnuniyetsizliğe yatırım yapıyor gibi görünüyor. Benimsedikleri görüş ve fikirler, marjinal bir azınlığın fikirleri olarak göz ardı edilemez. Bu partiler siyasette kalıcı görünmüyorlar. Göç ve yükselen etnik-kültürel çeşitlilik konusundaki endişenin, Müslümanların varlığı ve uyumu konusundaki kaygıların ve anaakım seçkinlerin bu konulardaki performanslarından duyulan memnuniyetsizliğin azalması pek muhtemel değil. Mathew Goodwin'in (2011) araştırmasında belirttiği üzere, bu zorluğun kalıcı niteliği muhtemelen en iyi şekilde dönemin ve son zamanların bulguları üzerinden yansır; bu da bize popülist sağ partilerin eski kuşakların özel mülkiyetinde olmadığını gösterir. Bu tür partilere oy verenlerin, aynı zamanda çocuklarının oy verme alışkanlığını da etkilediğine dair kanıtlar vardır. Örneğin, Fransa'daki Ulusal Cephe lideri Marine Le Pen'e verilen desteğin yüzde 37'sinin, uzun süredir devam eden kronik işsizlik durumundan etkilenen 35 yaş altı seçmenlerden geldiği bilinmektedir.

Bu inceleme aynı zamanda, popülist bir siyasal tarzın; kültürel, etnik, dinsel ve uygarlıksal terimlerle, meşru olarak sunulandan fayda sağlayan neoliberal yönetim biçimlerinin yükselişle birlikte yaygınlaştığını ileri sürmüştür. Batı'daki kültürel-dinsel söylem üstünlüğünün, toplumların dini farklılıkları içerisindeki birçok sosyal, politik ve ekonomik çatışmayı şekillendirmesi de muhtemeldir. Göçmenlerin ve göçmen soyundan gelenlerin karşılaştığı yoksulluk, dış-

lanma, işsizlik, okuma yazma bilmeme, siyasi katılım eksikliği ve entegrasyon isteksizliği gibi birçok sorun, basmakalıp bir şekilde Batı'nın laik norm ve değerleriyle ihtilafı görülerek, İslami geçişlerine atfedilmektedir.

* Makale İngilizceden Türkçeye Özlem Cihan tarafından tercüme edilmiştir. Cihan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Siyaset Bilimi Doktora Programı öğrencisi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisidir. Makalenin Türkçe çevirisinin redaksiyonu ise Dr. Ayşe Tecmen tarafından yapılmıştır. Dr. Tecmen, İstanbul Bilgi Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsü'nde araştırmacıdır. Yazar, Özlem Cihan ve Dr. Ayşe Tecmen'e bu katkılarından ötürü teşekkür borç bilir.

** Makalenin orijinaline erişmek için bkz., <http://cohere-ca.ncl.ac.uk/#/grid>

Referanslar

- Albertazzi, Daniele (2007). "Addressing at the People – A comparative study of the Lega Nord's and Lega dei Ticinesi's political rhetoric and style of propaganda," *Modern Italy*, 12/3: 327-347.
- Althusser, Louis (2001). *Lenin and Philosophy and other essays*. New York: Monthly Review Press.
- Andeweg, Rudy B. and Gallen A. Irwin (2005). *Government and Politics of the Netherlands*. London: Palgrave.
- Arendt, Hannah (1951). *The Origins of Totalitarianism*. New York: Schocken Books.
- Barr, Robert R. (2009). "Populists, Outsiders and Anti-Establishment Politics," *Party Politics* 15 (19): 29-48.
- Beauzamy, Brigitte (2013). "Explaining the Rise of the Front National to electoral prominence: Multifaceted or contradictory models?" in R. Wodak, M. Khosravini and B. Mral (eds.), *Right –Wing Populism in Europe: Politics and Discourse*. London: Bloomsbury: 177-190.
- Bell, Daniel (1965). *The End of Ideology: On the Exhaustion of Political Ideas in the 1950s*. New York: Free Press.
- Berezin, Mabel (2009). *Illiberal Politics in Neoliberal Times: Culture, Security and Populism in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Berlin, Isaiah (1967). "To define populism," Interventions made by Isaiah Berlin during the panels in the London School of Economics Conference on Populism, 20-21 May 1967, available at the Isaiah Berlin Virtual Library, <http://berlin.wolf.ox.ac.uk/lists/bibliography/bib111bLSE.pdf>
- Betz, Hans-Georg (1994). *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*. New York: St. Martin's Press.
- Betz, Hans-Georg (2015). "The Revenge of the Ploucs: The Revival of Radical Populism under Marine Le Pen in France," in Hanspeter Kriesi and Takis S. Pappas, eds., *European Populism in the shadow of the great recession*. Colchester: ECPR Press: 75-90.
- Bhabha, Homi K. (1990). "The Third Space. Interview with Homi Bhabha", J. Rutherford (der.), *Identity, Community, Culture and Difference*, London: Lawrence and Wishart: 207-221.
- Connolly, William (2003). *Identity/Difference*. Minneapolis: University of Minnesota.
- Dirlik, Arif (2003). "Global Modernity? Modernity in an Age of Global Capitalism," *European Journal of Social Theory* 6 (3): 275-292.
- Eisenstadt, Shmuel N. (2000). "Multiple Modernities", *Daedalus*, Vol.129, No. 1 (Winter) : 1-29.
- Fennema, Meindert (2004). "Populist Parties of the Right," ASSR Working Paper 04/01 (February), Amsterdam School for Social Science Research.
- Franzosi, Paolo, Francesco Marone and Eugenio Salvati (2015) "Populism and Euroscepticism in the Italian Five Star Movement," *The International Spectator*, 50:2: 109-124.
- Fukuyama, Francis (1989). "The End of History," *National Interest* 16.
- Gellner, Ernest (1964). *Thought and Change*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Ghergina, Sergiu, Sergiu Mişcoiu and Sorina Soare (eds.), (2013). *Contemporary Populism: A Controversial Concept and Its Diverse Forms*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Gilroy, Paul (1987). *There Ain't no Black in the Union Jack*. London: Hutchinson, 1987.
- Goodwin, Matthew (2011). "Right Response: Understanding and Countering Populist Extremism in Europe," *Chatham House Report* (September).

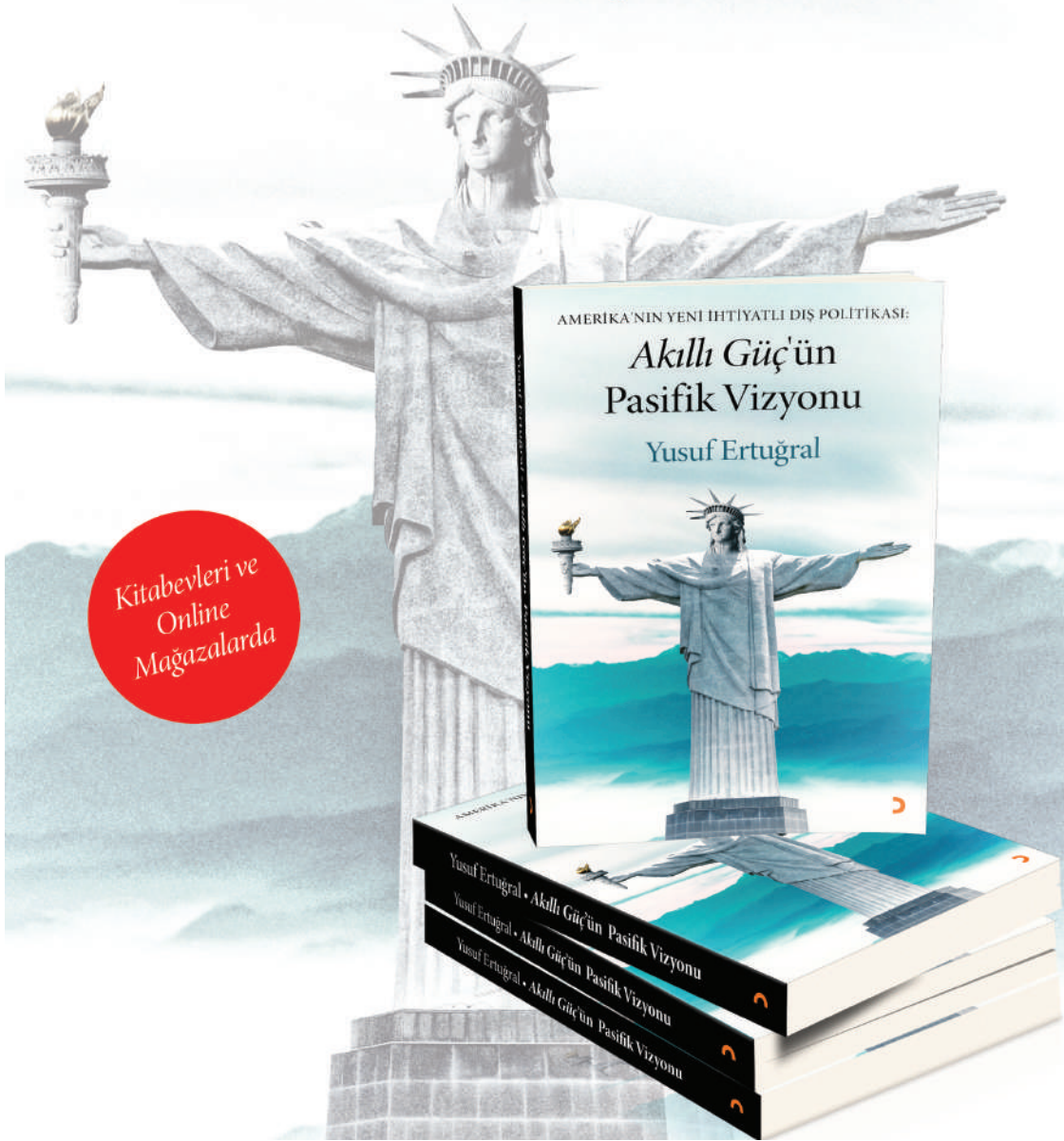
- Gramsci, Antonio (1971). Selection from the Prison Notebooks. London: Lawrence & Wishart.
- Guattari, Felix (1989). "The Three Ecologies," *New Formations* 8 (Summer): 131-147.
- Hall, Stuart (1993). "The Question of Cultural Identity," S. Hall et al. (der.), *Modernity and Its Futures*. Cambridge: Polity Press.
- Hall, Stuart (1991). "Old and New Identities, Old and New Ethnicities," in Anthony D. King (ed.), *Culture, Globalization and the World-System*. London: Macmillan Press.
- Halvorssen, Thor (2010). "Behind Exhuman of Simon Bolivar in Hugo Chavez's Warped Obsession," *Washington Post*, July 25.
- Hawkins, Kirk A. (2010). *Venezuela's Chavismo and Populism in Contemporary Perspective*. New York: Cambridge University Press.
- Howard, Marc Morjé (2000). "Can Populism Be Suppressed in a Democracy? Austria, Germany, and the European Union," *East European Politics and Societies*, Vol. 14, No. 2: 18-32.
- Ionescu, Ghita and Ernest Gellner (1969). *Populism: Its Meanings and National Characteristics*. Weidenfeld & Nicolson.
- Katsambekis, Giorgos (2016). "Radical Left Populism in Contemporary Greece: Syriza's Trajectory from Minoritarian Opposition to Power," *Constellations*, doi: 10.1111/1467-8675.12234
- Kaya, Ayhan (2012), *Islam, Migration and Integration: The Age of Securitization*. London: Palgrave.
- Kaya, Ayhan (2015). "Islamization of Turkey under the AKP Rule" *Empowering Family, Faith and Charity*, *South European Society and Politics*, 20/1, p.47-69,
- Kaya, Ayhan and Ayşegül Kayaoğlu (2017 Forthcoming). "Individual Determinants of anti-Muslim prejudice in the EU-15," *Uluslararası İlişkiler Dergisi*.
- Köttig, Michaela, Renate Bitzan and Andrea Petö (eds.) (2017). *Gender and Far Right Politics in Europe*. London: Palgrave.
- Laclau, Ernesto (2005a). "Populism: What's in a Name?" in Francisco Panizza, ed., *Populism and the Mirror of Democracy*. London: Verso: 32-49.
- Laclau, Ernesto (2005b). *On Populist Reason*. London: Verso
- Lazaridis, Gabriella and Khursheed Wadia, eds. (2015). *The Securitization of Migration in the EU: Debates since 9/11*. London: Palgrave.
- Lenin, Viladimir Illich (1988). *What is to be Done?* London, New York: Penguin.
- Le Pen, Marine (2012). *Pour que vive la France*. Paris: Éditions Grancher.
- Levinas, Emmanuel (1986). "The Trace of the Other" in M. Taylor (ed.), *Deconstruction in Context*. Chicago: University of Chicago Press: 346-359.
- Levinas, Emmanuel (1987). *Collected Philosophical Papers*, çev., A. Lingis, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Levinas, Emmanuel (1998). *On Thinking of the Other: Between Us*. London: Athlone Press.
- Marx, Karl and Friedrich Engels ([1846] 1970). *The German Ideology*. London: Lawrence & Wishart.
- Moffitt, Benjamin and Simon Tormey (2014). "Rethinking Populism: Politics, Mediatization and Political Style." *Political Studies* 62, no. 2: 381-397
- Moffitt, Benjamin (2016). *The Global Rise of Communism: Performance, Political Style and Representation*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Mouffe, Chantal (2013). *Agonistics*. London: Verso.

- Mudde, Cas (2004). "The Populist Zeitgeist", *Government and Opposition*. Volume 39, Issue 4: 541- 563.
- Mudde, Cas (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge University Press.
- Mudde, Cas (2016). "How to beat populism: Mainstream parties must learn to offer credible solutions," *Politico* (25 August), <http://www.politico.eu/article/how-to-beat-populism-donald-trump-brexit-refugee-crisis-le-pen/>
- Mudde, Cas (2016b). *On Extremism and Democracy in Europe*. London: Routledge.
- Müller, Jan-Werner (2016). *What Is Populism?* Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Ostiguy, Pierre (2009). "The High-Low Political Divide: Rethinking Populism and anti-Populism," *Political Concepts Working Paper Series*, 35.
- Popper, Karl ([1945] 1966). *The Open Society and Its Enemies: Vol. 1: The Spell of Plato* (5th ed.). Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rydgren, Jens (2008). "Immigration Sceptics, Xenophobes or Racists? Radical Right-Wing Voting in Six West European Countries", *European Journal of Political Research*, 47: 737–65.
- Rydgren, Jens (2007). "The Sociology of the Radical Right," *Annual Review of Sociology*, 33: 241-262.
- Shils, Edward A. (1956). *The Torment of Secrecy: The Background and Consequences of American Security Policies*. Glencoe, Ill.: Free Press
- Singer, Peter (2004). *The President of Good and Evil*, New York.
- Stavrakakis, Yannis and Giorgos Katsambekis (2014). "Left-wing populism in the European periphery: the case of SYRIZA," *Journal of Political Ideologies*, 19:2: 119-142.
- Şandru, Daniel (2013). "The Ideological Components of Populism," S. Ghergina et al. (eds.), *Contemporary Populism*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishings: 53-83
- Taggart, Paul (2000). *Populism*. Buckingham: Open University Press.
- Taguieff, Pierre-André (1995). "Political Science Confronts Populism: From a Conceptual Mirage to a Real Problem," *Telos* 103: 9-43.
- Taguieff, Pierre-André (1988). *La force du préjugé: Essai sur le racisme et ses doubles*. Paris: la Découverte.
- Tarchi, Marco (2013). "Populism and Political Science: How to get rid of the 'Cinderella Complex'", in S. Ghergina et al. (eds.), *Contemporary Populism*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishings: 114- 139.
- The Guardian (2011). "UK riots were product of consumerism and will hit economy," says City broker, 22 August.
- Walzer, Michael (2002). "Equality and Civil Society" in S. Chambers and W. Kymlicka (eds.), *Alternative Conceptions of Civil Society* (Princeton: Princeton University Press): 34-49.
- Weyland, Kurt (2001). "Clarifying a contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics," *Comparative Politics* 34 (1): 1-22.
- Wodak, Ruth (2015). *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. London: Sage.
- Wodak, Ruth and T. A. van Dijk, eds. (2000.) *Racism at the Top. Parliamentary Discourses on Ethnic Issues in Six European States*. Austria, Klagenfurt/Celovec: Drava.
- Worsely, Peter (1964). *The Third World*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Worsely, Peter (1969). "The Concept of Populism," in Ghita Ioenscu and Ernest Gellner, eds., *Populism: its meanings and national characteristics*. Weidenfeld and Nicolson: 212-250.

AMERİKA'NIN YENİ İHTİYATLI DIŞ POLİTİKASI:

Akıllı Güç'ün Pasifik Vizyonu

Yusuf Ertuğral

Kitabevleri ve
Online
Mağazalarda

Emekli Büyükelçi Daryal Batıbay ile Doğu Akdeniz Odaklı Söyleşi

Akdeniz bölgesinin ve özellikle Doğu Akdeniz'in son yıllarda artan kriz ve jeopolitik önemi karşısında bölge ülkelerinin paradigma arayışlarına girdiği gözlenmektedir. Söz konusu bu çerçevede sizce önümüzdeki günlerde Akdeniz havzasının özellikle de Doğu Akdeniz'in hangi stratejik olaylar ve eğilimlerin etkileyeceğini öngörmektesiniz?

Doğu Akdeniz enerji kaynaklarından dolayı, giderek son yıllarda özellikle doğalgaz alanında bir üretim havzası olma yolunda ilerliyor. Mısır, İsrail'den sonra Kıbrıs'ın güneyinde de Afrodit denen bölgede doğalgaz rezervlerine rastladı. Fakat henüz daha tam belirlenemeyen başka rezervler de olduğu öngörülüyor ve nitekim Batılı enerji şirketleri (ENI, Exxon Mobil vs.) şu an araştırma yapıyor. Geline nokta en büyük doğalgaz kaynakları Mısır'ın münhasır ekonomik bölgesinde (MEB'inde) ortaya çıktı. Mısır, önemli bir üretici olma yolunda görülüyor. Özellikle Zohr denilen bölgede bulunan kaynaklar Mısır'ı ciddi üretici haline getiriyor.

Fakat bu Doğu Akdeniz'den bakış açımızı daha genele getirdiğimiz zaman, dünyada artan bir gaz üretimi olduğunu söyleyebiliriz. Kısacası arz var. Buna karşılık talepte de bir yavaşlama var ama küresel olarak söz ediyorum. Küresel talepte durgunluk var veya düşüş var. Önce talebi söyleyelim; bir kere alternatif enerji kaynaklarına bir yönelme tercihi var. Başta

İlkay TÜRKEŞ

Euro Politika Dergisi Editörü & Araştırmacı

da Doğu Akdeniz yenilenebilir enerji kaynakları. İkincisi, yeni üreticiler piyasaya çıkıyor. Biliyor-sunuz ABD, sıkıştırılmış kaya gazı ile büyük bir ihracatçı olma yolunda ilerlemekte. Dolayısıyla bu arz-talep dengesi ile görülebilir bir gelecekte, doğalgazın uluslararası fiyatında büyük bir artış olmayacağı ve mevcut düşük fiyat düzeyinin korunacağı beklentisi var. Uzmanlar hemen hemen bu konuda mutabık.

Böyle bir küresel ortamda, Doğu Akdeniz'deki üç ülkenin üretici olarak çıkması; yani önemli gaz ihracatçısı olmaları önünde ciddi sıkıntılar yaratıyor. Çünkü denizin dibinden çıkarılacak olan gazın bir de ulaşımı-pazarlanması sorunu var. Pazarlama iki türlü oluyor. Biri klasik boru hattı diğeri de sıvılaştırma yoluyla. Bu bakımdan Mısır, en büyük üretici olmasının yanı

sıra aynı zamanda da pazarlama açısından en şanslı ülke olarak görülüyor. Çünkü zaten Mısır'ın ülke sınırları içinde iki tane sıvılaştırma tesisi var. Bunlar Zohr bölgesindeki bu büyük doğalgaz kaynakları bulununcaya kadar düşük kapasite ile çalışıyordu. Şimdi tam kapasiteye yükselecek ve Mısır'ı önemli bir üretici haline getirecek. Bu sıvılaştırma tesisini oluşturmak çok maliyetli bir şeydir ve Mısır'ın buna sahip olması bir avantajdır tabii ki.

Şu anda İsrail'in Leviathan denilen alanda bulunduğu gaz miktarı, böyle bir sıvılaştırma tesisi kurmasını ekonomik açıdan rasyonel göstermiyor. Çok büyük bir yatırım gerekiyor da onun için. İsrail bu yüzden, "Ne yapmaya yöneldi?" diye soracak olursak; İsrail önce kendi iç pazarına gazının %60 küsurunu satmayı öngörüyor.

Başlangıçta bu Leviathan'dan çıkarılacak gaz ile Türkiye üzerinden bir boru hattı üzerinde duruldu. Fakat Türk-İsrail ilişkilerindeki mevcut durum, böyle kapsamlı bir ekonomik iş birliğine geçit vermiyor. Dolayısıyla son zamanlarda taniş olduğumuz şey, İsrail'in kalan gaz kapasitesini Mısır'a göndermeye çalışması ve sıvılaştırma tesislerine sevk etme hazırlığında olmasıdır.

Üretici olmak açısından bu üç Akdeniz ülkesinde en sıkıntılı olan Kıbrıs'tır. Mısır en avantajlı demiştik. İsrail ise şu an belirlenen yataklarla, kaynak zenginliği açısından Mısır ile Kıbrıs arasında bir konumda yer alıyor. Kıbrıs'ın sorunu bir kere fiyat sorunu. Bu fiyat sorunu, şu anda kesinleşmiş rezervlerine bir sıvılaştırma tesisi kurmaya el vermiyor. Bir de tabii ki Türkiye-KKTC ve GKRY arasında ciddi bir siyasi problem var. Siyasi koşullar uygun olsa Kıbrıs açısından en uygun pazarlama yolu, İsrail ile birlikte Türkiye'ye boru hattının döşenmesidir. Sonuçta gayet yakın bir mesafe. Fakat sadece Kıbrıs'ın bulunan rezervleri bile bu yakın boru hattını ekonomik kılmıyor. Siyasi durumu bir kenara bırakalım dersek; ancak İsrail gazı ile birlikte şöyle bir senaryo düşünülebilir: İsrail gazını Leviathan'dan Kıbrıs'a boru hattıyla; böylece de bir kısmı Kıbrıs adasının güneyinden kuzeyine geçerek denizden Türkiye'ye uzanacak boru hattı en makul pazarlama yolu olarak görülüyor. Fakat dediğim gibi bu ideal projenin hem İsrail hem Kıbrıs ayağı sorunlu. Çünkü İsrail ile Türkiye arasındaki ilişkilerin çok daha ağır Kıbrıs'la var. Bir kere Türkiye, GKRY'yi tanımıyor. Sonuç olarak Kıbrıs sorununa bir çözüm bulunmadan, böyle bir enerji alanında işbirliği gerçekleştirmek çok güç. Gerçekçi olmaz. Bunun için GKRY, İsrail'i de beraber yanına alarak birçok büyük boru hattı projesine teşvik ediliyor.

Şöyle ki, İsrail-Kıbrıs ve oradan 100 küsur kilometre Girit ile sonrasında Yunanistan ve İtalya. Bu iki bakımdan biraz hayalci bir proje. Birincisi, fiziki güçlükler var. Yani Akdeniz'in belli yerlerinde; yani Kıbrıs'la Girit arasında kalan bölgesinde deniz derinliği 1700 metreye ulaşılıyor. Bu ciddi fiziki güçlükler içeriyor. İkincisi, çok pahalı bir proje. Bu kadar uzun bir boru hattı döşenmesi, mevcut doğalgaz fiyatlarıyla gerçekçi değil. Çünkü bunu en başta söyle-

mek lazımdı belki de ama hangi gazın çıkarılacağına, nasıl pazarlanacağına hükümetler değil petrol şirketleri karar verir. Yatırımı yapacak olanlar ve çalıştıracak olanlar uluslararası enerji şirketleridir de ondan. Bugünkü koşullarda, az önce de bahsini ettiğimiz gibi görülebilir bir gelecekte, fiyatta önemli bir artış beklenmiyor. Bu koşullar değişmediği sürece Doğu Akdeniz gazının Avrupa'ya bu denli iddialı bir boru hattı ile ulaştırılması mümkün gözüküyor.

Mısır'ın sıvılaştırma tesisi ile Süveyş'ten Asya pazarlarına gazını pazarlaması daha gerçekçi bir hedef olarak görülebilir. Çünkü Avrupa'da zaten bir doymuş gaz piyasası var. Avrupa'nın en büyük tedarikçisi Rusya'dır ve Rusya çok ucuza gaz çıkarabilen, dolayısıyla da kolay pazarlayan bir ülke. Mevcut hatları var: Ukrayna ve Baltık'tan geçen ve bir de Türk Hattı denen Karadeniz'i aşır Türkiye'den geçecek olan var. Rusya bu Avrupa pazarını tutmak istiyor. Kaybetmemek için de ciddi bir fiyat esnekliğine sahip, çünkü üretim maliyeti çok düşük. Üstelik Rusya gib dev bir üreticinin yanısıra bir de Tanak geliyor. Bu da Azerbaycan'dan Türkiye üzerinden geçecek bir hat. Avrupa pazarına bir de başka bir ihracat heveslisi var o da sıvılaştırılmış olarak satmak isteyen ABD. Artan Amerikan üretimi karşılığında bu da mümkün.

Dolayısıyla Doğu Akdeniz gazının Avrupa'ya götürülmesi ve pazarlanması bugünkü koşullarda oldukça güç. "Olmaz" diyerek de kestirip atmamak lazım, piyasa değiştikçe yeni yorumlamalar yapılabiliyor. Beklentiler ışığında bu sonuca vardık. Halbuki Asya'da ciddi rakip üreticiler yok. İki büyük pazar var. Çin ve Hindistan. Bunlar hem dev hem de büyüyen ekonomiler. Çin'in ekonomisindeki büyüme oranı yavaşlasa da Hindistan büyük bir atılım yapıyor. Yani Mısır gazının Asya'ya pazarlanması şu aşamada daha kolay gözüküyor.

Şimdi yalnızca bir nokta var, Kıbrıs'ta siyasal çözüm olsa, şahsi kanaatimce Türkiye'nin Kıbrıs'tan doğalgaz alabileceğini yani buna karar vermesini beklerim. Neden? Çünkü aslında Türkiye'nin Kıbrıs gazına ihtiyacı yok. Zaten Azerbaycan ve Rusya'dan geliyor. Turkish Stream gelecek yakında ve Türkiye'de yenile-

nebilir enerji kaynaklarına geçmeye teşvik var. Dolayısıyla Türkiye doğalgazda, kendine yeni üreticiler arayan konumda değil ama sanırım siyasi nedenlerle enerji güvenliğinden çok, Kıbrıs'ın çözüm halinde kuracağı yapısından, bir karşılıklı ekonomik bağımlılık yaratmak için ve yeni çözümün doğal ekonomik garantörü olması açısından bunu yapacaktır. Sonuçta Kıbrıs'ta çözümü engelleyen faktörlerden biri en başta garantör sistemi. Kıbrıs Türkleri, Türkiye'nin garantörlüğünün devamını isterken Rumlar karşı çıkıyor. Lakin bu konuştuğumuz, siyasi garantörlük. Yani Türkiye'ye kurulacak düzende garantörlük vermek ve ihlal edilirse tek taraflı müdahale hakkını içermesi. Bunların simgesi olarak da adada asker bulundurması. Bunlar hep siyasi-askeri sahadır.

Halbuki çıkacak Kıbrıs gazı ile bunun Türkiye'ye sevk edilmesi demek, tapasının Türkiye'nin elinde olması demektir. Bence siyasi, askeri garantilerden daha önemli; daha etkin bir garantiden bahsediyoruz. Bu durum ekonomik Türkiye'yi garantör yapıyor ve de kurulacak yeni düzende, onu değiştirmeye kalkışmanın ekonomik faturasının çok ağır olacağını söylüyor. Kısacası böyle bir fırsat ele geçiriyor. Dolayısıyla bu fiili bir ekonomik ağırlık veriyor Türkiye'ye. Sanırım bu düşünceyle biraz gaz ithalatını çeşitlendirebilir ve bir çözüm halinde Kıbrıs gazını alır.

Türkiye Neden MEB İlan Etmiyor?

Biliyorsunuz ki çakışan alanlar ve hak iddiaları var. Akdeniz'de çok büyük bir sıkıntı yok. Türkiye açısından tek sıkıntı Meis Adası. Onun dışında Kıbrıs Adasına kadar ortay hattan olacaktı. Fakat karşımızda bir tek Türkiye'nin resmen tanıdığı bir KKTC var. İş karmaşık hale getiren, Akdeniz'in fiziki yapısı değil siyasi yapısıdır. Ege ise bambaşka bir problem. Yani o bakımdan Türkiye, böyle bir MEB ilan etmeden, bence KKTC'nin kendisine ait olduğunu ilan ettiği ancak dünyanın kabul etmediği bölgelerde aramaya yöneliyor. Şimdi bu ilginç. Eğer Türkiye de fiilen sondajlara başlarsa; ki zaten teknik kapasitesi var, iki gemi var. Ciddi rezervlere rastlanırsa Kıbrıs'ın Türkiye ile arasında kalan kuzey bölgesinde, şu an durmuş gibi gözükür

ve görülebilir bir gelecekte de artık çözüm görülmeyen Kıbrıs sorununun üzerine gidileceğini düşünüyorum. Biliyorsunuz, Güney'de de Mısır'ın MEB'inde kalan Zohr denen bölgeye bitişik Kıbrıs bölgesi var ki Exxon Mobil orada araştırmalar yapıyor. Eğer orada önemli kaynaklara ulaşırsa, bu kez böyle bir potansiyel zenginliğe rastlanırsa, bu Kıbrıs sorunu sürecini hareketlendirir. Çünkü orada kanıtlanmış bir zenginlik var ama siyasi uyuşmazlık dolayısıyla o zenginliği kullanamıyorsunuz, pazarlayamıyorsunuz. Bir de Türkiye'nin araştırmaları, eğer denizde ciddi bir çatışmaya yol açarsa, bu da GKRY'nin "Sorun devam ederse biz bu gazı kullanamayacağız." yönünde kamuoyu da dahil bir algısı oluşur. Böyle bir eğilimi var. Zaten bakarsanız Kıbrıs sorunu bir donmuş sorundur. Neredeyse 50. yılına yaklaşıyor. Daha öncesi de var ama 1974' ten ele aldığımızda donmuş bir şekildedir. Böyle uyuşmazlıklar, hep bu donmuşluğu sona erdirecek birilerinin fitili çakması lazımdır. Yani bir şey olmalıdır ki; o uyuşmazlığın dayandığı statükonun artık sürdürülemez olduğu anlaşılmalı. Çünkü her statüko kendi çıkar gruplarını yaratıyor. Alışanlar var, bundan yararlananlar var. İşte bir şey olmalı ki "Bu statüko kalıcı olamaz." düşüncesi belirsin. Benim gördüğüm, bunu sağlayabilecek şeyin önemli gaz rezervlerinin ortaya çıkması durumunda oluşmasıdır.

Kazan- Kazan Bakış Açısıyla Avrupa Süreci Başlatan Taraf Olabilir Mi?

Sanmıyorum. AB bugünkü dağınık haliyle ortak noktada buluşamıyor. Artık daha çok kendi içe dönük sorunlarıyla uğraşıyor. Örneğin, mülteci sorunu gibi. Ortak politikaları yok. Yani bu şekilde bir Doğu-Batı hattı ekseni var. İngiltere konum dışında. Ben, bunun ihtimalini ve inisiyatif almasını öngörmüyorum. Ciddi bir Trump-ABD problemi de var biliyorsunuz. Batı blokundan söz etmek mümkün değil.

Zaman ayırdığınız ve değerli bilgilerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

ALMANYA'DA YÜKSELEN NİLLİYETÇİLİK OLGUSU: SEBEPLERİ VE OLASI ETKİLERİ

EPA/Michael Reichel

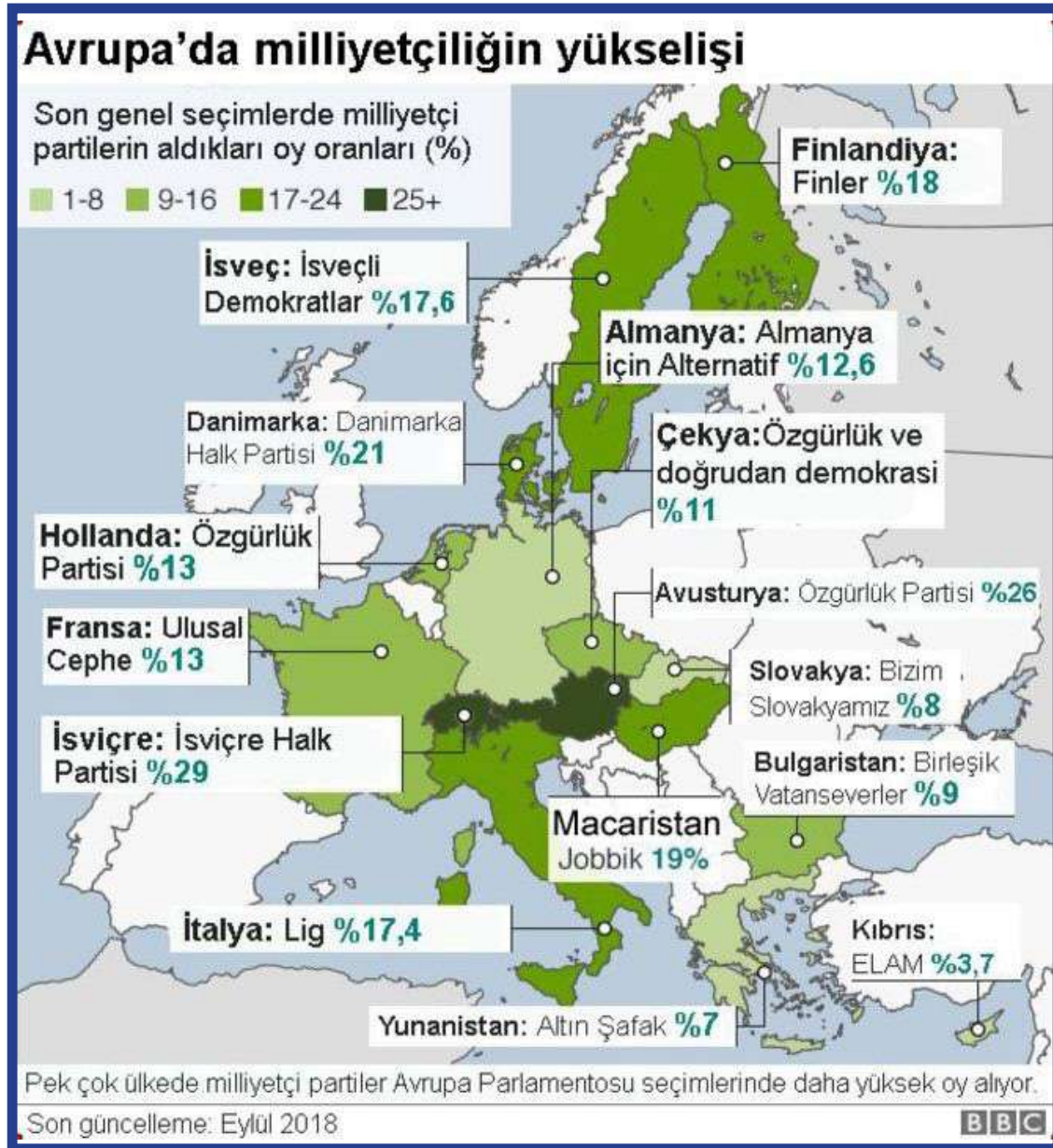
Özgür ÜNAL ERİŞ

Doç. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Aşağıdaki tabloda da ayrıntılı bir şekilde görüldüğü gibi Avrupa genelinde milliyetçi ve aşırı sağ siyasi hareketler seçimlerden büyük kazanımlarla çıktı. Bazı siyasi hareketler iktidarda kendilerine yer bulurken, kimileri ana muhalefet konumuna yükseldi.

Avrupa Birliği'ne (AB)'ye üye ülkeler arasında birtakım farklılıklar olsa da Avrupa'da aşırı sağ partilere oy veren seçmenlere yönelik yapılan araştırmalarda, ortak bir kitle tipolojisine ula-

şıldığını söylemek mümkün. Yapılan kamuoyu araştırmalarında aşırı sağ partileri destekleyen kişilerin çoğunlukla küreselleşmenin olumsuz sosyo-ekonomik etkilerinden en fazla etkilenen, eğitim düzeyi düşük, işçi genç erkekler oldukları ve genellikle alt ya da alt orta sınıflardan geldikleri görülmektedir. Avrupa'da aşırı sağ partilere oy veren seçmenlerin bu profilinin oluşmasında başta gelir dağılımı adaletsizliğine yol açan bölüşüm krizi, siyasi temsil krizi ve kimlik krizi olmak üzere sosyo-ekonomik ve

siyasi krizlerin etkili olduğuna dair bir düşünce vardır. Bu partiler genelde kendilerini 'sokaktaki adam'ın temsilcisi veya 'halkın gerçek sesi' olarak göstermekte, merkez sağ ve sol partileri elitist olarak nitelendirmekte ve onların özellikle 2008'den itibaren Avrupa'da yaşanan ekonomik kriz ve artan işsizlik gibi sorunları çözmekte başarısız olduklarını iddia etmektedirler (Öner, 2014: 166-167).

Aşırı sağ partiler genelde çokkültürlülüğe de karşıdırlar. Mikro-milliyetçiliğe önem vererek çokkültürlülüğün ulusların dağılmasına yol açtığını iddia etmektedirler. Bu bağlamda sıkı göçmen politikalarından yanadırlar ve son zamanlarda Avrupa siyasetinde en çok kullanılan kavramlardan biri olan göç karşıtlığını da siyasi manifestolarına dahil ederler. Özellikle Avrupalı seçmenlerin göç karşıtı olduğu, Eurobarometer'in 2017'de yapılan araştırmasında da ortaya çıkmıştır. Bu araştırmaya göre AB vatandaşları arasındaki tehdit algısında, AB'ye dışardan gelen göç, yüzde 40 ila yüzde 82 arasında değişerek ilk sırada yer alıyor (Eurobarometer Survey 2017).

Aşağıdaki bölümde aşırı sağ partilerin yükselişinin göç ve mülteci akımıyla ilişkilendirilmesinin teorik çerçevesini vermeye çalışacağım.

Güvenlik Topluluğu'na Tehdit Olarak Göç

Son zamanlarda Avrupa siyasetinde gündemde olan ekonomik kriz ve özellikle Suriye'deki iç savaştan Avrupa'ya kaçmaya çalışan mültecilerin Avrupa toplumlarında oluşturduğu hoşnutsuzluğun aşırı sağ partilere oy vermeye yöneltmesi, Karl Deutsch'un 'güvenlik topluluğu' kavramı ve Kopenhag Ekolu'nun geleneksel/realist güvenlik anlayışının eleştirisi ve güvenlik/güvenlikleştirme teorileri üzerinden incelenebilir.

Karl Deutsch'un siyasi literatüre ve AB'yi açıklamaya çalışan başlıca teorilere katkısı 'güvenlik toplulukları' kavramı üzerinden olmuştur. Deutsch mutlak barışa ulaşma gayesini sınırlar ötesi hareketlilik, ortak algı ve değerlerin gelişmesi ve karşılıklı güvenin oluşması ile cevaplamaya çalışmıştır (Deutsch, 1957: 54; Adler ve Barnett, 1998: 4). Bunun sonucunda devletler arasında güvenlik temelli bir platform oluşacak, bu platformda güvenlik, devletlerin askerî giri-

şimleri ya da tek taraflı stratejileri ile değil, ortak bir algı çerçevesinde oluşturacakları işbirliği ve birbirleri hakkında pozitif algılar üretmeleri ile sağlanacaktır (Dedeoğlu, 2004: 13-14).

2. Dünya Savaşı sonrasında kurulan AB böyle bir güvenlik topluluğu yaratmayı başarmıştır. Fakat Soğuk Savaş'ın bitimini takiben uluslararası ilişkiler disiplindeki birçok kavram gibi güvenlik kavramı da yeniden tanımlanmış, kavramın sınırları geleneksel kapsamından çıkarak genişlemiş ve göç olgusu da AB'nin güvenlik topluluğu özelliklerine zarar verme potansiyeli taşıyan bir tehdit unsuru haline gelmiştir.

Soğuk Savaş sonunda güvenliğe ilişkin yeni yaklaşımların geliştirilmesinde ve güvenliğin tanımının dönüşümünde Kopenhag Ekolu'nun rolü büyüktür. Kopenhag Ekolu ve öncü isimleri Buzan, Waever ve Wilde, 1990'lar itibarıyla güvenlikleştirmeye ilişkin literatürü yaratmışlardır. Güvenlikleştirme yaklaşımı, güvenliği objektif bir durum olmanın ötesinde söylemsel ve siyasi bir kuvvet olarak konumlandırarak ve tanımlayarak farklı bir bakış açısı sunmuştur. Bu bakış açısına göre iç siyasi aktörler güvenlik tanımını inşa etmekte, bu inşa sürecinde tehditleri yaratmakta ya da tanıtmakta fakat en nihayetinde bunu siyasi güçlerini arttırmak ve 'kural dışı' yaklaşımları harekete geçirebilmek için meşru bir araç olarak kullanmaktadırlar (Mandacı ve Özerim, 2013: 5-7).

Buzan, Waever ve Wilde, göçün güvenlik söyleminde yer almasını inceleyerek oluşan 'istila', 'diğerleri', 'kimlik', 'ötekileştirme' gibi öğelerin üzerinde durmuşlardır. Gerçekten de Avrupa'da göç karşıtı parti ve gruplar göçü güvenlikleştirirken bu kalıpları sıkça kullanmaktadırlar (Buzan, Weaver, Wilde, 1997).

Son olarak bu sürecin bir ögesi olan ve Kopenhag Ekolu tarafından 'dinleyici' (audience) olarak tanımlanan toplumun içinde yaşadığı koşullar da göçün bir güvenlik konusu haline gelmesinde etkilidir. Bu açıdan bakıldığında, örneğin ağırlıklı olarak 11 Eylül ve sonrasında Avrupa'daki terörist saldırılar, gittikçe 'ötekileşen' Müslüman göçmenler, iç savaştan kaçan Müslüman mülteciler ve Avrupa'nın yüzleştiği finansal kriz gibi gelişmeler 'dinleyici'yi ikna eden koşulları yaratmıştır. Bu ortamda küre-

sellesmeden uzak, aşırı milliyetçi, yer yer ırkçı söylemlerini rahatlıkla parti manifestolarına koyabilen aşırı sağ partiler de kendilerine verilen oyları oldukça arttırmışlardır.

Almanya Örneği:

Almanya'da 2. Dünya Savaşı sonrası aşırı sağ partiler için sınırlı bir siyasi alan bulunmaktaydı. Nazi geçmişinden dolayı Almanya, aşırı sağ partiler konusunda diğer Avrupa ülkelerine göre çok daha hassas konumdaydı ve bu sebeple diğer Batı Avrupa ülkelerine göre, Almanya'da aşırı sağ partilerin özellikle federal parlamento seçimlerindeki başarıları uzun süre çok düşük kalmıştı.

Bu sebeple 68 ünlü ekonomist, gazeteci ve iş adamı tarafından 2012 Eylül ayında Avrupa için Alternatif (AfD) adlı politik grup kurulduğunda çok az kişi bu grubun 5 yıl sonra yabancı ve göçmen düşmanı, popülist, ırkçı ve Alman mistizmine sahip devlet yapısını savunan aşırı sağ bir partiye dönüşeceğini düşünebilirdi. Grup o sırada tek bir politika için kurulmuştu: 'Euro bölgesi' karşıtlığı.

AfD 2013 yılındaki ilk federal seçiminde % 4.3 oy alarak kıl payı barajın altında kaldı. Fakat sonra 2014'te Avrupa Parlamentosu'na üye sokmayı ve bir yıl sonra da Almanya'nın yerel parlamentolarına girmeyi başardı. 2015 mülteci akını krizi ise parti için bir dönüm noktası oldu. Parti, artık 'euro' karşıtlığının da ötesine geçerek göçmenlik ve yabancılar karşıtlığını en öncelikli politikası haline getirdi ve yükselen milliyetçi hareketi kucaklama yoluna gitti. Avrupa Birliği karşıtı, yabancı düşmanı, iklim değişikliğini kabul etmeyen, sol düşmanı, kürtaja karşı, ana akım medyaya yalancı medya diyen AfD, politik jargonunu da çöpe atmak (entsorgen), yok etmek (entfernen), yalancı basın (Lügenpresse) gibi kelimelerle doldurdu. Merkel'in göçmenler ve mülteciler konusunda geleneksel muhafazakar çizginin çok ötesinde bir yumuşaklık sergilemesi de AfD'ye oldukça geniş bir alan açtı.

Partinin liderliğini eline alan Doğu Almanya kökenli Frauke Petry partiyi her geçen gün daha popülist, daha ırkçı bir aşırı sağ çizgiye taşıdı ve 2017 seçimleri için çalışmaya başladı. İstatistiklere bakıldığında, 1998'den bu yana her

seçimde en çok konuşulan konu işsizlik ve sosyal eşitsizlik iken, son seçimde mülteciler oldu. Bu durum yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa propaganda şansı veren bir mecrayı yarattı ve AfD'e sempati duyan büyük bir kesim oluşmaya başladı.

Sonuçta 24 Eylül 2017'de Almanya'da yapılan federal meclis seçimleri Angela Merkel'in 4. kez başbakan olmasıyla sonuçlanmasına rağmen Angela Merkel liderliğindeki Hıristiyan Demokrat kardeş partiler CDU ve CSU'nun toplam oyu, önceki seçime göre yüzde 8,7 oranında gerileyerek yüzde 33'ün altında kaldı. Sosyal Demokrat Parti de yüzde 5,5'lük bir düşüşle yüzde 20,4'e kadar gerileyerek, şimdiye kadarki en kötü seçim sonucunu aldı. Fakat seçim sonuçlarının en önemli sonuçlarından biri 1933 yılında meydana gelen Reichstag Yangınından sonra ilk defa aşırı sağ bir partinin, AfD'nin % 12.6 oyla üçüncü parti olması ve oldukça yüksek milletvekili sayısı ile meclise girmeye hak kazanması oldu.

Analiz ve Sonuç

1970'lerin sonundan itibaren özellikle Avrupa ülkeleri ekonomik yapılandırma ve sanayisel büyümeleri için dışarıdan yabancı işçileri ülkelerine kabul ettiler. Soğuk Savaşın 'istikrarlı' ortamında çok sorun teşkil etmeyen bu göçmen toplulukları, Soğuk Savaş sona erip, küreselleşmenin hızlanmasıyla özellikle bu akımdan olumsuz etkilenen kesim için bir 'güvenlik tehdidi' olarak görülmeye başladı. Ekonomik kriz ve artan işsizliğin de olumsuz etkilediği bu kesim yeni mülteci dalgaları ve artan İslamofobiyle beraber kendilerinden din, dil, ırk olarak oldukça farklı olan bu insanları gittikçe artan bir oranda güvenlik tehdidi olarak görmeye ve ana akım partilerin bu güvenlik tehditlerini önlemede yetersiz kaldıklarını düşünmeye başladı. Bu ortamı iyi değerlendiren aşırı sağ partiler sistemde kendilerine yer bularak seçmenleri bu tehditleri 'güvenlikleştirme' üzerinden ikna etmeye başladılar ve oy oranlarını oldukça arttırdılar. Özelde Almanya'yı, genelde bütün Avrupa'yı etkileyen bu oluşum maalesef gittikçe artan bir milliyetçilik akımına, ötekileştirmeye doğru yol almakta ve ana akım partileri bile özellikle göçmenler konusunda daha sert söylemlere başvurmaya itmektedir.

Kaynakça

Adler, Emanuel, Barnett, Micheal (1998) Security Community, Cambridge: Cambridge University Press

Buzan, Barry, Weaver, Ole, de Wilde, Jaap (1997), Security: A New Framework for Analysis, Londra: Lynne Rienner Publishers

Dedeoğlu, Beril (2004), 'Yeniden Güvenlik Topluluğu: Benzerliklerin Karşılıklı Bağımlılığından Farklılıkların Birlikteliđine', Uluslararası İlişkiler Dergisi, 1:4, s.1-21

Deutsch, Karl (1957), Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience, New Jersey: Princeton University Press

Eurobarometer of the European Parliament Study, Nisan 2017

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45474089>

Mandacı, Nazif ve Özerim, Gökay (2013), 'Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenleştirilmesi', Uluslararası İlişkiler Dergisi, 10:39, s.105-130

Öner, Selcen (2013), 'Avrupa'da Yükselen Ayrı Sağ, Yeni 'Ötekiler' ve Türkiye'nin AB Üyeliği', Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 13:1, s.163-184

Cem Tokar - Liberal Demokrat Parti Eski Genel Başkanı

Avrupa'da Liberalizm Üzerine Cem TOKER ile Söyleşi

Avrupa'da hızla yükselen Aşırı Sağ Popülizm'in önlenemez yükselişine şahit olmaktayız. Söz konusu bu dalga, örneğin Almanya'ya kadar ulaşarak Alman Şansölyesi Angele Merkel'in koltuğunu sarstı. Sizce Avrupa'da liberalizm öldü mü ?

Şimdi, sağ popülizmin dünyada arttığı dönemler genellikle ekonomik krizle karşı karşıya kalındığında gelişmiş Avrupa ülkelerinde veya diğer ülkelerde işsizlik arttığı zaman yabancı düşmanlığı ve aşırı sağ popülizm devreye giriyor. Ama şu an için Avrupa'da böyle bir kriz yok. Fakat yine de bugünler de sağ popülizmin hakikaten yükseldiğini görüyoruz. Bununla gerekçesi çok farklı. Ortadoğu'daki bilhassa Suriye'de, Yemen'de ve Libya'daki olaylardan sonra Avrupa'ya akın eden mülteci dalgası ve onların getirdiği ekonomik dengesizlikten çok sosyal dengesizlikler, onların sisteme ve yaşam tarzına entegre olmamaları, suç oranlarının artmalarına neden olmaları, bilhassa Almanya'da muhalefetin bunu Merkel'e karşı kullanması ve diğer sosyal etkenleri yan yana koyunca Avrupa'nın pek çok ülkesinde, Macaristan'da, Almanya'da, Polonya'da ve Hollanda'da İslamofobi denilen İslam karşıtı sağ popülizmin arttığını görüyoruz. Fakat ben bunu ekonomiye bağlamıyorum. Bunu liberalizme ise hiç bağlamıyorum. Avrupa'da liberal demokrasi zaten yüzyıllardan beri

Yusuf ERTUĞRAL

Euro Politika Dergisi Genel Yayın Yönetmeni

süregelen bir kültür. Bazı popülist siyasetçilerin getirdiği politikalardan dolayısıyla biraz duraklamalara girmiş olsa da işin kökünde Kopenhag kriterleri sapasağlam Avrupa'da duruyor. Ekonomik açıdan da göreceli konuşuyorum tabii.

Liberalizm gelişmiş Avrupa ekonomilerinde canlı , siyasi ve sosyal açıdan da canlıdır. Hukuk devleti başta olmak üzere, liberalizmin temeli de hukuk devleti Avrupa da hukukun üstünlüğü ve hukukdevleti olma konusunda "Liberalizm öldü mü?" denilecek kadar ciddi bir sorun yok. Hatta hukuk devletine karşı politikalar üreten Macaristan ve Polonya'ya, Avrupa Birliği'nde ve Avrupa genelinde büyük tepkiler var. Bütün bunlar liberal demokrasinin Avrupa'da bir kültür olarak liberal demokra-

sinin ekonomik anlayışını, hukuk anlayışının birey, hak ve özgürlükler anlayışlarının güçlü olduğunu hala vurguluyor. Zaten Avrupa liberal demokrasi olduğu için, Orta Doğu'nun ve Kuzey Afrika'nın bedbahtları şiddetten sefaletten kaçarken, bu gelişmiş Avrupa Birliği üyesi ülkelere varmayı hedefliyorlar. Onları Yunanistan da kesmiyor. Romanya, Bulgaristan ve Macaristan da kesmiyor. Hatta bazı şartlarda İtalya dahi kesmiyor. Fransa, Hollanda, İskandinav ülkeleri; İsveç, Danimarka ve Almanya gibi ülkeleri hedefliyorlar. Bundan dolayı, liberalizmin öldüğü fikrinde değilim. Evet aşırı sağ popülizm, bu göç dalgasından kaynaklanan kültürel farklılıklardan beslenen bir ideoloji ve güçleniyor.

Liberalizm gelişmiş Avrupa ekonomilerinde canlı, siyasi ve sosyal açıdan da canlıdır. Hukuk devleti başta olmak üzere, liberalizmin temeli de hukuk devleti Avrupa da hukukun üstünlüğü ve hukukdevleti olma konusunda "Liberalizm öldü mü?" denilecek kadar ciddi bir sorun yok.

Yakın zamanda açıklanan rakamlar Almanya ekonomisinin en güçlü zamanlarını yaşadığını göstermekle birlikte, sağ popülist aşırı sağ parti AfD'nin yükselişini neye bağlıyorsunuz ?

Daha demin de bahsettiğim üzere, göçmen dalgası ve bu dalganın getirdiği kültürel ve sosyal farklılıklar, İslamofobi denilen, din adına son beş yılda Orta Doğu'da diri diri insan yakan, işkence eden, beşinci veya altıncı kattan insanları atan bir zihniyetin temsilcileri Avrupa kamuoyunda bir endişe ve korku yaratıyor ve bu coğrafyadan gelen insanların da aynı dinden olması tabii ki bu sağ popülizmi sadece Almanya'da değil, İsveç'te Hollanda'da hatta dünyanın en hoşgörülü olarak bilinen ülkesinde dahi haklı olarak endişe yaratmaktadır. Türkiye'nin belli kesimlerinde bile endişe yarattı ki Türkiye'nin büyük bir çoğunluğu Müslüman ve Türkiye, Müslüman olduğunu iddia eden bir ülke, dolayısıyla aşırı sağ popülist partinin Almanya'daki yükselişi bu nedenlere dayanıyor.

Küresel finansal krizin üzerinden 10 yıl geçti ancak merkez kapitalist ülkelerde şimdiye kadar güçlü bir toparlanma görülmedi. 2019 yılında ABD, AB ve Çin ekonomisinin seyri nasıl olacak ?

Şimdi burada da finansal krizin üzerinden on yıl geçti fakat geçtiğimiz yıl Amerika'da son kırk elli yılın en güçlü ekonomik verileri sağlandı. Trump'ın vergilerde yaptığı büyük indirimler, dış ticarete daha adil bir ticaret istemesi, tek taraflı serbestlik yerine karşılıklılık ilkesinde serbest ticaret istemesi, yatırımları Amerika içerisinde tutma arzusu, mesela; işsizlik durumu, Amerika'da yüzde dördün çok daha altına 3.8%'e düştü ki %4 işsizlik biliyorsunuz ekonomi de sıfır işsizlik kabul edilir. Amerika, borsada rekorlar kırdı. Ücretlerde müthiş rekor artışlar oldu. Hatta Trump'ı sevmeyen azınlıklar; siyahilerin, latinlerin ve göçmenlerin bile tarihteki en yüksek saatlik ücretleri alıp en güçlü satın alma gücüne kavuştukları bir dönem oldu. Çin ekonomisi için, tabii ki hiçbir ekonomi devamlı hızlı büyüyemez. ABD için vermiş olduğum bu rakamlar zamanla elbette yavaşlayacaktır ve duracaktır. Kapitalist ekonomilerde her şey beklentidir. Bu tarz ekonomilerde her şey dalga

dalga gider devamlı yukarı doğru gitmez. Uzun vadede rakamlar yukarı doğru gider. Büyüme gelişme ve zenginleşme görülür ama kısa ve orta vadede ise dalgalanma görülür.

Her ekonomide ve her kapitalist ekonomide yükseliş vardır, yavaş yavaş durgunluk vardır, sonrasında yavaşlama, toparlanma vardır ve sonrasında da tekrar yükseliş gözlemlenmektedir. Ama genel trend hep yukarı doğru, zenginliğe gider. Bunu muhtemelen önümüzdeki yıllarda Amerikan ekonomisinde de gözlemleyeceğiz. Kapitalizm de balonlar olur. Bu balonlar patlar dolayısıyla durgunlaşma ve yavaşlama olur. Sonrasında yeni bir balon oluşur, sonrasında yine insanlar yatırıma ve zenginleşmeye başlarlar. Bu işin doğasında vardır. Eğer Avrupa Birliği'nin ekonomik açıdan toparlanamaması AB'nin bazı ülkelerinde krize neden olursa, bu tamamen daha demin de değindiğimiz popülist politikalarından dolayı olacaktır. Fransa'nın İtalya'nın bilhassa İspanya'nın ürettiğinden daha çok harcaması ve sosyal devlete kaynaklar aktarması Avrupa Birliği'ne bir yük getirmektedir. İngiltere'nin Brexit arzusu, bütün bu gücü , birinci soru ile bağlantılı. AB'nin asalak Akdeniz ülkelerinin; Yunanistan, Fransa , İtalya ve İspanya gibi ülkelerinin yükünü Alman vergi mükellefinin üstlenmesi, AB'yi daha yapısal bir sorunla karşı karşıya bırakıyor. Bunları kurtarmak için Avrupa Birliği'nin izni ile Merkez Bankası'nın Euro basmak zorunda kalması ve piyasaya karşılıksız para sürmesi AB'nin olası krizinin daha çok yapısal olacağını bizlere göstermektedir. Ama ABD ve Çin ekonomisinin krize girmesi bence daha çok konjonktürel yani ekonominin doğası gereği bir yavaşlama ve toparlanması da daha kolay olacaktır. Fakat AB için bunu öngöremem.

Son olarak, Avrupa basınında ve akademi camiasında Küreselleşme ile birlikte (Neo)Liberalizm'in demokrasiyi tasfiye ettiğini, demokrasinin yükselişinin alternatif olarak solun yükselişi olduğu yazılıp çizilmektedir, siz buna katılıyor musunuz?

Dediğim gibi Liberalizm bence Avrupa birliğinde Kopenhag Kriterleri, Maastricht Kriterleri'ne uyulduğu müddetçe bunların ikisi de zaten

sosyal alanda liberal demokrasinin manifesto-
sudur. Diğeri ise Maastricht Kriterleri; ekonomik
alandanda liberal ekonominin bir manifestosudur.
Ben henüz bunlardan AB genelinde bir taviz
verildiğini sanmıyorum. İstisnalar elbette var.
Dediğim gibi hukuk alanında Macaristan ve
Polonya belki liberal değerleri ihlal eden uy-
gulamalar ve kanunlar yapıyor fakat ekonomik
alandanda saydığım gibi Güney Akdeniz kıyısın-
daki ülkeler bilhassa Maastricht Kriterleri ihlal
eden uygulamalarda bulunuyorlar ama Avrupa
genelinde ben henüz solun yükseldiğini gör-
medim. Sol nerelerde yükseliyor ki? Merkel,
evet, biraz oy kaybetmiş olabilir fakat hala tek
başına iktidarda. Sosyal demokratlar Alman-
ya'da devamlı oy kaybetti. Hollanda'da solun
yükseldiğini görmüyorsunuz aynı şekilde İn-
giltere'de de bu durum söz konusu bile değil.
Fransa'da ise Macron liberal olarak tanınıyor ve
iş dünyasına daha yakın sol ile alakası olmayan
bir ülkedir. Ülkedeki "Sarı Yelekliler" hareketi-
nin de bir sol yükselişi olduğunu sanmıyorum.
İsveç'te bile sağ parti en çok oyu aldı. Ben
Avrupa genelinde herhangi bir sol yükselişini
göremiyorum. Bence solun iktidara geleceği
ilk ülke İngiltere olur çünkü Brexit'in vermiş ol-
duğu bir bölünmüşlük fikrinden kaynaklanabilir.
Fakat tabii ki bunun Avrupa geneline yayılacağı
hususunda kesin bir söylemde bulunamam.
İstisnalar dışında deminde söylediğim gibi Av-
rupa Birliği'nin ekonomisinin de bir sorun yok.
Polonya'da Macaristan'da ve İsveç'te de yok;
ki bu çok önemli bir etken. Bill Clinton dön-
eminde seçimler hakkında "Her şey ekonomidir,
aptal." lafı siyasette geçerli ise Avrupa Birliği'n-
de öyle radikal bir sağ-sol değişimi olacağını
ben zannetmiyorum. Rakamlar da onu göster-
mektedir .

**Zaman ayırdığınız ve değerli bilgilerinizi bizimle
paylaştığınız için teşekkür ederiz.**

Avrupa Birliği'nin Bir Başarı Hikayesine İhtiyacı Var

Karel VALANSI

Türk-İsrail ilişkileri üzerine yüksek lisans tezini Kadir Has Üniversitesi'nde tamamladı. Aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine devam etmektedir. Akademik çalışmalarının yanı sıra Şalom gazetesinde 'dış haberler editörü' olarak görev alıp, köşe yazarlığı yaparak; buna ek olarak, T24 ve Daily Sabah gibi birçok gazeteye düzenli katkıda bulunuyor. Aynı zamanda çeşitli TV ve radyo programlarında Orta Doğu ve dış politika konulu programlara katılmaktadır. Şubat 2018'de Hamilton Books tarafından "The Crescent Moon and The Magen David, Turkish-Israeli Relations Through the Lens of the Turkish Public" isimli ilk kitabı yayınlandı. Ayrıca İstanbul ve Türk Yahudileri konusunda üç kitaba katkıda bulundu. 2017'de 10. Altındağ Öykü Yarışması'nda birincilik elde etmiştir.

İkinci Dünya Savaşı dehşetini yaşayan Avrupalı ülkeler için birlik bir Avrupa düşüncesi birçok yazar ve düşünürün tartıştığı bir tezden ziyade, kalıcı barış için ulaşılmaması gereken, aralarında yeniden bir savaşın çıkmasını engelleyebilecek çözüm yolu olarak gösterilmeye başlandı. Yüzyıllardır birbirleriyle savaşan bu ülkeler arasında bir daha savaş yaşanmaması için bu çözüm bölgesel entegrasyondan geçiyordu. Savaşın sona ermesiyle gelen Avrupa'nın yeniden ayağa kalkması, ekonomik olarak yeniden inşa edilmesi gerekiyordu.

Soğuk Savaş düzeninde kendini ABD'nin bir uzantısı olarak tanımlayan ve kabul de ettiren Avrupa için güvenliğinin sağlanması, kurulan sıkı transatlantik ilişkilerde yatıyordu. Artık öncelik ekonomik kalkınma ve savaş yaratan etkenlerin güçlenmesinin engellenmesi gerekiyordu. 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulmasıyla savaşın ham maddeleri olan kömür ve çelik, barışın önemli bir aracı olarak görülmeye başlanmıştı.

Savaşın sadece hammaddesi değil ideolojik kışkırtıcısının da kontrol altında tutulması lazımdı. Birçok çatışmaya yol açan

milliyetçiliğin yeniden yükselişinin önlenmesi gerekiyordu. Kıtada kalıcı bir barışa ulaşma isteği, Avrupa ülkeleri arasındaki güven ve işbirliği sayesinde gelişecek, böylece Avrupa bir daha asla savaşlarla parçalanmayacaktı. Avrupa Birliği anlaşmalar ve eklenen üyeleriyle güçlenir ve genişlerken, bir bütün olarak AB, Birlik'i oluşturan üyelerin tek tek hareket etmesi durumunda elde edeceklerinden daha fazla sosyal, ekonomik, siyasi nüfuzla sahip olmasıyla hem itibarını arttırdı hem de bir çekim gücü oluşturdu. Bir toplum modeli olarak özellikle değerleri ile örnek olarak gösterilen AB, üyeleri arasındaki bağı aidiyet duygusuna önem vererek, dayanışmayı ve Avrupalı kimliğini öne çıkararak arttırdı. Bu bağlamda ortak bayrak, ortak parlamento, ortak para birimi, ortak pazar, serbest dolaşım hakkı, halklar arasındaki güveni artırarak entegrasyonun önünü açtı. Güven ve işbirliği arttıkça birçok konuda ülkeler egemenliklerini Brüksel'e teslim etmeye başladılar.

Günümüzde 28 üyeye sahip olan AB, yakında 27 üyeye düşecek. İngiltere'nin örnek gösterilen böylesi prestijli bir kurumdan ayrılmak istemesi, bir başarı hikayesi olmasına rağmen Avrupa Birliği'nde her şeyin pek de güllük güllüstanlık olmadığını önemli bir göstergesi. Yapısal sorunlar, ciddi krizlere karşı güçlü cevaplar üretmemesi, üye ülkelerin arzu edildiği gibi tek ses olamaması, AB'nin ileride nasıl bir yapıya evrilme zorunda kalacağını düşündürüyor. Avrupa Komisyonu'nun Mart 2017'de sunduğu, Brexit sonrası AB'nin geleceği ile ilgili beş senaryoyu içeren belge, bizlere AB'yi bekleyen beş olasılığı göstermesi açısından önemli. Buna göre AB şu anki yolunda pek bir değişiklik yapmadan ilerleyebilir, belli konularda ortaklığa dönüşebilir, bazı konular seçilip onlara öncelik verilebilir, hatta ortak pazara dönüşebilir ya da tam tersi federasyon olma yolunda ilerleyebilir.

Bu senaryoların hepsinin belli avantaj ve dezavantajları olsa da AB'nin şu anki hali ile daha fazla ilerleyemeyeceğini düşündürten gelişmeler yaşanıyor. AB'nin son 10 yılına baktığımızda, Birlik'in önce kuzey ve güney daha sonra batı ve doğu olarak içten bölündüğünü görüyoruz.

2008 yılındaki Lehman Kardeşler sorunu küresel ekonomik bir krize evrilirken, Euro sistemine geçilmesinin ardından Almanya'nın kredibilitesi sayesinde düşük faizle borçlanmaya başlayan, bu nedenle mali disiplini bir kenara bırakan, ancak gerçekte ekonomisi pek de güçlü olmayan AB ülkeleri ile başlayan Euro krizinde Yunanistan, İspanya, Portekiz bu tartışmanın odağındaydılar. Ekonomik kriz, kuzeydeki kreditor ülkelerle güneydeki borçlu ülkeler arasında ciddi bir bölünmeye neden olmuş, Almanya kemer sıkma politikalarını desteklerken, sıkıttaki üyelerle dayanışma içinde olmamakla suçlanmıştı. Ekonomisi güçlü ülkelerse güney ülkelerini har vurup harman savurmakla suçluyordu. Özellikle Yunanistan bu dönemde kurtarma paketleri ile anılıyordu.

Küresel ekonomik kriz böylece AB üyeleri arasında ilk ciddi bölünmeyi yarattı. Sadece AB üyeleri arasında da değil üstelik. Bu dönemde ülke içindeki mikro milliyetçilik de hortlamış, İspanya başta olmak üzere, görece daha varlıklı olan etnik grupların ayrılıkçı talepleri güçlenmişti. Öte yandan bölgede milliyetçi aşırı sağ gruplar güç kazanmaya başlamıştı.

Aradan geçen zamanda Euro sistemindeki sorunlar çözülmeye çalışıldıysa da, AB'nin benzer bir krize karşı yeterince dayanıklı olmadığı ekonomistlerce vurgulanıyor. İtalya bu konuda dikkat edilmesi gereken ülkelerin başında yer alıyor.

O dönem uygulanan kurtarma ve reform paketleri oldukça maliyetliydi. Ancak bir maliyeti de üye ülkeler arasındaki ayrışmayı tetiklelemesiydi. OECD'nin 2017 Avrupa'nın sosyo-ekonomik bölünmesi ile ilgili raporu tam da bu sorunu vurguluyor, üye ülkeler arasındaki ekonomik eşitsizliğin son on yılda büyüdüğü konusunda uyarıyor. Bunu sadece gelir ve alım gücü olarak algılamak gerek. Ekonomik eşitsizliğin büyümesi kurumlara olan inancı sarsarak sosyal istikrarsızlık yaratıyor. AB projesine inanç sarsıldığında da AB'nin kendisi tartışmaya açık hale geliyor. Bu da bir çok AB ülkesindeki seçimlerde ortaya çıkan AB karşıtı-AB yanlısı bölünme ile kendini açıkça gösteriyor.

2011’de yaşanan Arap Baharı ise AB için kaçırılan büyük bir fırsat oldu. AB değerleri ile uyumlu eşitlik, özgürlük, demokrasi, daha insani yaşama talepleri ile ortaya çıkan isyan, temelinde ekonomik sıkıntılara ve yolsuzluklardan duyulan hoşnutsuzluklara dayanıyordu. AB’nin daha yaratıcı olabileceksen daha önce uyguladıklarına benzer ekonomik yardım reçetelerine bağlı kalması, bölgede daha önemli bir role soyunabilmesini de engelledi. Günümüzde AB daha çok insani yardım ve mülteci konularında öne çıkarken, yeniden yapılanmakta olan Orta Doğu’da siyasi anlamda yerini ABD, Rusya gibi güçlere bıraktı.

Arap Baharı ile birlikte Libya müdahalesi ile başlayan ve İtalya’nın politikalarını sertleştirilmesi ve Fransa ile ilişkilerinin bozulması ile sonuçlanan mülteci akını, daha sonra Türkiye üzerinden Yunanistan’a kaçan Suriyeliler ile katlanarak arttı.

Mültecilerin Avrupa’ya akını hoşnutsuzluk ve endişe ile birlikte yabancı düşmanlığını da beraberinde getirdi. Sadece Libya ve Suriye ile sınırlı kalmayan bu akın, ekonomik veya politik krizin olduğu, çatışmanın yaşandığı bir çok bölgeden kaçan insanların Avrupa’ya akın etmesiyle devam ediyor. Günümüzde bu ülkelere başında Afganistan ve Eritre bulunuyor.

AB tıpkı ekonomik kriz gibi, mülteci akınına karşı da hazırlıksız yakalandı. AB ülkeleri arasında mülteci konusundaki fikir ayrışması, ortak bir iltica politikasına varılamaması, bazı sorunların ötelenmesine, çözülememesine sebep oldu. Ama en önemlisi AB üyeleri arasındaki duvarlar yeniden yükselmeye başladı.

Sonuçları ise AB hayali kurulurken kaçınılması şart olan milliyetçiliğin yeniden alevlenmesi, sağ ve sol popülist liderlerin bu boşluktan yararlanarak güç kazanması ve AB’de artan ırk-

Mültecilerin Avrupa’ya akını hoşnutsuzluk ve endişe ile birlikte yabancı düşmanlığını da beraberinde getirdi. Sadece Libya ve Suriye ile sınırlı kalmayan bu akın, ekonomik veya politik krizin olduğu, çatışmanın yaşandığı bir çok bölgeden kaçan insanların Avrupa’ya akın etmesiyle devam ediyor.

çılık, yabancı düşmanlığı oldu. Ayrıca mülteci krizi entegrasyon için alınan bir çok kararı da sorgulamaya başladı. Göçü engellemek için sınırlar yeniden çizilmek isteniyor, serbest dolaşımın kalkması tartışılıyor. Entegrasyon için AB'ye teslim edilen egemenlikler geri istenebiliyor. Ekonomik durum da çözüm bulmaya yardımcı olmayınca, Fransa'da Front National ikinci tura kalabiliyor, Almanya'da Alternative für Deutschland oylarını katlayabiliyor.

Tüm bu sıkıntılara Brexit ve beraberinde getirdiği belirsizlik halini, AB'nin ortak ordu, ortak iltica, ortak dış politika gibi bir çok konuda yaşadığı anlaşmazlıkları, ABD'nin NATO gibi AB'nin güvenliği için hayati önemi olan uluslararası kurumlara olan desteğini sürdürmekteki isteksizliğini, Ukrayna krizi başta olmak üzere Rusya ile yaşanmakta olan sıkıntıyı ve Çin ile olan ticari rekabeti de eklemek gerekir. Bunlara bir de kurucu üyelerden İtalya ile Fransa arasında çıkan diplomatik sürtüşme eklenince, AB projesinin geçerliliği, geleceği tartışılıyor, artlarından çok eksikleri ön plana çıkıyor.

Tüm bu faktörler bir araya geldiğinde, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan düzene karşı genel bir hoşnutsuzluk, hayal kırıklığı ve geleceğe karşı bir güvensizlik oluşuyor. AB bugün yapısal sorunlarla uğraşıyorsa da, kuruluş ilkeleri olan değerler hala yerini ve önemini koruyor. AB'nin geleceği, üye ülkelerin iç politik kararları ve AB'ye yönelik algıları ile şekillenecek. Üye ülkeler arasında artan sosyo-ekonomik eşitsizlik AB projesine olan inancı etkiliyor, krizlere olan direnci azaltırken, milliyetçiliği körüklüyor. Oysa Birleşik Avrupa fikri güven ve işbirliği üzerine kurulmuştu. Bunu yeniden güçlendirecek adımlar atmak AB'nin ana önceliği olmalı. AB'nin şu an en çok ihtiyacı olan bir başarı hikayesi. Bu hikayenin de üye ülkelerin el ele vererek başarabileceklerine kuşku yok.

Brexit is Bullshit

Yazının başlığı Birleşik Krallık Başbakanı Theresa May'in "Brexit means Brexit" ifadesine bir göndermedir.

İlhan ARAS

Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Avrupa Birliği (AB) bir insan ömrü kadar uzun geçmişinde ilk defa bir üye devletinin ayrılması durumuyla karşılaşmıştır. Hem AB'nin hem bir üye devletin deneyimleyerek öğrendiği bu sürecin henüz nasıl sonuçlanacağı belli olmamasına rağmen, Google Scholar'da "Brexit" anahtar kelimesi ile arama yapıldığında köşe yazısından kitaba toplamda 18.500 sonuç (7.02.2019 itibarıyla) görülmektedir. 2016'daki referandumdan günümüze geçen süre temel alındığında kısa sayılabilecek bir zamanda çok sayıda yazı/çalışma olması ne olacağı belli olmayan bir duruma karşı büyük bir ilgi olduğunu ortaya koymaktadır.

Brexit'te Ne Oldu?

2015 genel seçimlerini kazanmak ve euroseptik (AB karşıtı/şüphesiz) seçmenin UKIP'e (United Kingdom Independence Party/ Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi) kaymasını engellemek isteyen Muhafazakar Parti (Conservative Party) genel seçimleri kazanması durumunda AB üyeliğini referanduma sunma vaadinde bulunmuştur. Seçimleri kazanması üzerine de referandum düzenlenmiştir. Ancak AB üyeliğini referanduma götürmekle "tehdit" eden David Cameron ve partisi Muhafazakar Parti bu defa da AB'de kalma kampanyası yürütmüştür. Diğer taraftan siyasi varlık amacı ülkeyi AB'den çıkarmak olan Nigel Farage ve partisi UKIP ise ayrılma

kampanyası yürütmüştür. Sonuç olarak %51.9 evet oyuyla ülke AB üyeliğinden ayrılmayı tercih etmiştir. Referandum, 1.269.501 seçmen/ %3.8 oy oranı farkı ile “ayrılma (exit)” kararıyla sonuçlanmıştır. Bu gelişme üzerine ülkeyi referanduma götürmeyi vaat eden ve referandumda kalma kampanyası yürüten David Cameron başbakanlıktan ve partisinden istifa etmiş, referandumda ayrılma kampanyası yürüten UKIP lideri Farage ise “Siyasi amacıma ulaştım.” diyerek istifa etmiştir. UKIP ayrıca Brexit referandumunu sonrası yapılan ilk seçimde ülkeyi AB’den ayıracak kadar etkin bir parti olmasına rağmen aldığı %1.8 oy ile siyasetten silinmiştir. Sonuç olarak, Brexit sürecini ilk başlatan Cameron siyaseti bırakmış, Brexit’i kazanan Farage ve partisi siyasetten silinmiştir. Günümüzde ise, süreçle bir alakası olmayan Theresa May Brexit sürecini tamamlamaya çalışmaktadır.

Öncelikle ifade etmek gerekir ki, bir üye devlet elbette AB’den ayrılmak isteyebilir. Bu durum, AB’ye katılmayı tercih etmek kadar normal bir süreçtir. Ancak Brexit’te yaşanan gelişmeler, “Bir hafta sonra ne olacak?”, “Bir referandum daha yapılırsa ne olurdu?”, “Sorumlular nerede?”, “AB’den ayrıldıktan sonra ne olacak?” vb. sorular cevapsız kaldığı sürece Brexit, Birleşik Krallık siyasetinde popülizme kurban edilen bir süreç olarak nitelendirilecektir.

Bir AB üye devlet halkının kararı; bu süreci başlatan ve yürüten siyasi isimlerin “dava”larını terk etmemeleri, referandumdan sonra “pişman” oldukları ve ayrılma kararının iptal edilmesi için onlarca miting düzenlenmemesi, ayrılma kararının küçük bir farktan ziyade önemli oy farkıyla toplumun geniş bir kesimi tarafından kabul edilerek toplumun bölünmemesi, İngiltere’de %53 ayrılma, İskoçya’da %62 kalma, Kuzey İrlanda da %55 kalma ve Galler’de %52 ayrılma şeklinde bölünmüş bir haritayla sonuçlanmaması, belli bir takvim çerçevesinde ne zaman ne olacağını belli olması vb. durumlar altında daha anlaşılır olur ve komediye dönüşmezdi.

Brexit’in Düşündürdükleri

1- Brexit, popülizmin nasıl sonuçlar doğurabileceğini göstermiştir. Birleşik Krallık, Doğu Av-

rupa ülkeleri gibi 30 yıla yaklaşan bağımsızlık sürecine sahip olmayıp demokrasisi ile Batı dünyasında en köklü tarihe sahip olan, siyasi partileri birkaç asırlık geçmişe dayanan bir ülkedir. Bu nedenle, Birleşik Krallık gibi bir ülkede yaşanan Brexit referandumu diğer ülkeler için öğretici bir süreç olmuştur.

2- AB’den ayrılmak kolay bir olay değildir. Her ne kadar Lizbon Antlaşması’nda ilk defa madde 50 ile yer verilen AB’den ayrılma durumu hukuksal olarak zemin kazanmasına ve Birleşik Krallık ile pratiğe dökülmesine rağmen 2016’dan beri yaşanan gelişmeler, Birleşik Krallık gibi güçlü bir ülkenin dahi AB’den ayrılmasının ne kadar zorlu olacağını göstermektedir. Brexit sonrasında gündeme gelen “Spexit, Grexit, Frexit” gibi bazı AB üye devletlerinin AB’den ayrılabilmesi için öğretici bir süreç olan Brexit, AB’den ayrılmanın zannedilenden çok daha zor olabileceğini göstermiştir.

3- Demokrasiyi bir kez daha düşünmek gerekmektedir. Demokrasinin göstergelerinden biri olan referandum sonucu ile yine demokrasinin göstergelerinden biri olan Brexit referandumu sonrasında tekrar bir referandum yapılmasını talep etmek ve AB’den ayrılmayı reddetmek için defalarca meydanlara dökülen insanların taleplerini birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Diğer yandan referandumda halkın AB’den ayrılmayı kabul ederken, halkın temsilcisi olan parlamentonun ayrılma kararını reddetmesi de düşündürücüdür. Sonuç olarak Brexit demokrasiyi de tekrar gündeme getirmiştir.

4- Brexit tartışmalarında Türkiye de yer almıştır. Birleşik Krallık sürekli olarak Türkiye’nin üyeliğini Almanya-Fransa eksenini karşısında bir eksen yaratmak için destekleyen bir ülke olduğu için AB’den ayrılması, Türkiye’nin önemli bir destekçisini kaybedeceği olarak değerlendirilmiştir. Ancak, Türkiye’nin AB ile tarihsel sürecine bakıldığında Birleşik Krallık’ın hangi aşamalarda Türkiye’yi desteklediği, Türkiye’nin Birleşik Krallık sayesinde AB üyeliği yolunda tam olarak neyi başardığı soruları sorulduğunda aslında Birleşik Krallık desteğinin bir “efsane” olduğu görülmektedir. Bu nedenle, söylem düzeyinde var olan ancak eyleme dökülemeyen bir des-

teğın kaybolması çok da önem arz etmemektedir. Brexit'in Türkiye için düşündürdüğü bir diğer durum, ayrılma sonrasında Birleşik Krallık'ın AB ile kuracağı ilişkiye benzer bir ilişkinin Türkiye için örnek olabileceğidir. Ancak bu tartışmada AB nazarında gündeme alınmayan bir konudur. Sonuç olarak, Brexit'i Türkiye bağlamında tekrar düşündüğümüzde, referandumda "ayrılma" taraftarlarının göç başta olmak üzere birçok konuda Türkiye'yi bir "tehdit" olarak göstermesinden daha ileri bir boyut olmadığı belirtilebilir.

5- AB'nin duruşu da bu süreçte dikkat çekmiştir. AB, David Cameron'un 2015 seçimleri için vaat ettiği referandum tehdidi karşısında ülkenin reform taleplerini kabul etmiş ancak buna rağmen ayrılma kararının gelmesi üzerine sürecinin vakit kaybedilmeksizin ilerlemesini tavsiye etmiştir. AB'nin bu süreçteki soğukkanlı duruşu diğer ülkeler için "Hiçbir üye devlet vazgeçilmez değildir." mesajı olarak değerlendirilebilir. AB, ısrarla Birleşik Krallık ile çözülemeyecek bir sorun olmadığını vurgulasa da mevcut durumda sürecin hızla ilerlemesinden yana tavır sergilemektedir.

6- Dönemin AET'ine başvurusu iki defa reddedilen, üye olduktan sonra Avrupa bütünleşmesinin süreçlerine mesafeli duran, ortak para birimine dahil olmayan, dış politikada AB'den farklı bir çizgide hareket eden, kıta ülkelerinden ziyade ABD ile ilişkilerini önceleyen, AB'nin herhangi bir krizinde etkin bir rol oynamayan, 1973'teki üyeliğinden itibaren AB'ye hep bir adım mesafeli duran bir ülke için ve ayrılmak istediği AB için değişen ne olabilir ki?

7- Son olarak, Brexit'in tam olarak nasıl sonuçlanacağını bilen biri var mı?

Okuma Önerileri

Aras, İlhan, (2015), *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Euroseptisizm: Siyasi Partilere Bakış*, Sentez Yayıncılık, Bursa 2015.

Aras, İlhan &Güner, Altuğ, (2018). "Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden Ayrılma Referandumu: Brexit Süreci ve Sonuçları", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, ss. 90-110.

Aras, İlhan &Güner, Altuğ, (2017). "Brexit'in Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Etkileri", *IX. Uludağ Uluslararası İlişkiler Kongresi: Dünya Politikasında Kriz ve Değişim*, Ed. T. Arı, Ç. A. Koyuncu, Dora Yayıncılık, Uludağ Üniversitesi/ Bursa, 23-24 Ekim 2017, ss. 304-320.

Esen, E. &Şekeroğlu, D. (Ed.), (2017). *BREXIT-Elveda Avrupa İngiltere'nin AB'den Ayrılmasından Sonra Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye-AB İlişkilerinde Fırsatlar ve Tehditler*, Siyasal Kitabevi.

Keçeci, A.İ. (Yay. Haz.) (2017). *Brexit Sonrası Birleşik Krallık ve AB'nin Geleceği*, İstanbul: Akademos Yayınları.

Avrupa Ordusu

Üzerine

Prof. Dr. Serhat Güvenç ile Söyleşi

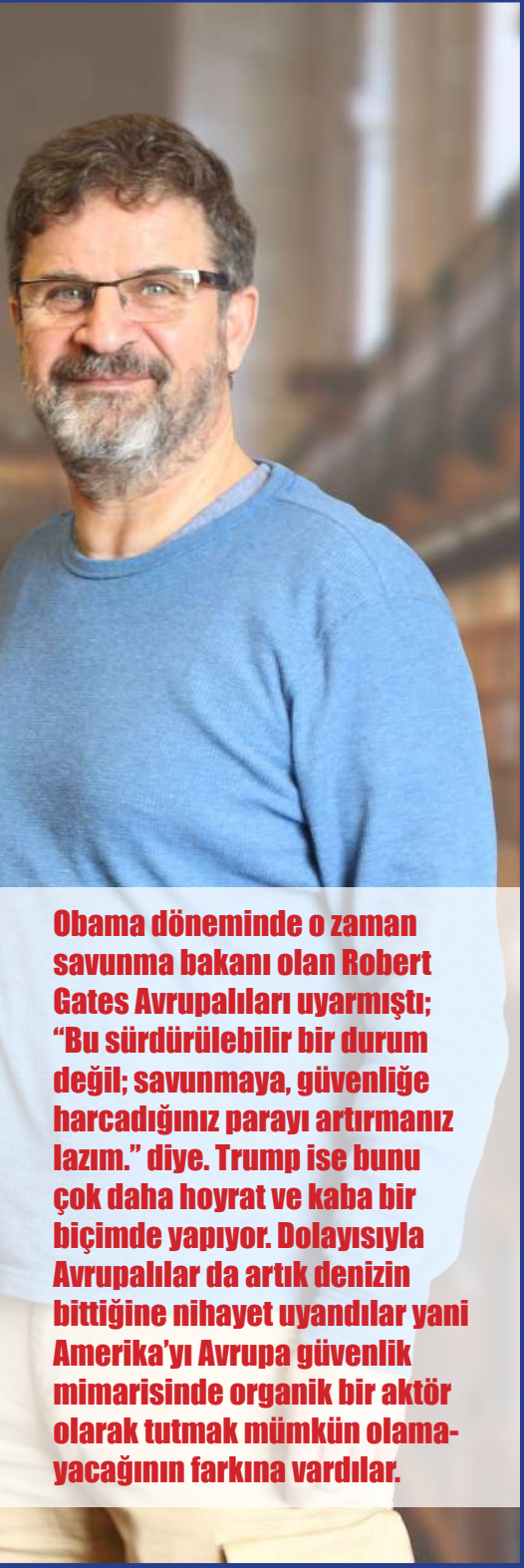
İlk defa II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya atılan Avrupa Ordusu fikrinin bugüne kadar hayata geçememesinin sebebi nedir sizce?

Ordunun bir ülkenin savunma siyasetinin bir aracı olduğunu düşünürsek savunma ve dış politika Avrupa bütünleşmesi içinde üye devletlerin en kıskanç biçimde egemenliklerini muhafaza etmeye çalıştıkları alan. Tabii enteresan biçimde entegrasyon projesinin öncülerinden biri de bu alanda başlıyor. Fransızların fikri olan ünlü Pleven Planı, Sovyetler Birliği bir tehdit olarak ortaya çıkınca Almanya'nın Avrupa savunmasına somut katkı yapacak hale getirilmesi ihtiyacı, bildiğimiz anlamda Avrupa Bütünleşmesi'nin ilk kurumlarından olan Avrupa Savunma Topluluğunun da bir tasarı olarak ortaya atılmasına yol açtı. Fikir babası Fransız Savunma Bakanı René Pleven olan Pleven Planının amacı Alman askeri gücünü ulus üstü bir konuta altına koymak ve bu sayede Alman katkısını nispeten kabul edilebilir kılmaktır ama bu Fransız planı yine Fransızların egemenlik konusundaki hassasiyeti sebebiyle hayata geçmemiştir. Zaten Almanya'nın 1954'te NATO'ya katılmasıyla birlikte bu Alman katkısı meselesi bir ölçüde çözülmüştür. O günden sonra 90'lı yıllara kadar da Avrupa Birliğinde ya da Avrupa Entegrasyonu bünyesinde dış dokunur bir Avrupa Ordusu fikri ortaya atılıp tartışılmamıştır. Güvenlikle ilgili meseleler özellikle Soğuk Savaş'ın son 10 yılında Batı Avrupa Birliği gibi çerçeve bir örgüt tarafından yürütülmüştür ama asıl olarak Avrupa Birliği'nin güvenlik ve savunmaya dönük girişimlerinde

Sedanur ASLAN

Halkla İlişkiler & Tanıtım Sorumlusu

Obama döneminde o zaman savunma bakanı olan Robert Gates Avrupalıları uyarmıştı; “Bu sürdürülebilir bir durum değil; savunmaya, güvenliğe harcadığınız parayı artırmanız lazım.” diye. Trump ise bunu çok daha hoyrat ve kaba bir biçimde yapıyor. Dolayısıyla Avrupalılar da artık denizin bittiğine nihayet uyandılar yani Amerika’yı Avrupa güvenlik mimarisinde organik bir aktör olarak tutmak mümkün olamayacağını farkına vardılar.

ağırlıklı olarak NATO’nun sahip olduğu altyapıya yaslandığı görüyoruz.

Almanya Başbakanı Angela Merkel ile Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron’un bir araya gelerek Elysee Antlaşması’nın güncellenmesi adına Aachen Antlaşmasını imzalamalarıyla yeniden canlanan bu fikri tetikleyen kilit olay sizce neydi?

Trump!... Aslında bunun sürdürülebilir bir durum olmadığı çok uzun süredir birkaç 10 yıldır Amerikan yönetimleri tarafından çok nazik bir şekilde dile getiriliyordu. Avrupa Savunması’nı büyük ölçüde Amerika’ya ihale etmiş gibiydi. Bu NATO’daki Amerikan ağırlığından, NATO bütçesine Amerika’nın yaptığı katkının büyüklüğünden de anlaşılan bir şey. Daha önceki yönetimler, örneğin Obama döneminde o zaman savunma bakanı olan Robert Gates Avrupalıları uyarmıştı; “Bu sürdürülebilir bir durum değil; savunmaya, güvenliğe harcadığınız parayı artırmanız lazım.” diye. Trump ise bunu çok daha hoyrat ve kaba bir biçimde yapıyor. Dolayısıyla Avrupalılar da artık denizin bittiğine nihayet uyandılar yani Amerika’yı Avrupa güvenlik mimarisinde organik bir aktör olarak tutmanın mümkün olamayacağını farkına vardılar. Bugünkü güvenlik ortamını düşünürseniz o eski barış ve uyumsuzlukların uzlaşısı ile çözülebileceğinin beklendiği 90’lar dönemi kapandı. Dolayısı ile askeri gücün önemi bir kez daha teyit edildi. İş başa düştüğü için Almanya ve Fransa bu işe öncülük yapacaklar. İngiltere de bu denklemden çıkacağına göre geriye Almanya ve Fransa kalıyor. Ama temel sorun iki ülkenin stratejik kültürlerinin arasında derin farklar bulunması. Bu işi nasıl kotaracakları hala bir muamma ama artık ortada bir zorunluluk var. Artık ellerinin taşın altına koymaları gerekiyor.

55.Münih Güvenlik Konferansında ele alınan “liberal düzenin dağılması” teması tartışmaya sunulmuştu. Toplantıda süren tartışmalar süresince ABD Başkanı’nın Batı’nın değerlerini, NATO’yu ve uluslararası düzenin kurallarını sorgulaması üzerine ABD ve AB arasındaki ayrışmanın daha da belirginleşmesi sizce yeni bir siyasi çağın başlangıcının habercisi mi?

Bu yeni bir siyasi çağın başladığının göstergelerinden biri sadece. Münih Güvenlik Konferansı bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Çünkü haki-

katen Atlantik'in iki yakasındaki o derin yarığın ne kadar derin olduğu ve giderek uçuruma dönüşmeye başladığını bize gösteriyor. Bu açıdan bakarsak liberal uluslararası düzende Amerika olmaksızın işleyebilecek bir şey değil. Dolayısıyla yeni bir düzenin kurulmasının eşiğindeyiz ama düzenin nasıl olacağını bilmiyoruz. Bu çok net bir biçimde Münih'te ortaya çıktı. Amerika (My way or highway) benim çıkarlarıma uygun gördüğüm durumlarda ya benim peşimden gelirsiniz ya da kendi başınızın çaresine bakarsınız' dedi.

Son yıllarda AB, güvenlik ve savunma alanlarında daha geniş bir iş birliği konusunda 25 üye ülkenin dahil olduğu ve İngiltere'nin bu konunun dışında kalmak istediği PESCO (Kalıcı Yapısal İş birliği) gündeme getirilmişti. Bunun bir ordu olmadığı ve kimsenin savaş ilan etmediği söylene de sizce PESCO'ya benzer bir şekilde ülkelerin kapasitelerini arttırmayı planlayan Avrupa Ordusu fikri NATO'ya bir alternatif midir?

Bu Münih'teki konuşmalardan ortaya çıkan şey NATO'nun da bu haliyle pek bir gelecek vaat edemeyeceği dolayısıyla NATO'nun alternatifinden ziyade NATO'nun da giderek zayıflaması ve Batı Avrupa Birliği denilen örgütün kâğıt üzerinde var olup aslında fiilen

bir varlık gösterememesi gibi zaman içerisinde NATO'da işlevsiz hale gelecek. Bu noktada ülkelerin güvenlik diye bir sorunu var. Bu arada 70 yıllık bir ittifaktan söz ediyoruz. O zaman Avrupalıların bütüncül bir boyut içermeyen bir savunma iş birliği yerine daha yapısal ve bütüncül bir savunma anlayışı ve dolayısıyla da bir Avrupa ordusu geliştirmeleri gerekecek. Bu hali ile palyatif bir çözüm yani kısa vadede derdine derman olabilecek ama uzun vadede Avrupa Birliği ülkelerinin kendilerinin güvenliğini sağlamak konusunda özellikle sert güvenlik tehditleri açısından ne yapacaklarını oturup karar vermeleri lazım. Burası da en can alıcı nokta çünkü egemenlik kavramı karşımıza çıkıyor. Birbiri ile uyumlu sistemler satın almayı bile beceremeyen üyelerin bulunduğu bir topluluktan söz ediyoruz. Bu NATO içinde geçerli. NATO'nun 29 üyesi var, Avrupalı ülkelere bakarsanız küçük ülkelerin aslında çok büyük savunma harcamalarını ve yatırımlarını lojistik ve ekonomik anlamda tek başına yapmalarının bir mantığı yok. Fakat bir türlü bir araya gelemiyorlar, bunların uyumlaştırılması gerekiyor. O yüzden ilk önce savunma konularında özellikle savunma ürünleri temininde daha yakın bir iş birliği, uyum, koordinasyon ve nihayet ortak alımlara geçmeleri gerekiyor yoksa 3 tane uçak geçmeleri gerekiyor yoksa 3 tane uçak Bulgaristan'dan 1 deniz altı Romanya'dan

ve bunlar farklı konfigürasyonda oldukları için birbirleri ile çalışması da kolay olmayacak sistemler o da verimliliği düşürecek. Avrupa Birliği ülkelerinin savunmaya harcadığı miktara bakarsanız hiç de azımsanmayacak bir miktar ama sorun şu bu parayı ayrı ayrı harcadıkları için azalan verim kanununun burada devreye giriyor. Dolayısıyla o ölçekteki bir aktörün elde ettiği verime hiçbir zaman yaklaşamıyorlar.

Almanya ve Fransa'nın başını çekmiş olduğu bu teşebbüste diğer üye ülkelerin bunu 'saçma' olarak değerlendirmesine nasıl bakıyorsunuz? Avrupa Birliği içerisindeki bu çatlağa rağmen Avrupa Ordusu'nun gerçekleşme olasılığı nedir?

Burada Avrupa Ordusu fikrini tek başına ele almamız lazım çünkü Avrupa Birliği kendini yeniden tanımlamak zorunda, bütünleşmesi kendini yeniden tanımlamak zorunda. Bu Münih'teki toplantı bana 2003'te Amerika'nın Irak'ın işgali öncesinde yaşanan o eski vs. yeni Avrupa çatlağını anımsattı. Sanki Atlantik'in bir tarafında Amerika'ya daha yakın düşünen birtakım üyeler, bu Visegrad Dörtlüsü de bunlar arasında yer alıyor. Bu ayrım hortladı gibi. Yeni Avrupa, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan gibi ülkeler Amerika'nın peşinde büyük bir iştahla Irak işgaline katıldılar. Dolayısıyla Almanya ve Fransa'nın etrafında oluşacak bir orduya bu ülkelerin henüz sıcak bakmaları için bir neden yok çünkü tarihi deneyimi Almanya konusunda ihtiyatlı olmaya itiyor. Almanya'da zaten bu tarihsel bagaj nedeniyle savunma konularında çok öne çıkmamaya çalışıyor. Bunun tarihsel ve anayasal sebepleri var. Ayrıca Alman toplumu refahı çok önemseyen bir toplum. Dolayısıyla onları bu refahtan savunma adına feragat etmeye ikna etmek çok zor. Fransa ile yürütülmesinin bir nedeni de o, bu bir Almanya projesi olmadığı izlenimi vermek ama öte yandan Almanya'nın Avrupa'ya siyasi liderlik etmesi gerekiyor. Fransa'yı yanına alıyor ama benim fikrimce Fransa burada kenar süsü işlevi görüyor. Savunma konusunda Almanya liderlik ederse özellikle Almanya'nın elinden çok çekmiş küçük ülkeler bundan rahatsızlık duyabilirler. Bu da Avrupa'nın hem siyaseten geleceğinin şekillenmesi hem Avrupa Ordusu'nun oluşumu açısın-

dan önemli bir kısıt, zihinsel bir eşik; onu ne kadar aşabilirler bilmiyorum. Bu arada Atlantik'in öte yakasından da muhtemelen bu "Yeni Avrupalılar" aracılığıyla süreci baltalamaya da devam edeceklerdir. Bir Truva atı mevzuu vardı. İngiltere ve Türkiye için söyleniyordu. Şimdi denklemde İngiltere ve Türkiye yok Truva atı olarak da geriye Macaristan, Polonya gibi ülkeler kalıyor.

Zaman ayırarak sorularımızı cevapladığınız için teşekkür ederiz...

Kuzey İrlanda Örneği: Barışın Günlük Referandumu

Kuzey İrlanda meselesi, Türkiye’de hep ilgi çeken bir konu oldu. Bu ilginin ardında elbette, Türkiye’nin kendi Kürt Meselesi geçmişinin varlığı yatıyor. Hatta, İspanya’nın Bask Meselesi (genelde de ülkenin 1975 sonrası demokratikleşme süreci ile beraber) ile Kuzey İrlanda Meselesi’ne ilişkin çözüm çabaları, Türkiye için de “örnek” çatışma çözümleri olarak incelendi, üzerine yazıldı çizildi. Bask Sorunu ve İspanya’nın “sorunları”, günümüzde apayrı bir boyuta geçmiş durumda: İspanya’ya özgü bazı dinamikler, şartlar ve koşullar nedeniyle, artık “Bask Meselesi” değil, “Katalan Meselesi” konuşuluyor.

Kuzey İrlanda’nın, 1960’ların sonunda başlayıp, 1990’ların sonunda gelen müzakere süreciyle “ateşkes” ve “silahsızlanma” ile sonuçlanan çatışma sürecindeki “çözüm” ve “barış” örneği ise, Türkiye için de örnek olarak gösterilmeye devam ediliyor.

2018’de “Hayırlı Cuma” (Good Friday) Anlaşması, 20. yılını geride bıraktı. Ve anlaşmanın 21. yılında ise sürpriz bir “oyunbozan” ortaya çıktı: Brexit. 2019 yılına girdiğimizde, sadece Kuzey İrlanda’nın Brexit süreci ile beraber sınırlarının, statüsünün tartışma konusu olduğunu gözlemliyoruz; bir yandan da, Kuzey İrlanda’nın şiddetin hâkim olduğu yıllara geri dönmesi de söz konusu. 19 Ocak 2019’da, Kuzey İrlanda’nın ikinci büyük şehri olan Londonderry/Derry’de gerçekleşen bombalamada kimsenin yaşamını kaybetmedi ama, bölge için şiddetin o kadar da uzak, tamamen geçmişte kalmış bir gerçeklik olmadığını da anımsattı.

Adliye binasının önüne park edilmiş bomba yüklü aracın patlatmasında, can kaybı yaşanmaması ise sadece tesadüftü; bir grup genç, araba patlamadan dakikalar önce aracın yanından geçmişti.

Sezin ÖNEY

Siyaset Bilimci & Gazeteci

Bu olayı yakından incelediğimizde, aslında Kuzey İrlanda'da "barışın" kırılma noktasını ortaya koyduğunu görüyoruz. Öncelikle, Derry veya Londonderry kentinin isminin hangi biçimini kullanmayı tercih ettiğiniz bile (bugün dahi) Kuzey İrlanda konusundaki tüm duruşunuzun bir işareti olarak algılanıyor. "Derry", "İrlandacı"; "Londonderry" ise "Britanyacı" bir duruşun ifadesi; bu isim ikileminin tarihi de aslında 17. yüzyıla dayanıyor. Günümüze kadar çeşitli kereler yasal süreçlere de konu olan bu "isim çekişmesinin" mekânı olmak ötesinde, çatışmalı ve şiddet dolu dönemlerin ağır mirasına da tanık olan Derry/Londonderry'deki bombalamanın ardından, New Irish Republican Army (Yeni İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu) mensubu olduğu öne sürülen dört kişi tutuklandı.

1997'de "Hayırlı Cuma" sürecinin sonlanmasına bir sene kala kurulan ve barışa karşı çıkan IRA üyelerinin oluşturduğu Real IRA/New IRA'nın ilk şiddet eylemi değil bu; ancak, sivil-leri de hedefe alan tehdit boyutu nedeniyle bu örgütün, Hayırlı Cuma Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği dönemden sonraki eylemlerinden de

farklı¹. Her ne kadar New IRA'nın kendisi, kentin yerel gazetesi Derry Journal'a yolladığı mektupta saldırının "Brexit ile ilgisi olmadığını"² öne sürse de, hal gerçekten böyle mi? Britanya siyasetinin Avrupa Birliği'nden ayrılma süreci ile geçirdiği sarsıntıların ve özellikle de tüm bu siyasi türbülânsta Kuzey İrlanda'nın sınırlarının ne olacağı meselesinin kilit rol oynamasının, sivil-leri de hedefine alan bu tarz cüretkar bir şiddet eyleminin gerçekleşmesinde hiç mi etkisi yok?

Öncelikle Brexit ile beraber, "sınırlar" gibi her zaman ve her yerde hassas bulunan bir konunun hayli sert, hayli alevli geçen biçimde tartışılmaya başlanması, tüm Birleşik Krallık genelinde beraberlik-ayrılık odaklı "eski def-

¹ Özellikle Hayırlı Cuma Anlaşması'nın varlığı Nisan 1998'den sonra 15 Ağustos 1998'de Omagh'da gerçekleştirdiği bombalı saldırıda 29 sivilin (ki kurbanlardan biri ikizlere hamile bir kadındı) öldürülmesinin yarattığı tepkiyle, Gerçek IRA/Yeni IRA, sonraki saldırılarını daha çok güvenlik güçlerini hedef alan biçimde gerçekleştirdi.

² "We bombed the Derry Courthouse", Derry Journal, 29 Ocak 2019, <https://www.derryjournal.com/news/we-bombed-derry-courthouse-ira-1-8788564>

erlerin” de yeniden açılmasına neden oldu. İskoçya’nın 2014’teki “Bağımsızlık Referandumu”nun tekrarı zaten gündemdeydi; şimdi de, referandum sadece “zaman meselesi” olarak niteleniyor³. Bu da çok şaşırtıcı bir durum değil zira, referandumda Birleşik Krallık’ta kalmayı seçen İskoçyalı seçmenlerin bu tercihi ağırlıklı olarak, Avrupa Birliği içinde kalmak istedikleri için yaptıkları öne sürülüyordu. 2016’daki Brexit referandumunda İskoçya’nın ağırlıklı olarak (yüzde 62) Avrupa Birliği’nde kalmayı seçmiş olması da bu tezi doğruluyor. Dahası sadece İskoçya için değil, şimdiye kadar “bağımsızlığı” fazla gündeme gelmediği Galler⁴ de bile, “Brexit ile beraber, bağımsızlık referandumunun” söz konusu olabileceği konuşuluyor.

Kuzey İrlanda’nın travmayı “unutuşu”

İskoçya’dan farklı olarak Londra ile arasına “silahlar” ve “şiddet” de giren Kuzey İrlanda içinse, eski defterlerin açılması çok daha sancılı bir durum; barışın kırılganlığı, geçmişin yaralarının aslında hala tam olarak iyileşmemiş olduğu gibi birçok gerçeklikle yüzleşilmek zorunda kalınıyor.

UNESCO’nun Kuzey İrlanda’nın gençliğine odaklanarak kaleme aldığı raporda⁵ vurgulanan tam da bu: barışı, şiddetten uzak olmayı yaşamlarının doğal bir parçası olarak gören gençlerin, Brexit’in yaratabileceği olası bir kriz sonucu kendilerinden önceki nesillerin yaşadığı çatışmalı günlerle yüz yüze kalacağı belirtiliyor. Üstelik de, bu durum bir “ihtimal” olarak değil, kaçınılmaz ve kesin bir sonuç olarak niteleniyor; tek soru işareti ise, “şiddetin boyutu” olarak gösteriliyor.

³Peter Smith, “Will Nicola Sturgeon call for a second Scottish independence referendum before the end of Spring?”, 16 Ocak 2019, <https://www.itv.com/news/2019-01-16/nicola-sturgeon-second-scottish-independence-referendum/>

⁴Steven Morris, “Cataclysm of Brexit ‘could lead to Welsh independence”, The Guardian, 5 Ekim 2018, <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/oct/05/cataclysm-brexit-welsh-independence-plaid-cymru-adam-price>

⁵“Northern Ireland Returning to Violence as a Result of a Hard Border due to Brexit or a Rushed Border Poll: Risks for Youth”, 18 Şubat 2019, <http://www.statewatch.org/news/2019/feb/brexit-ireland-hard-border-violence-unesco-rep-2-19.pdf>

“Northern Ireland Returning to Violence as a Result of a Hard Border due to Brexit or a Rushed Border Poll: Risks for Youth” (Kuzey İrlanda’nın Brexit veya Hızla Gerçekleştirilen bir Referandumun Sonucu Fiziki bir Sınır Nedeniyle Şiddete Dönüşü) başlıklı bu raporun, Armagh’da (yine sivillerin kurbanı olabileceği) bir bombanın patladığı gün, 18 Şubat 2019’da; bu şiddet vakasıyla neredeyse aynı saatlerde yayınlanması ise, gerçekten de hem ironik, hem de trajik bir durum. O gün eğer, ağırlıklı olarak Protestanların yaşadığı Armagh kentinde, bir anne ve küçük yaşta çocuklarından oluşan ailenin evinin hemen dışına konan bomba can alsaydı, herhalde bu raporda kehaneti yapılan “çatışmanın” dönüşü gerçekten de (üstelik de Brexit ile beraber olası bir fiziki sınır ortaya çıkmadan) söz konusu olacaktı. UNESCO’nun, Kuzey İrlanda’daki “Çocuk, Gençlik ve Toplumsal Katılım” Başkanları Profesör Pat Dolan ve Mark Brennan’ın hazırladığı rapor, “travmanın ve zarar görmenin hafızasının kaybına” dikkat çekiyordu. Yeni nesillerin algısında, “Troubles” (Sorunlar) döneminin “kendi tarafı açısından romantize edilmiş” biçimde yer aldığı ve “Hayırlı Cuma” sonrası yetişenlerin önceki dönemin “kanlı”, “şiddet dolu” hatıralarının bilincinde olmadıkları da vurgulanıyordu.

Raporda “çatışma sürecine dönüşün önlenmesi” için verilen tavsiye, sivil toplum öncülüğünde, Kuzey İrlanda’nın farklı kesimlerinin bir araya geldiği “ortak alanlar”, temas ve sosyal ilişkilerin artabileceği mecralar, ortamlar yaratılmasıydı. İşte tam bu da, Kuzey İrlanda örneğinin incelenmeye alınması gereken noktası: ortak alan, ortak mekan, ortaklaşma yoluyla toplumsal kutuplaşmaların sürekli aşılması için çaba gösterilmesine duyulan ihtiyaç. Brexit tartışmalarının Kuzey İrlanda Barışı’nı sarsmasının altında da, “sınırların aşılması” pratiğinin tehdit altına girmesi yatıyor. Sadece İrlanda ve Kuzey İrlanda arasındaki “fiziki sınırın” veya Birleşik Krallık ile Avrupa Birliği genelindeki sınırların geri dönüşünün yarattığı psikolojik tehditte bahsetmiyoruz; aynı zamanda ve belki de daha da can alıcı mesele, Birleşik Krallık’ın kendi içinde, Birleşik Krallık toplumu içindeki sınırların dönüşünün yarattığı tehdit.

Her ne kadar “kutuplaşma”, bu dönemlerde “popülizm”⁶ tartışmaları üzerinden sıklıkla gündemimize gelse de, tarihin farklı dönemlerinde, farklı biçimlerde karşımıza çıkan bir olgu. Özellikle de, çatışmalı ve şiddet içeren sorunların yaşandığı ülkelerde, yerlerde, toplumsal kutuplaşmaların ortadan kalkması kolay değil; kutuplaşmaya karşı toplumsal ortaklaşmanın yaşanması, yaşatılması, neredeyse her gün verilmesi gereken bir sınav. Mesele de, sadece “çatışmasızlık” değil; toplumda ortak bir zemini, zihinsel ortaklaşmayı “gönüllü” olarak yaşatabilecek, teması arttırarak farklılıklara açılımı sağlayacak alanların önünü açmak gibi gözüküyor. İronik biçimde, Brexit referandumu sonrası Kuzey İrlanda’da gerginleşen ortamdan çıkarılacak ders belki de şu: barış, hiç bitmeyen bir süreç. Barışa giden süreç de, günlük olarak gerçekleşen toplumsal bir referandumdan⁷ başka bir şey değil.

⁶ Popülizm ile ilgili, benim kullanmayı en çok tercih ettiğim tanım, Georgia Üniversitesi’nden Profesör Cas Mudde’unki: “Popülizm, toplumun iki homojen ve birbirine düşman gruba ayrıştığını öngören bir ideolojidir: “safkan halk” ve “yoz seçkinler/elitler” ve [bu ideoloji], politikanın halkın iradesinin (volonté générale) ifadesi olduğunu öngörür. Pratikte, popülist politikacılar, popülizmi diğer ideolojilerle birleştirerek kullanırlar; örneğin sağda “yerlilik”(nativism) ve solda sosyalizm gibi.” Mudde’un bahsettiği gibi, popülizmin başlıca özelliği, toplumu kutuplaştıran bir siyasî akım olması: bir yanda, saf ve temiz halk var, öte yanda da, “yozlaşmış, halktan uzak ve halkın kötülüğü için çalışan elitler...” “Popülist” hareketin iddiası da, halkı ve onun iradesini, sadece kendisinin temsil ettiği.

Cas Mudde, “The Populist Zeitgeist”, Government and Opposition, Vol. 39 (4) 2004, p. 542– 563.

⁷ Milliyetçilik çalışmalarına aşina olanlar, Fransız tarihçi Ernest Renan’ın, 1882 tarihli “Bir Millet Nedir?” (“Qu’est-ce qu’une nation?”) başlıklı konferansında ileri sürdüğü, “bir milletin varlığının, günlük bir referanduma dayandığını” öne süren tezine atıfta bulunduğumu fark edecektir. Ben bu atfı, bu tezi kabul ettiğimden veya benimsediğimden değil; Brexit referandumunun getirdiği tartışmalarla beraber, asıl önemli referandumun demokrasi, barış, haklar ve özgürlükler alanında toplumun ortak yaşamında gerçekleştiği düşüncesi ile yapıyorum.

AVRUPA İÇİN YENİ BİR SINAMA: AYRILIKÇILIK VE KATALONYA

Sezgin MERCAN

Dr. Öğr. Üyesi, Başkent Üniversitesi,
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bilgin BİRLİKSEVEN

Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Uluslararası İlişkiler Doktora Öğrencisi

Avrupa Birliği (AB) üyesi bazı ülkelerin bütünlüğünün korunması, Avrupa'da varolan ulusal kimlikler arasındaki farklılıklar nedeniyle sınınmaya başlamıştır. Bazı üye ülkelerde etnik kimlikler bağımsızlığı teşvik edici role bürünmüştür. Farklı etnik kimlikler göç hareketleri aracılığıyla da korunabilmiştir. Bu koşullarda AB'nin zıtlaşan kimlik farkları karşısında zarar görmeye başladığı belirtilebilir. Bu zararın ancak etnik sentez temelli 'kozmpolit kimlik' olgusunu hayata geçirerek aşılabilceği vurgulanabilir. İspanyol kimliği böyle bir senteze karşılık gelir görünmemektedir. Dolayısıyla AB, ayrılıkçı hareketler için seslerinin duyurulacağı bir üst yapı konumuna gelmektedir. Temsil yeteneği zayıf bölge halkları için kendilerini gösterebilecekleri bir platform olmaktadır. AB bu kapsamda ulusüstü bir kimlik yapılandırmasına giderken, ulusal düzeylerde ister istemez bölünme etkisi yaratabilmektedir.

Bu makalede AB'de 'farklılık içinde birlik' sloganının nasıl 'birlik içinde farklılığa' dönüştüğü gösterilmeye çalışılacaktır. Katalan ayrılıkçı hareketini meydana getiren süreç, hem sebep sonuç ilişkisi kurularak hem de bu bölgenin

sui generis özellikleri ele alınarak analiz edilecektir. Bu analiz kuramsal açıdan, Haklı Neden Kuramları ve İngiliz Okulu çerçevesinde yapılacaktır.

Ayrılıkçılığın Belirleyicisi Olan Faktörler

Ayrılıkçılığı belirleyen üç klasik faktör etnisite, kültür ve dildir. Ayrılıkçılık sadece gelir farklarından kaynaklanmamaktadır. Zengin ve varlıklı bölgelerden de ayrılıkçılık talepleri gelebilmektedir. Burada etnik ve kültürel faktörler devreye girmektedir. Bu bağlamda şu hususlar öne çıkarılabilir: Avrupa'da çok etnisiteli devletler yaygındır. Kurumsallaşma ve ulustan ayrı statü verme çabalarına rağmen, Avrupa'da kurumsallaşmamış birçok etnisite bulunmaktadır. Bu etnisitelerin radikalleşmesini önlemek amacıyla Avrupa'da, 'birarada yaşama eğilimi'ne sahip görülen topluluklar bütünleştirilmekte, örgütlenmekte ve böylece 'bölgeler Avrupası'nın oluşumuna katkı sağlanmaktadır. Dil faktörü açısından da şu noktalar dikkat çekmektedir: Devlet yapılanmasının altında yatan bir takım sosyal özellikler vardır. Bu özellikler 'ulusal' nitelikleri bozan ayrı dil

topluluklarına sahipliğe işaret edebilir. İsviçre’de, Belçika’da, Kanada’da, Pakistan’da bunun örnekleri mevcuttur. Bir toplumda farklı dil topluluklarının varlığı ‘federal yapılanmayı’ belirlemektedir. ‘Etno-linguistik’ açıdan homojenlik gösteren federal devletler ise üniter devlet yapılanmasına uyumluluk gösterebilmektedir. Avusturya, Almanya, Avustralya ve hatta ABD’deki durum buna örnektir. Devreye bir de tüm bu faktörlerin beslediği kimlik boyutu girdiği zaman, baskın ulusal kimliğin varlığıyla kozmopolit bir kimliğin varlığının karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Bu açıdan Kanada ve İspanya ilk kimlik tipine örnek oluştururken, Britanya ikincisine örnek olarak öne çıkmaktadır.

Eric Hobsbawm’a göre, Katalanlar doğrudan AB kurumları ile irtibata geçerek kendi hükümetlerini atlayabilmektedirler. Ayrılıkçı gruplar kendileri için iyi olanı ya da umut vaat eden AB gibi geniş bir politik-ekonomik varlığın alt birimi olmakta gördüklerinde bağımsızlıktan ya da egemen bir ulus devlet kurmaktan vazgeçebilmektedirler.¹ Anthony Smith’e göre, bu durum temelde milliyetçiliğin devletten ziyade millet ile ilgili bir doktrin olduğunu göstermektedir. Özgür milletler kültürlerini korumak ve yaşatmak için genellikle kendi devletlerine ihtiyaç duysalar da, Katalan örneğinde olduğu gibi devletsiz milletler de görülebilmektedir.² Thomas Benedikter’e göre de Katalanların çoğunun Katalonya’yı tarihsel, kültürel ve dilsel farklılıklardan dolayı İspanya’daki diğer bölgelerden ayırarak bir ulus olarak tanıma eğilimleri taşıdıkları belirtilebilir. Burada ulus kavramı etnik bir kökene değil, kültürel kökene işaret eder olarak tanımlanmaktadır.³

Ulusüstü ve hükümetlerarası özellikler sergileyen AB, egemenlik devri ve paylaşımının olduğu bir bütünleşmedir. AB karşısındaki en büyük direnç kaynağı üye ülkelerin egemenliklerini sadece belli bir noktaya kadar paylaşabilmeleridir. Ekonomik konularda bu paylaşım daha

geniş yelpazede yapılabilirken, siyasi meselelerde ise sınırlar daralmaktadır. AB dar sınırları genişletmek, bir başka deyişle bütünleşmeyi derinleştirmek için yerel ve bölgesel unsurları öne çıkartıp, bu düzeylerdeki aktörleri güçlendirmeye çalışmaktadır. Bu açıdan taraftar topladığı da ileri sürülebilir. Hobsbawm’ı doğrularcasına Katalanlar AB ile bir sorunlarının olmadığını vurgulamaktadırlar. Dolayısıyla AB iki durumla karşı karşıya kalmaktadır. İlki Avrupa bütünleşmesinin, vatandaşlarını ‘farklılık içinde birlik’ anlayışına dayalı ‘bir arada yaşatma’ iddiasının zayıf yanları olduğudur. İkincisi ise zayıflıklar nedeniyle bütünleşmenin ayrılıkçılığa ve parçalanmaya zemin hazırlaması, bunun da üye ülkelerin bütünlüğünü tehdit etme potansiyeline sahip olmasıdır. İlki AB açısından önemle karşılanırken, ikincisine aynı önemi gösterdiği tartışmalıdır.

Katalan Ayrılıkçılığı Sürecindeki En Derin Kriz

İspanya ile Katalonya arasında yaşanan son krizin bugüne kadar yaşanan anlaşmazlıkların en şiddetlisi olduğu söylenebilir.⁴ Smith’in işaret ettiği devletsizlik durumu Katalanlar için adeta artık son noktaya gelmiş durumdadır. Bu şiddetlenme, Madrid yönetimi tarafından yasadışı ilan edilmesine rağmen Katalonya tarafından 1 Ekim 2017’de gerçekleştirilen bağımsızlık referandumu sonrasında başlamıştır.⁵ Bağımsızlık referandumunda 2.3 milyon geçerli oy kullanılmış ve halkın % 90.09’u bağımsızlığa “Evet” demiştir. “Hayır” diyenlerin oranı % 7.87, referanduma katılım oranı ise % 42.3 olarak açıklanmıştır.⁶ Referandumda çıkan olaylarda 800’den fazla Katalan yaralanmış ve polis ile halkın karşı karşıya geldiği anların görüntüleri basında geniş yer bulmuştur.⁷

⁴ European Politics and Policy, “Without a drastic change in approach, further conflict appears inevitable in Catalonia”, (<http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/10/05/without-a-dramatic-change-in-approach-further-conflict-appears-inevitable-in-catalonia/>), Erişim: 18 Kasım 2017.

⁵ Independent, “Catalan crisis: Why does Catalonia...”.

⁶ BBC, “Katalonya referandumu: Bağımsızlığa destek verenlerin oranı %90,09”, (<http://www.bbc.com/turkce/41458726>), Erişim: 25 Ekim 2017.

⁷ European Politics and Policy, “Without a drastic change...”.

¹ Eric Hobsbawm, *Milliyetler ve Milliyetçilik*, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014), s. 219.

² Anthony Smith, *Etno-Sembolizm ve Milliyetçilik*, (İstanbul: Alfa Yayınları, 2017), s. 87, 88.

³ Thomas Benedikter, *Modern Özerklik Sistemleri*, (Ankara: Nika Yayınları, 2016), s. 161.

27 Ekim 2017'de Katalan parlamentosunun referandum sonuçlarını onaylayarak Katalonya'nın bağımsızlığını ilan etmesi ise 1 Ekim'deki bağımsızlık referandumuyla başlayan krizi zirveye taşımıştır. Bu durumun hemen sonrasında dönemin İspanya Başbakanı Mariano Rajoy, Katalan hükümetinin görevden alındığını ve 21 Aralık 2017'de erken seçimlerin yapılacağını açıklamıştır.⁸ Katalonya'nın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra İspanya Senatosu acil durum yetkilerini kullanarak, merkezi hükümete, bir bölgeyi doğrudan kontrol etme imkanı tanıyan İspanya Anayasası'nın 155. Maddesi'ni uygulamaya koymuştur. Böylece diktatör Francisco Franco yönetiminin devrildiği 1975'ten bu yana İspanya merkezi hükümeti, ilk defa ülkedeki özerk 17 bölgeden birinde kontrolü doğrudan eline almıştır.⁹ Rajoy hükümeti, Katalonya'nın anayasaya aykırı olarak bağımsızlık referandumu kararı almasını, İspanya'nın toprak bütünlüğünü bozmanın ötesinde, anayasada güvence altına alınmış olan İspanyol ulusunun bölünmez bütünlüğüne zarar veren gelişme olarak kabul etmiştir.¹⁰

Rajoy'un 21 Aralık 2017'de erken seçim kararı alması, devrik Katalan lider Carles Puigdemont tarafından da olumlu karşılanmıştır. Referandum sürecinde polisin sert müdahalesinin ayrılıkçı partilerin oylarını artıracığı umudunu taşıdığı tahmin edilen¹¹ Puigdemont, seçimlerden beklediği sonucu almış ve bu seçimlerde ERC

(Republican Left), JxC (Together for Catalonia), CUP (Popular Unity Candidacy)'dan oluşan ayrılıkçı üç parti 135 sandalyeli mecliste 70 sandalye ile çoğunluğu elde etmiştir.¹²

Puigdemont, baştan beri kendisinin ve hükümetinin görevden alınmasına karşı çıkmış ve kendisini meşru başkan olarak tanımlamıştır.¹³ İspanyol makamlarının, Katalan ayrılıkçılarla ilgili isyan suçlaması ile soruşturma açılacağını açıklamasından hemen sonra ise Puigdemont Belçika'ya geçmiştir.¹⁴ İspanyol adaletinden kaçmadığını, fakat İspanya'da adil bir yargılama garantisini istediğini açıklamıştır.¹⁵

Puigdemont'un AB'nin temel kurumlarının da içinde bulunduğu Brüksel'e gitmesinin bir diğer önemli gerekçesi Katalan krizine AB'yi de dahil etmek istemesidir. AB ise Katalonya'nın bağımsızlık kararına karşı çıkmıştır. Belçika da zaten kendi içinde Fıman ayrılıkçılığı ile mücadele etmektedir.¹⁶ Bu kapsamda Belçika'nın Puigdemont'un varlığını hoş karşılamadığı söylenebilir.¹⁷ Belçika'da ayrılıkçı bir parti olan, hükümet ortağı N-VA Partisi'nin lideri Peter de Roover'ın, Puigdemont için çıkarılan tutuklama kararı nedeniyle Avrupa'nın demokrasi ideallerinin tehlikeye girdiğini ifade etmesi, Belçika siyasetindeki bölünmeyi göstermesi açısından dikkat çekicidir.¹⁸

⁸ Independent, "Catalan secession crisis deepens as Spain imposes direct rule after region declares independence", (<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/catalan-independence-spain-crisis-deepens-latest-news-madrid-direct-rule-a8023966.html#comments-Div>), Erişim: 29 Ekim 2017.

⁹ Deutsche Welle, "İspanya Dışişleri Bakanı: Katalanların bu kadar ileri gideceğini düşünmemiştik", (<http://www.dw.com/tr/ispanya-dis-isleri-bakani-katalanların-bu-kadar-ileri-gideceğini-düşünmemiştik/a-41400798>), Erişim: 17 Kasım 2017.

¹⁰ European Politics and Policy, "The Catalan crisis owes much to the actions of self-interested politicians on both sides", (<http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/10/03/the-catalan-crisis-owes-much-to-reckless-politicians-on-both-sides/>), Erişim: 25 Kasım 2017.

¹¹ The Washington Post, "How Catalonia's crisis is turning into a European problem", (https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/11/01/how-catalonia-crisis-is-turning-into-an-european-problem/?utm_term=.c6b7caff19f1), Erişim: 10 Kasım 2017.

¹² The Guardian, "Catalonia election: full results", (<https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2017/dec/21/catalonia-election-full-results>), Erişim: 25 Aralık 2017.

¹³ The Washington Post, "How Catalonia's crisis is turning into a European problem".

¹⁴ The New York Times, "Catalonia Leader Turns Up in Belgium After Spain Seeks Prosecution", (<https://www.nytimes.com/2017/10/30/world/europe/Carlos-puigdemont-Belgium-Spain.html>), Erişim: 10 Kasım 2018.

¹⁵ The New York Times, "From Brussels, the Deposed Leader of Catalonia Pleads With a Wary Europe", (<https://www.nytimes.com/2017/10/31/world/europe/puigdemont-catalonia-belgium-spain.html>), Erişim: 5 Kasım 2017.

¹⁶ The New York Times, "From Brussels, the Deposed Leader of Catalonia...".

¹⁷ The Washington Post, "How Catalonia's crisis is turning into a European problem".

¹⁸ Euronews, "Katalan krizi Belçika'yı vurdu", (<http://tr.euronews.com/2017/11/08/katalan-krizi-belcikayi-vurdu>),

Buna karşılık, Puigdemont yaptığı bir basın açıklamasında, AB'nin başkenti olması nedeniyle Brüksel'de bulduklarını ve Katalonya krizinin Belçika siyasetini ilgilendiren bir problem olmadığını, AB'yi ilgilendiren bir sorun olduğunu ve AB'nin buna müdahil olmasını istediğini belirtmiştir.¹⁹

Puigdemont'un, uluslararası toplumun ve özellikle AB'nin, soruna müdahil olması yönündeki talebi AB liderleri tarafından geri çevrilmiştir.²⁰ Katalonya'nın bağımsızlık ilanının uluslararası toplumda karşılık bulduğu pek görülmemiştir. Zira Avrupa Konseyi Başkanı Donald Tusk, AB'nin yalnızca İspanya ile diyalog kuracağını açıklamıştır.²¹ Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker de yaptığı bir açıklamada, İspanya'yı desteklediğini çünkü yasalara saygı gösterenlerin tarafında olduğunu ve AB'nin, hukukun üstünlüğüne dayalı olduğunu, Katalanların ise bunun tersini yaparak yasaları çiğnediğini söylemiştir.²² Bununla birlikte AB'nin, daha fazla bölünmeye ihtiyacının olmadığını ve Birliğin, İspanya'nın iç işlerine karışmaması gerektiğini belirtmiş ve gelecekte 95 üyeden oluşan bir birlik haline gelmesinin istenmediğini vurgulamıştır.²³ Juncker ayrıca milliyetçiliğin bir zehir olduğunu ve Katalan liderlerinin Avrupa'da Rajoy'a olan desteği küçümsememeleri gerektiğini ifade etmiştir.²⁴

Bazı uzmanlara göre, olayların bu denli büyümesinde Rajoy'un da payı vardır. Tercih edilen çözüm yolları bu krize çare olamamıştır.²⁵ Rajoy'un, konuyla ilgili olarak

Katalonyalı temsilcilerle başlarda pek de müzakere etmediği vurgulanabilir. Buna gerekçe olarak Rajoy'un, Katalonya'nın bağımsızlık taleplerinin ekonomik krizle ilgili olduğunu, dolayısıyla ekonomik kriz sona erince bu taleplerin de ortadan kalkacağını düşündüğü ileri sürülebilir.²⁶ Krizde gelinen nokta itibarıyla Rajoy'un bu öngörüsünün yanlış olduğu ortaya çıkmıştır. Katalan ayrılıkçıları Rajoy'a, referandumda polisin Katalanlara aşırı müdahalesinden hareketle, yasallık ve haklılığın her durumda bir arada olmayabileceği eleştirisini yapmışlardır.²⁷

Öte yandan, Katalanların ne kadarının AB ve İspanya'dan ayrılmaya gerçekten hazır olduğu belirsizdir. Zira avroyu para birimi olarak kullanamayacak olması ve başlangıçta finansal pazarlara giremeyecek olması gibi nedenlerle Katalonya'nın bağımsızlık sonrası ciddi bir ekonomik kriz ile karşılaşması olasıdır.²⁸ Olası bir bağımsızlık sonrasında Katalonya'yı bekleyen birçok belirsizliğin olacağı söylenebilir. Bunun da Katalonya'da statükoyu destekleyen bir ataletle neden olduğu ifade edilebilir.²⁹

Diğer ülkelerden destek bulamayan Katalan ayrılıkçıların, AB'nin liberal değerlerinden ve 'demokratik haklarını baskılayan acımasız bir İspanya' portresinden medet umdukları söylenebilir.³⁰ Ancak ekonomik krizler, göçmen krizleri, terörün yarattığı korku ve popülizm gibi nedenlerle, aşırı milliyetçiliğin yükselişte olduğu bir Avrupa'da, AB'nin daha önce üzerinde durduğu, bölgesel kimlikler ve Avrupa kimliğinin bütünlüşerek, ulusal kimliğin

Erişim: 15 Kasım 2017.

¹⁹ The New York Times, "From Brussels, the Deposed Leader of Catalonia...".

²⁰ A.g.e.

²¹ Independent, "Catalan secession crisis deepens...".

²² El Pais, "Jean-Claude Juncker: "Nationalism is poison"", (https://elpais.com/elpais/2017/11/20/inenglish/1511177283_048948.html), Erişim: 24 Kasım 2017.

²³ The New York Times, "From Brussels, the Deposed Leader of Catalonia...".

²⁴ El Pais, "Jean-Claude Juncker: "Nationalism is poison"".

²⁵ The New York Times, "In Catalonia Crisis, Shared Blame for 'a Difficult and Undesirable Situation'" (<https://www.nytimes.com/2017/10/22/world/europe/catalo->

<nia-spain-carles-puigdemont-mariano-rajoy.html>), Erişim: 12 Kasım 2017.

²⁶ A.g.e.

²⁷ European Politics and Policy, "The Catalan crisis owes...".

²⁸ Independent, "Catalan crisis: Why does Catalonia want independence? Do the majority really support it?", (<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/catalan-crisis-why-does-catalonia-want-independence-do-people-really-support-it-spain-latest-a8025836.html>), Erişim: 2 Kasım 2017.

²⁹ Jones, "Catalonia and the Problem of Identity Politics", s. 41.

³⁰ The Washington Post, "How Catalonia's crisis is turning into a European problem".

önüne geçmesinin kolay olmadığı bir kez daha vurgulanabilir.³¹

Katalan Ayrılıkçılığının Tarafları Açısından Soruna Kuramsal Yaklaşım

Haklı Neden Kuramları (HNK) (Just Cause Theories), Katalan örneğinde ortaya konan ayrılma gerekçelerinin, kuramın öne sürdüğü ayrılmayı haklı kılan faktörler ile görece iyi örtüşmesi ve bu kuramın Katalan ayrılıkçılığına ayrıca hukuksal bir temel de sunması nedenleriyle tercih edilebilir. Bu kurama göre devletin toprağı, yönetenlerin aksine halka aittir. Devletin egemen konumu ise onun meşruiyetine ve halkına gösterdiği adil davranışına bağlıdır. Bu nedenle de devletin egemenliği devredilemez değildir. Devletin halkın bir bölümüne karşı büyük haksızlıklar yapmasıyla yasal yönetici sıfatı kaybolabilir. Böylelikle bu kuram açısından, bir grubun ayrılma hakkı, ahlaki olarak kabul edilebilir bir durumdur.³² Kuramın önde gelen ismi Allen Buchanan'a göre devletin, adil olmadığı ve haksızlık yaptığı insanların yaşadığı bölgedeki egemenlik hakkı geçersiz olmaktadır.³³ Buchanan'a göre bir grup, temel insan hakları açısından ihlallere maruz kalarak bundan zarar görüyorsa ayrılma hakları vardır.³⁴ Sistemli bir şekilde ayrımcılığa maruz bırakılıyor ve yoğun bir sömürülme ve haksızlığa maruz kalıyorsa, yine o grubun ayrılma hakkı vardır.³⁵

Katalonya için kuramın yukarıda izah edilen bölümüne örnek teşkil edebilecek vakalar sırasıyla; Franco döneminde Katalonya'nın yönetsel ve temel haklar anlamında baskıcı bir süreç yaşaması,³⁶ Katalan özerk yönetim sınırlarının

daraltılması,³⁷ Katalonya'dan fazla miktarda vergi alındığına yönelik iddia ve Katalan dili ve kültürüne gösterilmesi gereken saygının gösterilmediğine dair görüş³⁸ ifade edilebilir. Benedikterin de belirttiği üzere, Katalanlar için kültürel unsurlar ulus tanımının temelini oluşturmaktadır. Başka bir örnek de, İspanya'nın, özerk topluluklar arasında gelirleri adaletsiz dağıttığı iddiasıdır. Ayrıca Katalan anayasasını, İspanyol anayasasının yönettiği varsayımı, Katalan ulusalcılar tarafından yapılan makul taleplerin merkezi hükümet tarafından engellendiği iddiası gibi durumların, bu kuram kapsamında ayrılmaya haklı bir gerekçe sağladığı iddia edilmektedir.³⁹

HNK'nin belirttiği bir diğer husus ise, bazı grupların, devletin işleyişiyle ilgili önemli kararların alındığı demokratik süreçlerde, kendilerini sistematik olarak bu süreci etkileyemeyecek durumda bulmaları halinde, sorunun başka bir çözümü yoksa, tek taraflı ayrılma ile adaletin sağlanabileceğine yönelik değerlendirmedir.⁴⁰ Bu bağlamda, İspanya'daki ikili parlamento yapısından birini oluşturan Senato'nun seçim esaslarının Katalanlar açısından bir eleştiri konusu oluşturması ve buna yönelik olarak Katalanların, Senato'nun tamamen bölgesel temsille oluşturulmasını savunmaları⁴¹ durumu da kuram açısından haklı bir ayrılma gerekçesi olarak değerlendirilebilir.

HNK'ye göre bir grubun bölgesel talebinin yasalılığı, tabi olunan devletin hatalı olup olmadığına bağlıdır. Devlet, adaletin şartları ve devletin insanı yeterince koruması olarak açıklanan bölgesel haklar ve özerklik hakları gibi politik meşruiyet ile ilgili hususları sağladığı süreçte adil ve meşrudur. Sonuçta, bu kurama göre

³¹ The New York Times, "From Brussels, the Deposed Leader of Catalonia...".

³² Amandine Cátala, "Remedial Theories of Secession and Territorial Justification", *Journal of Social Philosophy*, 44, 1, (2013), s. 76.

³³ Cátala, "Remedial Theories...", ss. 76-77.

³⁴ Allen Buchanan, "Theories of Secession", *Philosophy & Public Affairs*, 26, 1, (1997), s. 37.

³⁵ Hüseyin Kalaycı, "Kendi Kaderini Tayinin Liberal Teorileri", *Liberal Düşünce*, 47-48, (2007), s. 69.

³⁶ Sara Fowler, "Catalan in the classroom: A language under fire", *Hawaii Pacific University TESOL Working Paper Series*, 12, (2014), s. 107.

³⁷ BBC, "Catalan protesters rally for greater autonomy in Spain", (<http://www.bbc.com/news/10588494>), Erişim: 3 Ocak 2016.

³⁸ Catalan News Agency, "The reasons behind Barcelona's massive demonstration for Catalonia's independence", (http://www.catalannewsagency.com/catalonia-independence/item/the-reasons-behind-barcelonas-massive-demonstration-for-catalonias-independence?category_id=40), Erişim: 4 Ocak 2016.

³⁹ Pérez ve Sanjaume, "Legalizing Secession...", s. 8.

⁴⁰ Cátala, "Remedial Theories...", s. 78.

⁴¹ Güler v.d., *Kamu Yönetimi...*, ss. 493-494.

önemli haksızlıklara maruz kalma, ayrılıkçı gruba üzerinde yaşadığı toprak parçasında kendi devletini kurma yönünde yasal bir talep hakkı verir.⁴² Buchanan'a göre ortada ayrılıkçı gruba yönelik bir haksızlık var ise kuram açısından, söz konusu grubun ayrılması için hiçbir sınırlama yoktur.⁴³

Bu kapsamda, Katalanların 2006'da genişletilen yetkilerinin, 2010 yılında daraltılması ve Katalanların İspanya içinde bir ulus olarak tanınmayacağına karar verilmiş olması,⁴⁴ 1825'te Katalanca'nın eğitimde yasaklanması, Katalan Ceza Kanunu'nun 1822'de uygulanmasına son verilmesi ve 1837'de de Katalan parasının kullanımına son verilmesi gibi uygulamalar⁴⁵ kuramın öngördüğü ayrılma hakkına örnek teşkil edebilir.

⁴² Cátala, "Remedial Theories...", s. 75.

⁴³ Buchanan, "Theories of Secession", s. 36.

⁴⁴ Hanife Çetin, "AB'nin 2014'teki İmtihani: Milliyetçilik", (<http://www.turksam.org/tr/makale-detay/844-ab-nin-2014-teki-imtihani-milliyetcilik>), Erişim: 16 Eylül 2015.

⁴⁵ Güler v.d., Kamu Yönetimi..., s. 488.

Buchanan'a göre, güçlü bir Katalan ayrılıkçılığı bağlamında, rızaya dayalı olmayan ayrılma hakkına sahip olmak, Katalonya'nın özerk yönetim yetkilerinin genişletilmesi için ilettiği taleplerine, İspanya'nın olumsuz cevaplarında iyi niyet göstermemesi gerekçesi üzerine temellendirilebilir.⁴⁶ Bununla birlikte Buchanan, Katalan ayrılıkçılığı ile ilgili olarak, özerk yönetimler arasında vergi gelirlerinin adaletsiz dağılımının görülmesi ve özerk yönetimlerle merkezi yönetim arasındaki anlaşmaların ihlal edilmesi gibi durumların haklı neden olarak görülmesi gerektiğini veya en azından ayrılma taleplerinin değerlendirilmesinde dikkate alınması gerektiğini belirterek, ayrılma hakkının daha esnek olmasına vurgu yapmaktadır.⁴⁷

İngiliz Okulu (İO) çerçevesinde Hedley Bull da, dünya toplumu kavramından hareket ederek bunu, yalnızca insan topluluklarının farklı parçalarını bağlayan bir etkileşim seviyesi olarak değil, ortak kurallar ve kurumlar temelinde,

⁴⁶ Pérez ve Sanjaume, "Legalizing Secession...", ss. 8-9.

⁴⁷ A.g.e., s. 5.

ortak ilgi ve müşterek değerler bilincine sahip olmak olarak da tanımlanmaktadır.⁴⁸ Uluslararası topluma yönelik tanımında, uluslararası sistemdeki normların ve müşterek örgütlerin yönetiminin paylaşılması bağlamında, birtakım ortak çıkar ve değerlerin farkında olan devletlerin, bir toplum oluşturmalarına vurgu yapmaktadır.⁴⁹ Buradan yola çıkarak, İspanya gibi ulusal düzeydeki aktörlerin bölünmek yerine bütünleşmeye ve bölünmemeye meyilli olmalarına atıfta bulunularak İspanya açısından ayrılıkçılığa karşı olmanın kuramsal çerçevesi oluşturulabilmektedir.

İÖ temsilcilerinin egemen devletlerin, devlet olmaktan doğan haklarını bir üst yönetime devretmeden bir toplumsal birliktelik oluşturabileceğine inanmaları da İspanya açısından dikkat çekicidir.⁵⁰ Çünkü burada, kimlik ve kültürel farklılıklar önemsiz kılınmaktadır. Dolayısıyla, bu noktada İspanya açısından, toplumsal birlikteliğin oluşturulabileceğine olan kuramsal inancın ayrılıkçılığa karşı duruşlarında teşvik edici olduğu vurgulanabilir.

İÖ'ya göre, uluslararası toplumun ana dayanağının benzer yaşam şekilleri veya kültürel birliktelik değil de, müşterek çıkarların olduğu yönündeki düşünce, bu çalışma açısından önem arz etmektedir.⁵¹ İspanya açısından toplumsal birlikteliğin temelini her anlamda türdeşlik olmasından ziyade, ortak çıkarlarının olması şeklindeki bir tanımlama, ayrılıkçılığa karşı bir argüman olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda, İspanya açısından kimlik ve kültür temelli farklılıklardan ziyade, ortak çıkarlara yönelmenin kuramsal önemi vurgulanabilir. Dolayısıyla bu durum, ülke hükümetinin neden ayrılmaya karşı çıktığı sorusuna da kuramsal bir temel oluşturabilir.

⁴⁸ Hedley Bull, *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, (New York: Columbia University Press, 1995), s. 269.

⁴⁹ MIT Open Course Ware, "Class on Hedley Bull", (http://ocw.mit.edu/courses/political-science/17-960-foundations-of-political-science-fall-2004/lecture-notes/bull_lecture-note.pdf), Erişim:18 Eylül 2015.

⁵⁰ Scott Burchill v.d., *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Çev. Rahim Acar, (İstanbul: Küre Yayınları, 2013), s. 132.

⁵¹ Burchill v.d., *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, s. 133.

İÖ, Avrupa bütünleşmesinin analizi için de sıklıkla olmasa da kullanılmaktadır.⁵² Avrupa'nın, Westphalia sonrası uluslararası topluma doğru evrildiğini, Avrupa'da toplumsal bağlılıkların çoğaldığını ve devletler arasındaki ilişkilerin temelinde bulunan şiddet ve çatışma kavramlarının barış ve işbirliğine doğru yöneldiğini vurgulayan İÖ, Avrupa bütünleşmesine kuramsal bir çerçeve sağlamaktadır.⁵³ Andrew Linklater da, AB vatandaşlığının, Westphalia sonrası uluslararası toplumun özelliklerini, görece zayıf olmakla birlikte, yansıttığını belirtmektedir.⁵⁴ AB, kuramın vurguladığı uluslararası toplum kavramı temelinde, daha küçük bölgesel bir uluslararası toplum olarak görülebilir.⁵⁵ Dünya toplumundan başlayıp, Avrupa ölçeğinde toplumsal birlikteliğe doğru, kuramsal bir çerçeve sunabilen, yani küreselden yerele doğru toplumsal birliktelik için kuramsal bir çerçeve oluşturabilen İÖ, Avrupa ülkelerinin toplumsal bütünlüğü için, AB'ye göre daha da yerel bir düzeyde, kuramsal bir dayanak noktası olarak görülebilir.

İÖ'nun yukarıda çizdiği toplumsal birliktelik çerçevesine rağmen, her zaman devletlerin toprak bütünlüğünü savunmadığını da ifade etmek gerekir. Zira İÖ'ya göre bireylerin refahı ve iyiliği bazen devletlerin toprak bütünlüğünden önce gelmelidir. Tartışmalı bir kavram olan insani müdahale, bu kapsamda örnek olarak verilebilir. İnsani müdahalenin gerekliliğini düşünen uluslararası camia, bu bağlamda bazen insani krizlerin aşılmasını, devletlerin egemen haklarının korunmasının önüne koyabilir.⁵⁶

⁵² Thomas Diez ve Richard Whitman, "Analysing European Integration: Reflecting on the English School, Scenarios for an Encounter", *JCMS*, 40, 1, (2002), s. 43.

⁵³ A.g.e., s. 51.

⁵⁴ Andrew Linklater, *The Transformation of Political Community The Transformation of Political Community*, (Oxford: Polity Press, 2004), s. 199.

⁵⁵ Jacek Czaputowicz, "The English School of International Relations and Its Approach to European Integration", *Studies & Analyses*, II, 2, (2003), s. 31.

⁵⁶ Scott Burchill, *The National Interest in International Relations Theory*, (New York: Palgrave Macmillan, 2005), s. 208.

Ayrılkçılıkta AB'ye Düşen Pay

Ariane Chebel D'Appollonia'nın, "Avrupa Ulusalcılığı ve Avrupa Birliği" makalesinde işaret ettiği gibi, AB, bölgesel kimliklerin canlandırıldığı, siyasete yerel katılımın giderek artırıldığı, yerel ve ulusal farklılık ve çeşitliliklere olumlu ve ılımlı yaklaşımların geliştirildiği bir platform olmaya yönlendirilmiştir. AB, karar alma mekanizması açısından 'mikro-bölgeselcilik' olarak adlandırılan bir yöntem izlemekte ve yerel unsurlara kendi kendilerini yönetmeleri anlamında bir özerklik sağlamaktadır.⁵⁷ 1985'te oluşturulan ve Katalonya gibi bölgelerin temsil edildiği Avrupa Bölgeler Meclisi bu yönlendirmenin ilk örneklerinden olmuştur. AB, içinde farklı etnik ve kültürel kaynakları barındıran ve en azından normatif zeminde ve ideal koşullarda onların korunmasını öngören bir yapıya sahiptir. Marco Martiniello'nun, "Towards a Post-ethnic Europe" başlıklı makalesinde tanımladığı üzere, bunun üç boyutu bulunmaktadır. İlk boyutta, AB'nin genişleme süreci kapsamında Birlik içinde ulusal kimlikler arasındaki farklılığı artırması yer almaktadır. İkinci boyutta, AB'nin bazı üye ülkelerdeki etnik kimliklere, azınlık olarak tanınmaktan bağımsızlık isteğine kadar uzanan bir doğrultuda hareket etme fırsatı sunması yer almaktadır. Katalan bağımsızlık eylemleri tam da bunun örneğidir. Üçüncü boyutta ise Avrupa'ya yönelik, etnik ve kültürel farklılıkları besleyen göç bulunmaktadır.

Diğer taraftan, AB içindeki ayrılkçı hareketler, Elisa Roller'in, "Conflict and Cooperation in EU Policy-Making: The Case of Catalonia"da belirttiği üç nedenden dolayı Birliğe değer atfetmektedir. Birincisi, bir üye ülkenin ulusüstü ve yerel yönetim düzeyleri arasında yer edinemeyerek izole olması ve siyasi bir yabancılaşmayla karşı karşıya kalabilmesi durumudur. Bu koşullarda o ülkede ayrılkçı hareketlerin önünde pek engel bulunmamaktadır. İkincisi, AB'nin, kendi içindeki geleneksel sınırları etkisizleştirmesinden dolayı Katalanlar ve Basklar gibi birbirinden ayrılmış toplulukları birbirine yaklaştırma özelliğidir. Üçüncüsü, AB'ye üyelik hedefinin ve

bu hedef doğrultusunda takip edilen kriterlerin ayrılkçı hareketleri bağımsızlığa teşvik etmesi durumudur. Bu koşullarda bağımsızlık talepleri adeta 'normalleştirilebilmektedir'. Avrupa vatandaşları da bu talepleri radikal girişimler olarak görmeyebilmektedirler. Fakat Katalonya referandumu, mevcut koşullarda Avrupa siyasetinin aşırı sağ etkisindeki bir krizde olmasından dolayı bu normalleştirme durumunu adeta tersine çeviren bir etki yaratmış görünmektedir. Aynı zamanda, milliyetçi hareketlerin, AB'yi sorgulayıp eleştirdikleri bir oluşum olarak değerlendirmeleri de mümkündür. Tartışmanın bu yönü için de Klaus-Jürgen Nagel'in, "Transcending the National/Asserting the National: How Stateless Nations like Scotland, Wales and Catalonia React to European Integration" adlı makalesi temel referanstır.

Sonuç

Katalan ayrılkçılığı, ekonomik çıkar çatışmalarının ivme kazandırdığı, ancak içinde kendi tarihsel süreçlerinin ürettiği kimlik temelli gerekçelerin de olduğu nedenlere dayandırılabilir. HNK, ayrılmanın uluslararası hukuk çerçevesinde ne zaman var olabileceğine dair tespitlerinin bulunması⁵⁸ nedeniyle, Katalan ayrılkçılığına kuramsal olmakla birlikte, hukuki bir çerçeve de sağlamaktadır. Kuramın ayrılma hakkının ne zaman meşru olacağına dair tespitlerinin günümüzde görece gevşediği görülmektedir. Haksızlıkların iyileştirilmesini öngören bu kuramın zamanla iyileştirmeyici bir hak olarak dahi self-determinasyona vurgu yapması ve Katalanların özerk yönetim olarak çeşitli haksızlıklara uğradıklarını iddia etmeleri birlikte ele alındığında, kuramın ayrılkçılığa temel oluşturduğu söylenebilir.

İÖ'nun ise Katalan ayrılkçılığına karşı çıkışında İspanya'ya ulusal düzeyde kuramsal bir temel oluşturduğu iddia edilebilir. İÖ'nun öngördüğü gibi küreselleşen dünya düzeninde bir dünya toplumuna doğru yol alınırken, AB vatandaşlığı ve toplumsal bütünlüğünü konu edinen kuramın bakış açısından, İspanya'nın da ulu-

⁵⁷ Michael Longo, "European Integration: Between Micro-Regionalism and Globalism", Journal of Common Market Studies, 41 (3), 2003, s. 479.

⁵⁸ Stanford Encyclopedia of Philosophy, "Secession", (<http://plato.stanford.edu/entries/secession/#Rel>), Erişim: 17 Mart 2016.

sal bütünlüğünü devam ettirme isteğinin makul gözüktüğü iddia edilebilir. Bütün bunlarla birlikte İO'nun, ayrılıkçılığın önemli bir nedeni olan ekonomik gerekçeleri açıklayamadığını da ifade etmek gerekir. İspanya'daki siyasi kültür Katalanların taleplerinin sert tepkiyle karşı karşıya kalmasına ve hukuki süreçlerle değerlendirilmesine yol açmaktadır. Katalanlara yönelik hükümet tutumu bunu yansıtır niteliktedir.

Meseleye AB açısından bakıldığında ise ilk farkedilen, 'Avrupa'nın ve 'Avrupalılığın' muğlaklığı altında ağırlık merkezinin defalarca değişmiş olduğudur. Tarihsel süreçte Fransa, Avusturya, Macaristan, vb. arasında kaymaların olması bunun tipik göstergesidir. Rusya ve Azerbaycan'ın dahil olduğu 'Avrupa Konseyi', ABD ve Kanada'nın dahil olduğu 'AGİT', Avrupa'nın tek kültür, din, dil ve geleneğin hüküm sürdüğü bir coğrafya olmadığına işaret etmektedir. Adepta bir 'mozaik' yansıtmaktadır.⁵⁹ Ulus devletlerin sonunun tartışıldığı küreselleşen dünya ile yeni ulus devletlerin başlangıcının yaşandığı ayrılan dünya arasında kalındığı da bir gerçektir. Bu koşullar içinde AB'nin birleştirici ve

ayırıştırıcı yönleri daha da belirginleşmektedir. AB'nin ulusüstü kimlik yaratmaya çalışırken, ulusal düzeyde parçalanmalara zemin hazırlaması, ulusüstüye ulaşmaya çabalarırken ulusala zarar verme potansiyeli birleştiriciliği zorlamaktadır. Ulusal düzeyde ayrılmalar ulusüstü birliği de zorlayabilmektedir. Bir başka deyişle, siyasi, ekonomik ve sosyal krizler etkisiyle ulusal düzeydeki sorunlar AB'ye yansıtılabilmekte bu da Avrupa bütünleşmesinin eleştirilmesine yol açabilmektedir. Dolayısıyla, Avrupa'daki ayrılıkçılığa sadece ulusal düzeylerden değil, ulusu aşan düzeylerden de bakmak gerekmektedir.

⁵⁹ Catherine Lee, "Europe: What kind of idea?", The European Legacy, 14 (2), 2009, s. 163-167; Felipe Fernandez-Armesto, "A European Civilization: Is There Any Such Thing?", European Review, 10 (1), 2002, s. 3, 4.

Kuzey Makedonya Meselesi Sürecinde Yükselen Yunan Milliyetçiliği

Yunanistan gibi köklü bir tarihe ve medeniyete sahip bir ülkenin tarihsel süreç içerisinde yaşadığı evreler göz önüne alındığında şüphesiz “Milliyetçilik” kavramının gözle görünür derece siyasette var olduğu ve kimi dönemlerde zirve yaptığı görülür. Demokrasi, oligarşi, tirani, monarşi ve demagoji gibi kavramların doğum yeri olan Yunanistan; acaba Milliyetçilik fikrinin de doğum yeri olabilir mi? Öyle ki; 400 sene egemenliği altında bulunduğu Osmanlı Devleti’nden milliyetçi bir isyan neticesinde ayrılarak ilk bağımsız olan devlet Yunanistan’dır. Yunan isyanının başlangıcı ve devamında yaşanan Yunan ulus devleti kuruluş süreci milliyetçi öğelerle tanzim edilmiş ve yönetilmiştir. Bu kuruluş sürecinde; “Antik Yunan medeniyeti, Doğu Roma (Bizans) medeniyeti ve Rum Ortodoks Hristiyan kültürü” ortak öğeler olarak belirlenmiştir. Kısacası, “Modern Yunanistan kurulurken ortaya atılan her üç sav da milliyetçi motifler barındırmaktadır.” dememiz yersiz olmayacaktır. Fransız İhtilali sonrası dünyanın bir anda yükselen milliyetçilik dalgası ile yüz yüze gelmesi ve başta Osmanlı İmparatorluğu olmak üzere çoğu imparatorluğun milliyetçilik isyanları nedeniyle toprak kaybına uğraması tarihsel bir gerçekliktir.

Yunanistan’ın Osmanlı İmparatorluğu’ndan ayrılık süreci ve modern Yunanistan’ın kuruluş sürecinde gördüğümüz milliyetçi yaklaşım, tam bir düzlemde ilerlemese de günümüze dek Yunan siyasetinde varlığını sürdürmüştür. Özellikle Osmanlı-Yunan Harbi diye bildiğimiz 1897 harbi başta olmak üzere, İzmir’in işgali ile başlayan ve Yunanların “Küçük Asya Felaketi” adını verdikleri savaş döneminde, Kıbrıs ile ilgili zor günlerin de yaşandığı 1961-

Ali İzzet KEÇECİ

Editör & Beykent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora Öğrencisi

1974 arası dönemden, soğuk savaşın sona erdiği 1990'lı yıllara dek milliyetçilik Yunan siyasetinde ana belirleyici unsur olmuştur. İktidar değişse de milliyetçi duruş değişmemiştir. Bu milliyetçi seyir Yunanistan'ın komşuları ile olan ilişkilerinde de belirleyici unsur olmuştur. Öyle ki; Türkiye ile başta Ege adaları ve Kıbrıs kaynaklı sorunlar, Bulgaristan ile nüfus ve sınır meselesi ve Makedonya FYROM ile de isim meselesi Yunan siyasetinin ana belirleyici gündem maddeleri olagelmıştır. Bu konulardan "Makedonya isim meselesi" Yugoslavya'nın dağılmasını müteakip kurulan devletlerden biri olan Makedonya'nın (FYROM) bu ismi kullanmaya hakkı olmadığı; Makedonya isminin Yunanistan sınırlarında bulunan tarihi Makedonya toprakları ile çatıştığı, Tarihsel Makedonya ve Makedon figürlerin (II. Filip, Büyük İskender vs.) Helen tarihinin parçası olduğu ve benzeri sebeplerle bu yeni devletin tek başına Makedonya Cumhuriyeti ismini kullanamayacağı gerekçelerine dayanmaktaydı.

Yunanistan ile komşusu Makedonya arasında otuz yıla yakın bir süre sorun olarak kalan bu konu, Makedonya Cumhuriyeti'nin (FYROM) başta NATO ve AB üyelikleri olmak üzere pek çok uluslararası başvuru ve katılım talebinde Yunanistan vetosuna sebep oldu ve Makedonya uzunca süre Balkan coğrafyasında sıkışık

kaldı. İlerleyen zaman zarfında gerek Yunanistan tarafında gerekse Makedonya tarafından bu sorunun çözümü ve vetoların kalkması için girişimlerde bulunulsa da, kalıcı bir netice alınamadı ve sorun iki ülke arasında devam etti. Kimi zaman Makedonya içinde kimi zamanda Yunanistan içinde ciddi milliyetçi eylemlere ve mitinglere sebep olan bu durum, en son 4 Şubat 2018 tarihinde Atina'nın meşhur Syntagma Meydanı'nda gerçekleşen "Makedonya Helen'dir/Macedonia is Greece" mitingi ile zirve noktasına ulaşmıştır. Bu mitingi diğerlerinden ayıran temel konu, başta adalar olmak üzere tüm Yunanistan'dan insanların katılımı sağlanmış ve meydana bulunan insanlara bakıldığından siyaseten en sağda durandan en solda durana kadar çoğu kesimden katılım sağlanmıştır. İktidarda bulunan Syriza ve Başbakan Aleksis Çipras'ın bu konuda çözüm amaçlı adım atmasına da karşı olan kesimler, bu mitingde de şüphesiz iktidarı ve Çipras'ı hedef alarak bu konuda yapılacak bir düzenleme yada uzlaşmaya açıkça karşı olduklarını göstermiştir.

Özellikle AB yetkili organları tarafından sürekli dile getirilen ve çözümü için her iki ülkeye de baskı yapılan bir dönemde, iki ülkenin yetkilileri "Prespes Antlaşması" adı verilen bir metin ile bu konuya bir çözüm bulduklarını ve Maked-

onya Cumhuriyeti ya da Makedonya FYROM yerine “Kuzey Makedonya Cumhuriyeti” ismi üzerinde anlaşmalarını tüm dünyaya duyurdular. Yunanistan Başbakanı AleksisÇipras ve (Kuzey) Makedonya Başbakanı Zoran Zaev’in büyük bir risk alarak bu denli köklü bir meseleyi çözme konusundaki kararlılıkları şüphesiz eleştiri kadar takdiri de beraberinde getirdi. Bu meselenin iki ülke arasında bir mesele olmanın ötesinde tarihsel bir kökeni bulunması sebebiyle tüm bölgeyi etkilediği tüm uzmanların üzerinde durduğu bir husustur. Yunan ve Makedon ana muhalefet partileri başta olmak üzere her iki ülkede de ciddi muhalefete rağmen bu konuda kararlı bir duruş sergilenmesi bu iki lidere ve partisine belki oy kaybı olarak yansıtacak tahminleri yapılsa da siyasi itibarlarını artırma noktasında şüphesiz tarihe mal edecek bir yaklaşım olmuştur.

Prespes Antlaşması’nın imzalanmasını müteakip iki ülkenin parlamentolarında onaylanma süreci ve Makedonya’da yaşanan referandum sıkıntılı olsa da neticede bu süreç tamamlanarak Kuzey Makedonya ismi resmîyet kazanmış ve yürürlüğe girerek tarihi bir sürecin başlangıcı olmuştur. Her iki ülkede de ciddi muhalefete sebep olan bu konu yine her iki ülkede milliyetçi akımların yükselmesine ve eylemlerin sıklaşmasına da sebep olmuştur. Öyle ki; Makedonya’da parlamentonun basılmasından, Yunanistan’da SYRIZA bileşenlerinden ayrılığa kadar kimi siyasi olaylar sırf bu isim meselesi yüzünden olmuştur.

Yunanistan bağlamında bu konuya eğildiğimizde karşımıza çıkan tablo gerçekten dikkat çekicidir. Hükümet ortaklarından ANEL (Bağımsız Helenler Partisi) başta olmak üzere aşırı sağ ve özellikle göçmenlere karşı aşırı görüşleriyle tanınan Altın Şafak Partisine, ana muhalefet partisi Yeni Demokrasi (Nea Demokratia)’den, tüm bu partilerden farklı bir noktada duran Yunanistan Komünist Partisi (KKE)’ne ve yine siyaseten çok farklı noktalarda duran, akla gelebilecek pek çok siyasi hareket ve karakter, Başbakan Çipras’ın “Kuzey Makedonya” isim uzlaşmasına karşı çıkan blokta aynı noktada durmaktadır. Temmuz-Aralık 2018 arası dönemde Yunanistan’da yaşanan

milliyetçi eylem ve mitinglere baktığımızda bu saydığımız siyasi parti ve oluşumların hemen hepsinden bir iz taşımaktadır. Ayrıca yine bu dönemde yapılan seçim anketlerinde SYRIZA ve bileşenlerinin oyu düşerken, ana muhalefet Yeni Demokrasi ve diğer partilerin oyunun yükseldiği görülmektedir. Yunanistan’ın AB çatısı altında oluşu ve Çipras gibi daha sağ duyulu bir liderin öncülüğünde bu meseleyi çözmüş olması aslında diğer partilerin ve oluşumların ellerinde bulunan önemli bir muhalefet aracını yok etmiştir. Bu da aslında yükselen milliyetçi dalganın çok kalıcı olmayacağını bir göstergesidir. Yunanistan’da yaşanan olay ve eylemlerin benzerleri Kuzey Makedonya’da da yaşanmaktadır, yine Çipras’ın karşılaştığı benzeri durumları Kuzey Makedonya Başbakanı Zaev’de yaşamaktadır.

Yıl içerisinde Yunanistan’da yapılacak genel seçimlerde SYRIZA ve Başbakan Çipras’ın iktidarı kaybedeceği yorumları yapılsa da, otuz yıla yakın bir zamandır iki ülkenin, bölgenin ve dünyanın gündemini meşgul eden bir meseleyi çözmüş olmak Çipras’ın siyasi kariyerine altın harflerle yazılmıştır desek haksız sayılmayız. Ekonomik sorunları nedeniyle dünya ve AB gündemi uzunca bir süre meşgul eden Yunanistan’ın bu kez sorun yerine çözüm odaklı bir noktada dünya ve AB gündemine gelmiş olması dengelerin değişmesi adına olumlu bir durumdur. Yunanistan gibi milliyetçilik akımının tüm dünyaya yayıldığı bir dönemde bağımsız olan bir devletin, etkisi azalsa da artsa da bu kavramı siyasi hayatından ve siyasi dengelerinden çıkarması düşülemez. Tüm dünyada milliyetçilik akımının etkisinin azalan/artan bir seyirde devam etmesi ne denli doğalsa, Yunanistan siyasetinde ve toplumunda da bu azalan/artan etki doğal seyrinde izlenmektedir. Aşırı milliyetçi duruşu olan partilerin aldığı oy oranlarına bakıldığında bu etkinin Yunanistan’ı çokta sarsmayacağı görülmektedir. Ancak Yunanistan’ın Avrupa Birliği müktesebatına tabi olmasının da bir frenleyici etki yarattığını unutmamak gerekir, zira tarihine baktığımızda buna benzer dönemlerde Yunan toplumu ve siyaseti hiçte arzu etmediği müdahaleler ve eylemlere sahne olarak ağır faturalar ödemiştir ve tarihi tecrübeler kazanmıştır.

FRANSA-İTALYA KRİZİNİN PERDE ARKASI

Avrupa Birliği'nin kurucu müttefiklerinden Fransa ve İtalya ilişkileri, göç ve mülteci sorununun İtalyan liderler tarafından sert bir dille yeniden gündeme getirilmesiyle birlikte ardı arkası kesilmeyen bir diplomatik gerginliğe sahne olmaktadır. Her ne kadar göç ve mülteci sorunu gerginliğin çıkış noktası olsa da iki ülke arasındaki gerginliğin tek bir konudan ibaret olmadığı ve gerginliğin ardında farklı sebeplerin de olduğu görülmektedir. Öncelikle İtalya'da Mart 2018 itibari ile popülist sağcı koalisyonu Lig ve Beş Yıldız Hareketi'nin hükümete ortak olması, bu gerginliğin ardındaki sebeplerden biri olarak görülebilmektedir. İki ülke arasındaki gerilimin üst seviyelere ulaşmasına İtalyan popülist sağcı koalisyon liderleri Matteo Salvini ve Luigi Di Maio'nun söylevlerinin destek olduğunu söylenebilmektedir. İlk olarak İtalya İçişleri Bakanı Matteo Salvini'nin İtalya limanlarını Akdeniz'den gelen mültecilere karşı kapatması, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un tepkisini çekmiş ve Macron bu olayı popülizm ve yabancı düşmanlığı olarak nitelendirmiştir. Ardından Salvini, Fransa'yı mültecilerin girişine izin vermediği için riyakarlıkla suçlamıştır. Bunun üzerine, Macron'un da İtalya'da bir göçmen problemi değil, siyasi bir kriz olduğunu belirtmesi, İtalya Dış İşleri Bakanlığı'nın Fransız büyükelçisini Roma'ya çağırmasına neden olmuştur. Öte yandan, Fransa'da Macron'un sıkı rakibi olarak görülen popülist lider Marie Le Pen'in açıkça destekçisi olduğunu belirten Matteo Salvini'nin Kasım 2018'de Fransa'da Sarı Yelekliler Hareketi'nin başlamasının ardından, hareketi desteklediğini açıklaması ve Macron'un görevinden alınmasını savunduğunu belirtmiş,

Okan VATANSEVER

Editör Yardımcısı

İtalyan Başbakan Yardımcısı Luigi Di Maio ise göçmen probleminin en büyük sebebinin Fransa'nın Afrika kıtasındaki yapmış olduğu kolonilecilik faaliyetlerinin kıtada açlık ve kıtlık yaratıp, ülkedeki insanları göçe zorlamış olduğunu belirtmiştir. Bu söz dalaşının yanı sıra, Salvini'nin açıkça Macron'u istifaya çağırması, Fransa Dış İşleri Bakanlığı'nın da İtalyan büyükelçisini Paris'e çağırmasına sebep olmuş ve Macron, İtalyan halkı ile Fransız halkının dost olduklarını belirtip, İtalyanların tarihlerine yaraşır liderleri hakkettiklerini belirtmiştir. Ayrıca Fransa'nın AB Bakanı Nathalie Loiseau, Di Maio ve Salvini'nin açıklamalarına tepki göstermiş ve açıklamalara cevap verilmeyeceğini belirtip İtalya ile yapılan iş birlikleri üzerine odaklanmaları gerektiğini belirtmiştir. İtalyan lider Di Maio, Macron'un sözlerine karşı eleştirel bir dille Macron'un İtalyan halkının kimi seçeceklerini kendilerine bırakması gerektiğini belirtmiştir. Aynı zamanda Salvini ise Macron'un öncelikle Fransa'da bulunan 1970 ve 1980'lerde siyasi suç ve cinayetlere karışmış on dört solcu Kızıl Tugayla üyesi teröristlerin İtalya'ya iadesini talep ettiğini belirtmiştir. İkili gerginliğin geldiği nokta bu olmakla birlikte, tüm bu gerginliğin ardında İtalyan liderler tarafından göç ve mülteci sorunu gösterilmektedir.

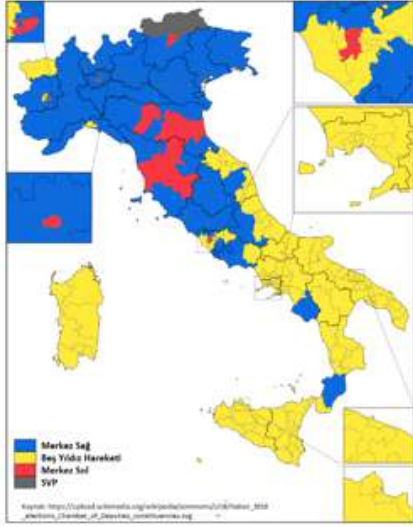
Tartışmaların Çıkış Noktası Olarak Avrupa Sığınmacı Krizi

Mülteci veya Sığınmacı Krizi olarak da bilinen kriz, Avrupa Kıtası'na 2015 yılında Akdeniz üzerinden farklı kıtalardan gelen çok sayıda mülteci ve sığınmacıların, AB ülkelerinden sığınma talep etmesi ile başlamıştır. Dublin Sözleşmesi gereğince AB, sığınmacıların giriş yaptığı ülkelerin başvuruları değerlendirmekte sorumlu olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, 2014 yılından bu yana 650.000'in üzerinde sığınmacının İtalya'ya ulaşması sık sık Avrupa Parlamentosu'nda da gündeme gelmiş, mevcut popülist hükümetin de İtalya'da başa gelmesiyle kriz, Fransa ile İtalya arasındaki en önemli gerginlik konusu haline gelmiştir. İtalyan başbakanlık sözcüsü Di Maio'nun yaptığı açıklamada Fransa'yı Afrika'da açlık ve yoksulluğa sebep olduğu ve bu nedenle Afrika'dan Avrupa'ya İtalya kıyıları üzerinden mülteci ve

siğınmacı gelmesine sebep olduğu gerekçeyle suçlamıştır. Tarihsel olarak bakıldığında, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sömürge kolonilerden çekilme sürecinin başlamasıyla İngiltere, Fransa ve Belçika gibi ülkeler, başta Afrika olmak üzere koloni ülkelerden birer birer çekilmeye başlamışlardır. Bu süreçte gerek Avrupalı devletlerin bu ülkelerden çekildikten sonra iç savaşların yaşanmasıyla gerekse çekilmelerine rağmen bu kolonileri tam anlamıyla terk etmemesi sebebiyle Afrika'da ciddi ekonomik sıkıntılar yaşanmıştır ve yaşamaya da devam etmektedir. Fransa Afrika'daki sömürge kolonilerden çekilme sürecini tam anlamıyla bitirmemiş olup finansal ve mali anlamda bu ülkeler ile bağlantıları bulunmaktadır. Bu ülkelerden bazılarının halen kolonileşme zamanından kalma Afrika Finansal Topluluğu anlamına gelen CFA Frangı'nı ortak para birimi olarak kullanmaları ve rezervlerini Fransa Merkez Bankası'nda tutmaları ile birlikte bu kurun Euro'ya karşı sabitlenmesi, üye olan ülkelerde ekonomik problemler yaşanmasına sebep olmaya devam ettiği İtalyan lider Di Maio tarafından savunulmuştur. Fakat, bu ülkelerin CFA para birimlerinden çıkmaları kendi iradelerinde olduğu savunulmakla birlikte, CFA para biriminin bu ülkelere kredibilite ve istikrar sağladığı da savunulmaktadır. Öte yandan Di Maio'nun savunmasının aksine mülteci ve sığınmacıların çok azı CFA para birimlerini kullanan ülkeler arasından İtalya'ya göç ettiği görülmektedir. Sonuç olarak, göç sorunu hem İtalya hem de AB'nin diğer Akdeniz ülkeleri için çözülmesi gereken büyük bir sorundur. Fakat, bu sorunun İtalyan liderler tarafından ele alınış biçimi ve doğrudan Fransa'nın hedef alınması bizleri şüphesiz olayların perde arkasını düşünmeye itmektir.

Perde Arkası: Yükselen Popülizm

Her ne kadar Fransa ve diğer koloni sahibi Avrupa devletlerinin Afrika kıtasında bıraktığı ekonomik etkiler hala tam anlamıyla silinmemiş olsa da İtalyan liderlerin bu konuda doğrudan Fransa'yı suçlaması Avrupa'da popülist ve liberal liderler arasındaki gerginliğin bir başka boyutu olarak nitelendirilebilir. İki ülke arasındaki diplomatik söz dalaşını tetikleyen İtalyan

Figür 1: 2018 Genel Seçim Sonuçlarının Bölgelere Göre Dağılımı

2017'de İtalya'da İşsizlik Oranları

Bölgelere Göre İşsizlik Oranları

Kaynak: ISTAT

BİG

Figür 2: İtalya'da Bölgelere Göre İşsizlik Oranları

liderlerin popülist yaklaşımları olduğu görülmektedir. Göçmen problemi, kemer sıkma politikaları ve ekonomik durgunluk, popülizmin ivme kazanmasında en önemli etkenler arasında görülmektedir. Ekonomik durgunluk durumu ele alındığında, yukarıdaki figürlerden de görüleceği üzere Beş Yıldız Hareketi'nin seçimleri kazandığı yerler ile İtalya'daki bölgelere göre işsizlik oranı arasında ciddi bir benzerlik vardır. Bunun sebebi ise İtalya'nın Güney ve Kuzey bölgelerindeki ekonomik farklılıklar nedenleriyle de açıklanabilir. Kuzey ile Güney arasındaki gayri safi yurtiçi hasılanın %40'lara dayanan farklılık göstermesi ve Kuzey'in ekonomik gelişme anlamında da Güney'den daha üstün olması bu değerlendirmeyi kanıtlar niteliktedir. İki bölge arasında bu denli ekonomik farklılıkların oluşması ve Güney'in Kuzeye göre nispeten zorlu ekonomik koşullar altında yaşaması bölgeyi yeni politik arayışlar içerisine itmiştir. Popülist partilerin yükselişe geçmesinin sebepleri arasında da ekonomik zayıflama veya gerileme çok büyük bir etkenidir. Bu ekonomik problemlerin ardında ise muhakkak buna sebep olmuş gibi gösterilecek gruplar her daim popülist partiler tarafından hedef gösterilmektedirler. Hollanda'da Müslümanlar, Amerika'da Meksikalılar, Avrupa'nın genelinde de başta Afrika olmak üzere göçmenler bunlara örnek olmaktadır.

Sonuç

Göç sorunu üzerinden çıkan iki ülke arasındaki diplomatik söz dalaşı bizlere Avrupa'da yükselen popülizm rüzgarına İtalya'nın da katıldığını göstermektedir. Mayıs 2019'da gerçekleşecek Avrupa Parlamentosu Seçimleri öncesi bu gerginliğin artması öngörülebilmektedir. Bu diplomatik söz dalaşının sadece Fransa ve İtalya'nın ikili ilişkilerine zararı olmamakla birlikte, Avrupa Birliği'nin geleceği açısından problemleri beraberinde getirmektedir. Öncelikle İtalya'nın da kıtada yükselen popülizm rüzgarına katılması, AB içerisinde görüş ayrılıklarını hızlandıracaktır. İtalya'nın Beş Yıldızlar Hareketiyle birlikte bu rüzgâra katılması, halihazırda Geert Wilders'li Hollanda, Fransa'da Emmanuel Macron'un sıkı rakibi Marine Le Pen ve Macaristan'ın popülist milliyetçi lideri Viktor Orbán ile Birlik içerisinde sıkı fikir ayrılıklarının yaşanmasına katkı sağlayacaktır. İtalya'da da bu popülist hareketinin hız ve güç kazanmasıyla birlikte, Mayıs ayında gerçekleşecek Parlamento seçimlerinde AB içerisindeki liberal ve popülist fikir ayrılığını net bir şekilde göstermesi beklenmektedir. Popülist partilerin bu ülkelerde güç kazanmasının yanı sıra, Macron liderliğinde Fransa, bir yandan işsizliğin artması ve yapılan başarısız ekonomik düzenlemeler sonucu Sarı Yelekliler Hareketi'nin bütün

ülkeye yayılması üzerine güç kaybetmektedir. İkinci olarak, popülist rüzgâra karşı Fransa'nın yanında durması beklenebilecek İngiltere'nin Brexit süreci ile meşgul olması ve Almanya'da Merkel'in siyasi desteğinin azalmasıyla birlikte Almanya için Alternatif (AfD) partisinin de güç kazanması, bu rüzgârı engelleyememektedir. Aynı zamanda, Almanya'da 2017 yılında yapılan seçimlerde Merkel'in ciddi oy kaybı yaşaması, AB'nin fiili lideri olarak görülen Almanya'yı bir adım geriye çekmiş vepopülist liderler tarafından Macron'un AB'de içerisinde daha fazla liderlik vasfını üstlenmeye çalışması şeklinde algılanmıştır. Kısaca özetlemek gerekirse, AB'nin en ileri demokrasi denilebilecek ülkelerinde dahi bu popülist ve milliyetçi liderlerin hızla destekçilerinin arttığını net bir şekilde görülmektedir. Ekonomik problemler ve göç sorunu tartışmaların çıkış noktası olsa dahi AB'nin, popülizmi besleyen bu sorunlara kolektif olarak derhal çözümler üretmesi gerekmektedir. Aksine, milliyetçi popülist liderlerin AB ile birlikte çalışmama isteklerinin de artış göstermesi ve AB içerisinde popülist söylemlerin artması kaçınılmazdır. İki ülke arasındaki

bu gerginlik, AB içerisinde popülizmin arttığına kanıtı olmakla birlikte, hem Fransa'da Le Pen tarafını güçlendirmesi hem de Mayıs ayında yapılacak Parlamento seçimlerinde popülist partilerin güç kazanmasını arttıracığı da kaçınılmazdır. Önümüzdeki Parlamento seçimlerinde, İngiltere'de Mart ayında gerçekleşecek olan ikinci Brexit referandumundan sonra Birlik'ten çıkış kararı alındığı takdirde, 751 kişilik Avrupa Parlamentosu'nda sayı 705'e düşecek ve böylelikle İtalya da 76 koltuğa sahip olmuş olacaktır. Bu da İtalya'da tüm bu gelişmelerden de öngörülebileceği üzere, popülist partilerin Parlamento Seçimlerini de etkileyeceği ve Avrupa Parlamentosu'nda da koltuklarını arttıracığı kaçınılmazdır.

MAYIS 2019 AVRUPA PARLAMENTOSU SEÇİMLERİ

İlk olarak Mayıs ayında gerçekleşecek olan ve şimdiden gözlemciler tarafından karanlık senaryolar çizilmeye başlanan AB'nin direkt seçimle göreve gelen tek organı AP'nin nasıl çalıştığını inceleyelim.

Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği'nin 28 üye devletinde seçilen 751 üyeden oluşmaktadır. 1979'dan beri, milletvekilleri beş yıllık bir süre için doğrudan genel oyla seçilmektedir. Her ülke, seçimlerinde cinsiyet eşitliği ve gizli oy verme usulünü sağlamalıdır. AB seçimleri nispi temsil sistemine göre belirlenir ve üye devletlerin kaç parlamenter ile temsil edileceği, üye devletlerin nüfusu temelinde tespit edilmektedir.

Yükselen aşırı sağ ve 23-26 Mayıs tarihleri arasında yapılacak olan Avrupa Parlamentosu seçimleri AB için zorlu bir döneme işaret ediyor. Üye ülkelerin birçoğunda artan popülist liderler ile birlikte demokrasi çalkantılı bir süreçten geçiyor. Bunun en büyük örneğini Fransa'da görüyoruz. Akaryakıtta gelen zamlarla, çalışma yasalarının değiştirmek istenmesi ve vergi adaletsizliğiyle Sarı Yelekliler tarafından eleştirilen ve onların tabiriyle zenginlerin başkanı olan Emmanuel Macron ülke de popülaritesini kaybetm-

Şevval KOÇAK

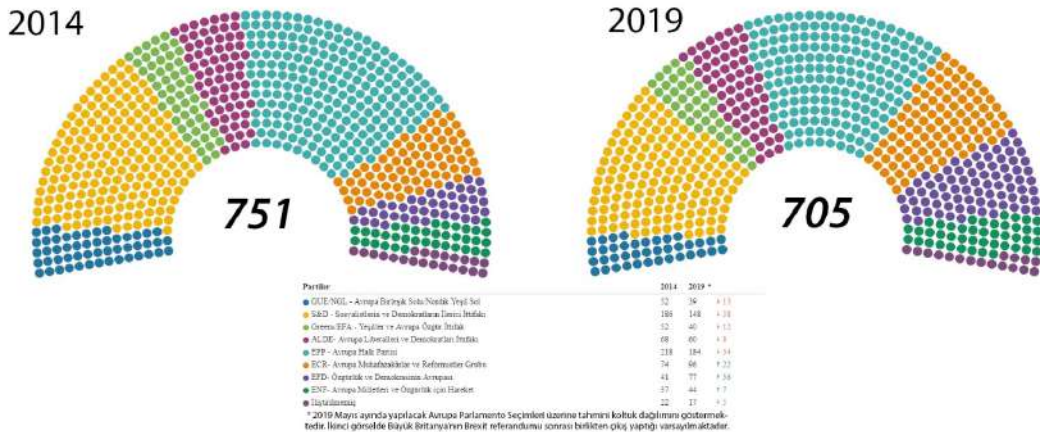
Editör Yardımcısı

eye başladı. Fransa'da bir araştırma şirketinin yaptığı ankette, Marine Le Pen liderliğinde ilk kez aşırı sağ partisi olan 'Ulusal Birleşme Hareketi' (Rassemblement National) ya da eski adıyla bilinen Ulusal Cephe Partisi birinci olarak çıktı. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un partisi 'Yürüyüş Hareketi' (La République En Marche) ile merkez partisi Modem; yüzde 19 oy oranıyla ikinci geldi. Avrupa'da yükselen aşırı sağcı hükümetlerin kuvvet kazandığının altını çizen Macron, "Milliyetçilik duygusunun kıtayı 1930'lu yıllara götüreceği" uyarısında bulunmuştu.

Birleşik Krallık'ta parlamentonun alt kanadı olan Avam Kamarası'nın Avrupa Birliği ile vardığı Brexit Anlaşmasının 202'ye karşı 432 oyla reddedilmesinden sonra Avrupa Parlamentosu milletvekilleri, Avrupalıların birleşmiş kalacağını ve vatandaşların haklarının hala Parlamentonun'un önceliği olduğunu vurguladı. 21 Ocak 2019 Pazartesi günü Theresa May'in parlamento da "B Planını" açıklamasının ardından AB ile yapılan müzakerelerde parlamentoya karşı daha açık sözlü olacağını sözünü verdi. Her ne kadar AB, İngiltere'nin Brexit anlaşmasını parlamentodan geçirmek için verilen süreyi uzatmakta hazır olduklarını bildirseler de Birleşik Krallık'ın, Avrupa Birliği'nden ayrılacağını vurgulayan May, 29 Mart'ta Avrupa Birliği'nden ayrılacaklarını ve bunun geri dönüşü olmayacağını yada süreyi uzatma talebinde bulunmayacaklarının da altını çizmiş oldu.

Toplam 751 parlamento üyesi şu anda 28 üye devletten yaklaşık 500 milyonu temsil ediyor. İngiltere'nin AB'den anlaşmaya varılarak veya anlaşma olmaksızın ayrılması durumunda Mayıs ayında gerçekleşecek olan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde AP'deki koltuk sayısı 751'den 705'e düşürülecek. Milliyetçi sağ görüşlü Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi'nin (UKIP) artık parlamentoda olmayacağı, dolayısıyla milliyetçi sandalye sayısında azalma olacağı değerlendirilse de İtalyan 5 Yıldız Hareketi'nin UKIP'den doğan boşluğu dolduracağı iddia ediliyor. Avusturya, Polonya, Macaristan ve İtalya'da milliyetçi partilerin seçim zaferlerini hatırlarsak, bu yükselişin devam edeceği ve mayıs ayında yapılacak olan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde milliyetçi partilerin mutlak başarı sağlayacağı kaçınılmaz.

İngiltere'nin kararlaştırılan Brexit tarihini uzatmak istemesi ihtimali 23-26 Mayıs tarihleri arasında gerçekleşecek olan Avrupa parlamentosu seçimleri ile çakışabilir ve AB'ye lojistik ve siyasi sorun dalgası getirebilir. Theresa May'in planı anlaşmalı bir ayrılık ancak, İşçi Partisi lideri Jeremy Corbyn'in ikinci bir referandum planı May açısından toplumsal birlikteliğe tehdit oluşturuyor. Aynı zamanda, Theresa May, Brexit sürecini uzatmayı reddetmiş olsa da Birleşik Krallık'ın uzatma talebinde bulunması halinde teknik olarak hala Avrupa Birliği üyesi olması nedeniyle, Avrupa Parlamentosu seçimlerinde İngiltere'nin de dahil olduğu 28 Avrupa üye ülkelerinin komisyonu oluşturdu-

ları meclis üyeleri, birliğin toplam bütçesi gibi Avrupa politikalarını onaylamaktan sorumlu olacaklar. Halkın ayrılmayı beklerken parlamento üyelerini seçmeleri İngiltere'yi güç bir duruma sokabilir. Ayrıca İngiltere'nin Avrupa Parlamentosu seçimini mümkün kılmak için hızlı hareket etmesi gerekecek ve bu da bazı masrafları beraberinde getirecektir.

AP seçimlerinin Fransa açısından önemi, Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un iktidara geldiği zamandan bu yana seçim vaatlerini yerine getirememesiyle beraber Avrupa Birliği'ndeki liderlik rolünün Almanya Şansölyesi Angela Merkel'den Macron'a geçebileceği tartışılırken; artık Avrupa'yı ileriye taşıma düzeyinde bir lider olmadığı yönünde yorumlar yükselmeye başladı. Bu yüzden bu seçimler Macron için referandum değeri taşıyacak.

Sistem karşıtı popülist 5 Yıldız Hareketi ile aşırı sağcı Lig partilerinden oluşan İtalya koalisyon hükümeti seçim kampanyası stratejisi olarak Fransa'yı göçmenleri kabul etmemekle suçlayıp, Afrika'yı sömürerek zenginleştiğini ileri sürerek iki ülke arasında gerginliğin yükselmesine neden oldu. Bununla birlikte, hem Beş Yıldız Hareketi'nin (M5S) siyasi lideri Luigi Di Maio hem de koalisyon ortağı olan Lig Partisi'nin lideri ve Başbakan Yardımcısı Matteo Salvini'den Fransa'da Macron hükümetine karşı gösteriler yapan Sarı Yelekliler'e sosyal medya üzerinden destek mesajı geldi. Aynı zamandaki İtalyan Başbakan Yardımcısı Luigi Di Maio'nun Sarı Yelekliler hareketinin liderleriyle buluşması üzerine Fransa, İtalya'nın içişlerine karışmaması gerektiği uyarısında bulundu.

Sistem karşıtı ve AB kurumlarına tepkili İtalya hükümeti, göreve geldikleri Haziran 2018'den beri sık sık Fransa'ya yönelik sert çıkışlarda bulunuyor. Di Maio'nun Fransa'nın Strasbourg kentinde bulunan Avrupa Parlamentosu binasını kapatmak istediğini çünkü binanın masrafa yol açtığını ve harcanan bütçeden Fransa'nın da pay aldığı açıklayarak bu krizi daha da öteye taşımış oldu. Aslında bütün bu sıcak saldırıların arkasında yatan sebep apaçık ortada; Avrupa Parlamentosu seçimleri öncesinde stratejik bir seçim propagandası yapmak,

'göç' ve 'sömürgecilik' temalarını gündemde tutarak Avrupa seçimlerinde büyük bir atılım gerçekleştirmek.

Ocak ayında Elysee Andlaşması'nın yıldönümünde antlaşmanın tekrar güncellenmesi adına Almanya Başbakanı Angela Merkel ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron tarafından imzalanan Aachen Andlaşması ile hedeflenen Avrupa savunma birliğini güçlendirmek için ortak stratejiler geliştirme idealleri, seçimler açısından tarafların belli edildiğini gösterir nitelikte.

Ayrıca Avusturya'nın aşırı sağ Özgürlük Partisi (FPÖ), Viyana'daki koalisyon ortağı olan Avusturya Halk Partisi'ne (ÖVP) meydan okuyarak Avrupa seçim kampanyasını başlattı. ÖVP tarafından baş aday olarak yeniden aday gösterilen Othmar Karas, adaylığını açıkladığı bir videoda "Avrupa'yı yok etmek isteyen AB karşıtı popülistlerle mücadele edeceğini" söyledi. Politico'nun yaptığı ankette ki oylamalara göre, oyların %23'üne sahip olan Sosyal Demokratlardan sonra ÖVP, üçüncü sıradaki FPÖ ile oyların %34'ünü kazanma yolunda.

Bir başka Ocak ayından itibaren Politico'nun yaptığı anket oylamalarına göre de oylar Parlamento'nun üç ana partisinde birleşiyor; merkez sağ EPP, solcu Sosyalistler ve Demokratlar (S&D) ve Liberaller (ALDE).

Milliyetçi partilerin 2014 seçiminde önemli oylar elde ederek yükselişe geçmesi, 1979 yılından bu yana her beş yılda bir gerçekleşen seçimlerde katılım oranlarının giderek azalması ve katılımın en son 2014 seçimlerinde %43'lerde kalması AB'ye olan güvenin sarsıntı da olduğunu gösteriyor. Dolayısıyla milliyetçiler ve popülistler arasında ki rekabeti izleyeceğimiz 2019 yılı AP seçimleri, AB'ye olan güvenin ne durumda olduğunu bizlere rakamlarla gösterirken aynı zamanda AB'nin de gelecekte nasıl bir rota izleyeceğinin yolunu çizecek.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN DEMOKRASİ AÇIĞI

Demokrasinin gelişimini teşvik etmek ve bu yöndeki demokratik uygulamalar her zaman Avrupa Birliği'nin (AB) öncelikli görevlerinden olmuştur. Ancak, demokrasinin birlik için bir çekirdek değer olmasına rağmen, akademiden birçok ismin de öne sürdüğü üzere, AB demokratik bir açıktan muzdariptir ve sıklıkla "AB'nin üye ülkelerin çıkarlarını temsil etme noktasında ne kadar demokratik davrandığı" (Azman, 2011) sorusu gündeme gelmektedir. Bu yönde bir açığın daha iyi anlaşılması için "demokrasi" kavramının terimsel anlamı ve modern kullanımına bakmak gerekir. Cambridge'in sözlüğüne göre demokrasi, "bireyler arası eşitlik ve özgürlüğe olan inanç veya, içerisinde doğrudan bireyler tarafından veya seçilmiş temsilciler aracılığıyla iktidarı elinde bulunduran, bu inanc temelli bir hükümet sistemidir" (Democracy, 2019). Etimolojik olarak Yunanca, demós (insan) ve kratia (güç, yönetim) sözcüklerinden türemiştir (Democracy, 2019). Demokratik uygulamaların hayata geçirildiği kurumlar, onları yükümlülüklerini yerine getirmek üzere aldığı kararlar konusunda seçmen nezdinde sorumlu ve mesul kılabilir. Demokratik politikaların tatbikiyle ku-

Ertuğrul ÇAVUŞOĞLU

Editör Yardımcısı

rumlar meşruiyet kazanır ve bu yetkilerini kullanmak üzere mevcudiyetlerini sürdürürler.

“Avrupa Birliği, yapısı, kuruluşu ve kurumları itibarıyla nevi şahsına münhasır (sui-generis) bir kurumdur” ve birliğin kendine özgü bir demokrasi anlayışı vardır (Jetelina, 2016). Buna bağlı olarak, ulusal devletlerin karar-alma ve politika-yapma gibi yetkilerini ulus-üstü bir düzeye devretmesi nedeniyle demokratik uygulamalara yönelik gerekli önlemlerin AB kurumları dahilinde alınması daha da önem kazanmaktadır. Bu durum; AB'nin kendine özgü yönetim sisteminin yeni-işlevsellik ve uluslararasılık dinamikleri üzerine kurulu — Avrupa Komisyonu, AB Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'nun oluşturduğu, üçlü kurumsal bir yapıdan meydana gelmesinden kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle, bilinen diğer ve klasik tipteki demokrasilerden farklı olarak, çoğunlukla ulus-üstü düzeyde işleyen bir organizasyon olması, AB'nin demokrasi açığı hususunda yapılan tartışmalardan bir sonuç çıkarmayı zorlaştırmaktadır. Bu çalışma, Avrupa Birliği'nin demokrasi açığının, bünyesindeki AB kurumları ve onların kurumsal tasarımlarıyla yakından ilgisi olduğu temel varsayımından yola çıkılarak hazırlanmış, her kurum bir madde halinde incelenerek demokratik açık ile ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Demokratik Açıkta Komisyon'un Rolü

Avrupa Birliği'nin “topluluk metodu” temelli kendine özgü kurumsal tasarımı —karar-alma surecini “Komisyon düzeyinde genel yarar nosyonunu, ve beraber Birlik'in yasama organını oluşturan Konsey ve Avrupa Parlamentosu (AP) düzeyinde (Avrupai ve ulusal) demokratik temsil nosyonunu bir filtreden geçirerek” (Miller & Lunn, 2014), AB dahilinde etkililik ve çeşitliliği temin altına almaktadır. Avrupa Komisyonu (Komisyon) bağımsız bir kuruluş olarak Birlik'in genel yararını güvence altına alarak temsil eden yürütme organıdır; ve en belirgin yetkisi örgütün başlıca istikametini belirleyen yasama surecini başlatma ve yasa teklifi sunma hakkını elinde bulundurmasıdır. Komisyon; her ülke için birer üyeden oluşan, ancak üyelerin kendi ana ülkelerinden ziyade AB'nin genel

yararını gözetme yükümlülüklerinin olduğu, 28 üyeden oluşan bir kabine hükümeti gibi faaliyet göstermektedir (European Commission, 2019). Her komisyon üyesi Konsey tarafından nitelikli oy çokluğuyla ve Parlamento'nun onayıyla atanırken, Komisyon Başkanı Avrupa Konseyi tarafından nitelikli oy çokluğuyla ile önerilerek Avrupa Parlamentosu tarafından oylanarak seçilir (Miller & Lunn, 2014).

Demokratik açık konusunda Avrupa Komisyonu, “bünyesinde genel-müdürlük ve hizmetler departmanlarına dağılmış 23.000 Avrupalı sivil memurun görev yaptığı” (European Commission, 2019) örgütün genel politikalarına bütünüyle yon veren bir idari kurulu bulundurarak secimle gelmeyen bir kurum olması nedeniyle, AB'nin belki de üzerinde en çok tartışılan organıdır. Fazlaca politik bir yetkiyle donatılmış olmasına rağmen, sözleşmesel bazda kurulmuş diğer AB kurumlarıyla birlikte, söz konusu yetkinin kaynağı açısından meşru bir konumda değildir. Komisyon, meşruiyetini bireylerden almamasına rağmen karar-alma sürecince gözle görülür ve etkin bir rol oynamaktadır (Azman, 2011). Parlamenter demokrasilerde seçimler yoluyla elde edilen yetki; idare, hükümet ve parlamentonun seçilmiş üyeleri vasıtasıyla tatbik edilir. Bu yüzden, bu yetkisini kullanan merciler, seçmenlerine olan yükümlülüklerini yerine getirmek üzere aldığı kararlardan sorumlu tutulurlar. Ancak, AB dahilinde bireylere böyle bir hak tanınmadığı gibi; Komisyon, bireyler üzerine verdiği kararlardan da sorumlu kılınmamaktadır. Bu durum AB'ye karşı kamuoyu muhalefetine ve AB kurumları, seçimler ve diğer ilgili konularda kamuoyu duyarsızlığına sebebiyet vermektedir. Bu sebeple, Avrupa Komisyonu söz konusu açıktan en çok muzdarip olan kurumdur ve eleştiriler sıklıkla Birlik'in, seçimlerden ziyade atanarak göreve getirilen, sivil memurlarına yöneltilmektedir.

Demokratik Açıkta Konsey'in Rolü

Başlangıçta Komisyon'un ulus-üstü konumuna karşı denge oluşturması amacıyla kurulan Avrupa Birliği Konseyi, AB'nin diğer kurumlarla karşılaştırıldığında en belirgin konumdaki hükümetler-arası organıdır. AB'nin dış ilişkiler,

tarım, iktisadi ve finansal ilişkiler gibi alanlarda kalkınma stratejilerinin formüle edilmesi, bu doğrultuda ortak tavır ve tutumu sağlamak amacıyla üye ülkelerin ilgili bakanlarını bir masada toplaması, Konsey'in öncelikli görevleri arasındadır (Jetelina, 2016). Avrupa Parlamentosu'nun olağan yasama sürecinde AB mevzuatını onaylama, değiştirme ve veto etme yetkileriyle eş-yasama organı olarak tasarlanmıştır; ve üye ülkelerin ilgili bakanlarını kapsamaktadır: "Konsey, her üye devletin, temsil ettiği üye devlet hükümetini taahhüt altına sokabilecek ve oy kullanabilecek bakan düzeyindeki bir temsilcisinden oluşur" (The Lisbon Treaty, 2009).

AB Konseyi de alınan demokratik tedbirler açısından, Komisyon kadar eleştirilerin güdümünde olmuştur. Konsey'in, AB'nin demokrasi açığı üzerine yapılan tartışmaların bir parçası olmasının nedeni, üyelerinin doğrudan seçilmemesi ve iç politikada olduğu gibi seçmenlerinin 'partizan' çıkarlarından ziyade 'ulusal' çıkarları temsil ediyor olmasıdır (Azman, 2011). AB Konseyi dahilindeki bakanların seçmenler ile dolaylı bir bağı olsa da Konsey'deki rolleri veya izleyecekleri politikalar nedeniyle seçilmemektedirler. Bu bakanlar, iç politikada galip gelmiş siyasi partilerin oluşturduğu hükümetler tarafından atanmaktadır.

Bu nedenle, bakanlar ve "demós" arasındaki bağlantı demokratik olarak nitelendirilecek kadar güçlü değildir. Diğer bir taraftan, Konsey'de kararlar nitelikli oy çokluğuyla alınmaktadır ve bu, oy üstünlüğü sağlanmış taraflar açısından demokratik değildir (Azman, 2011). Bu nedenlerle AB Konseyi, AB'nin demokrasi açığı anlamında, kurumsal üçlü yapıdaki yerini tartışmalı bir kurum olarak sürdürmektedir.

Demokratik Açıkta Parlamento'nun Rolü, Çıkar Yol?

Avrupa Parlamentosu (Parlamento), AB'nin meşruluğu üzerine yapılan tartışmaların merkez noktasında olmuştur. Parlamento'ya verilecek genişletilmiş yasama yetkisi azaltılmış bir demokratik açık anlamına gelebileceği için, bu kurum bir çözüm yolu olarak kabul görmektedir. Geçmişte yalnızca danışma organı olarak görev yapan Parlamento — işbirliği prosedürünün tavsiye edildiği 1986 Avrupa Tek Senedi, eş-karar (co-decision) ve mevzuat tekliflerini veto etme nihai yetkisini öne süren Maastricht Antlaşması, eş-karar yetkisinin kapsamını genişleten Amsterdam ve Nice Antlaşmaları, ve es-karar yetkisini (Olağan Yasama Usulü/Prosedürü) AB'nin varsayılan karar-alma usulü sayan ve bu yetkiyi adalet ve, göçmenlik, suçlar ve cezalar, polis işbirliği ve ticaret ve tarım politikaları gibi, iç işlerine dahil eden ve

dolayısıyla Avrupa Parlamentosu'nu mevzuatın üstlenilmesi noktasında neredeyse Konsey ile eşit duruma getiren (Miller & Lunn, 2014) Lisbon Antlaşması gibi çeşitli antlaşmalar yoluyla; Parlamento, Komisyon ve Konsey ile birlikte üçlü kurumsal yapıdaki yerini almıştır.

Parlamento, üyelerinin doğrudan vatandaşlar tarafından seçildiği tek AB kurumu olması nedeniyle karar-alma organları arasındaki en demokratik kurum olarak kabul görmesine rağmen; demokrasi açığı konusunda yeterli derece çözüm üretmediği gerekçesiyle sıklıkla eleştirilmektedir. Basitçe söylemek gerekirse, Avrupa seçmeninin Brüksel'deki karar alma sürecinde yeteri kadar söz hakkı yoktur (Azman, 2011). Burada en dikkate değer meselelerden biri secimlere katılım oranı sorunudur. Katılım oranının %61,99 olduğu 1979'daki ilk seçimden itibaren — 1989 için %58,41, 1999 için %49,51 ve 2009 için %42,97 olmak üzere, her on yılda bir bu oranın düştüğü görülmüş, 2014'deki secimle beraber bu rakam %42.61'lere kadar gerilemiştir (Jetelina, 2016). Bir kurumun demokratik bir görünüm kazanması ve meşruiyetinden söz edebilmek için, seçimlerde, seçmen düzeyinde görünür bir onay gözlemlenmelidir. Ancak AB seçmeni; bünyesinde bürokrat ve eksperlere yönelik fazlaca yetki devrinin yapıldığı ve böylece seçmeni bu sürece yabancılaştıran karar-alma mekanizmasına katılım konusunda isteksiz gözükmektedir. Birlik'in kurumsal yapısı hususunda ki bir diğer demokratik mesele ise, AB'nin "demós'a" sahip olmamasıdır. "AB dahilinde gerçek anlamda bir demokrasiden bahsedemeyiz" (Azman, 2011); haliyle bu noktada, modern demokrasinin bilinen ve klasik tipteki konsept veya anlayışı çerçevesinde sonuca varabileceğimiz bir demokrasi açığı tartışması da anlamsız kalmaktadır.

Avrupa Birliği; üyesi olduğu milletlerin, sayıları yüz milyonları asan, yurttaşlarının günlük hayatlarını doğrudan etkileyecek kararları alma yetkisiyle donatılmış "nevi şahsına münhasır" bir örgüttür. Ancak AB'nin, meşruiyetiyle ilgili tartışmaları da beraberinde getiren bir demokrasi açığından muzdarip olduğu görünmektedir. Söz konusu bu açık, AB'nin — bünyesinde;

örgütün günlük politikalarını bütünüyle belirleyen atanmış sivil memurların görev yaptığı Avrupa Komisyonu'nu, ulusal çıkarları temsil etmesi amacıyla üye ülkeler tarafınca dolaylı olarak atanan AB Konseyi bakanlarını, ve bir parlamento olarak yasama gücünü Konsey ile paylaştığından dolayı kısıtlanan özerkliği ile karar alma sürecine yabancılaştırılmış bir seçmenden muzdarip olan Avrupa Parlamentosu'nu barındıran, üçlü kurumsal yapısıyla oldukça ilintilidir. Bu yüzden, AB'nin muzdarip olduğu demokratik açığın başlıca nedeninin, AB seçmeninin rızasının Birlik'in karar-alma sürecine yeterli derecede yansıtılmaması olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

Kaynakça

Azman, K. D. (2011). The Problem of "Democratic Deficit" in the European Union. *International Journal of Humanities and Social Science*, 242.

Democracy. (2019). Collins: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/democracy> sitesinden 18 Subat, 2019 tarihinde alınmıştır

European Commission. (2019). Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/European_Commission sitesinden 18 Subat, 2019 tarihinde alınmıştır

Jetelina, J. (2016). *Democratic Deficit and Legitimacy of European Institutions*. Bachelor Thesis. Brno.

Miller, V., & Lunn, J. (2014,). *The European Union: a democratic institution?* House of Commons Library. House of Commons Library.

The Lisbon Treaty. (2009). *Lisbon-Treaty*: <http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty.html> sitesinden 18 Subat, 2019 tarihinde alınmıştır

DOĞU AKDENİZ DOĞALGAZI VE İSRAİL'İN AB PİYASASINA ETKİLERİ

Günümüzde Avrupa'nın enerji ihtiyacı her geçen gün artarak devam etmektedir¹. Bu dev coğrafyanın belki de en önemli enerji üretim hammaddesi olan doğalgaz konusunda ise neredeyse tamamen dışa bağımlı olması, birçok uzman ve analist tarafından sıkça değerlendirilen bir husustur². AB ülkelerinin doğalgaz konusunda dışa bağımlılığındaki en önemli ülke ise kuşkusuz Rusya'dır.

Rusya gerek kendisi doğrudan, gerekse Avrupa sınırındaki ülkeler üzerinden kendi doğalgazını Avrupa pazarına ulaştırmakta, bu doğrultuda Avrupa tüm doğalgaz ihtiyacının neredeyse yarısını³ Rusya üzerinden temin etmektedir⁴. Avrupa, kendisinin en önemli doğalgaz tedarikçisi olan Rusya'ya karşı olası her türlü ihtimali değerlendirmeye alma konusunda çok hassas davranmakta ve Rusya ile ilişkilerinde bu konu daima ilk sırada durmaktadır.

Dani BARAN

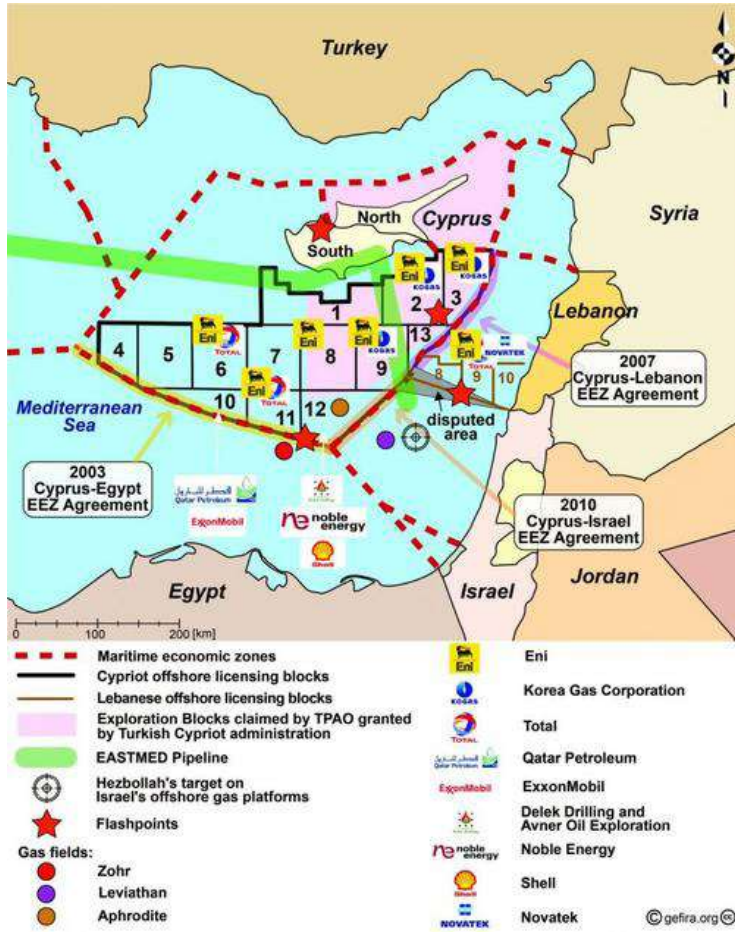
Euro Politika Yazarı

¹ <https://gefira.org/en/2018/02/28/gas-is-the-new-oil-for-europe/>

² <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html>

³ Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Macaristan, Avusturya, Poland, Romanya, Slovenya, Slovakya ve Finlandiya gibi ülkeler toplam doğalgaz ihtiyacının %75 den fazlasını Rusya'dan karşılamaktadır.

⁴ <https://www.cnn.com/2019/01/08/russia-and-the-us-battling-over-europes-gas-market.html>

Bu bağlamda AB ülkeleri Rusya dışından elde edilecek olası doğalgaz teminleri konusunda oldukça ilgili ve araştırmaya açıktır denilebilir. Gerek ABD'den gelen kaya gazı haberleri gerek Kuzey Afrika ülkelerinden gelen kısıtlı doğalgaz miktarı ve aynı zamanda tankerlerle sağlanan sıvı haldeki doğalgaz miktarına⁵ ek olarak son dönemde Akdeniz'de yapılan araştırmalar dikkatle izlenmektedir. Öyle ki; ülkemizi de yakından ilgilendiren İsrail ve Güney Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'de buldukları doğalgaz rezervinin, yapılması planlanan ve hem iş gücü hem de maddi anlamda çok zor olduğu öngörülebilir bir doğal gaz boru hattı ile İtalya'nın güneyinden Avrupa'ya ulaştırma planları, AB'nin doğalgaz tedariki açısından başlıca projelerindendir⁶.

Aslında İsrail perspektifinden Doğu Akdeniz sondajı ve çıkan doğalgaz yatakları yeni ulaşılan bulgular değildir. İsrail ilk kez 1999 yılında yaptığı sismik araştırmalarda, İsrail'in Akdeniz'e bakan en güney şehirlerinden biri olan Aşkelon açıklarında bulunan ve NOA ismini verdikleri doğalgaz rezerv alanı ile ilgili sondaj çalışmalarına bir süre temkinli baktılsa da 2012 yılında bu rezerv alanından doğalgaz tedarikine başlayarak, önemli bir adım atmış oldu. Yaklaşık 45 milyon metreküp doğalgaz rezervi olduğu tahmin edilen NOA, İsrail için Doğu Akdeniz doğalgaz araştırmalarında önemli bir ilk oldu. 1999 yılından sonra sismik arama ve sondaj çalışmalarına hız veren İsrail, 2000 yılında Mari ve 2009 yılında Tamar ve Dalit doğal rezerv alanlarını keşfetti. Konu ile ilgili ilk büyük haberler de bu zamanda başlamış oldu. Çünkü Tamar'ın kendisinden önce bulunan diğer rezerv alanlarına göre çok daha fazla doğalgaz içerdiği tespit edilmişti. Bunun üzerine İsraili uzmanlar bu doğalgazın sondaj işlemleri bittikten sonra İsrail'in kendi kullanımı haricinde yurt dışına da satılabileceğine dair yorumlar yapmaya başlamışlardı.⁷

Tamar rezerv alanı İsrail'in en büyük üçüncü şehri olan ve yine en büyük limanına sahip olan Haifa şehrinin 90 mil batısında keşfedilmiş ve yaklaşık 240 milyar metreküp doğalgaza sahipti. 2013 yılında bu bölgeden çıkan doğalgaz da İsrail topraklarında kullanılmaya başlandı ve o dönemde bu doğalgaz rezervinin ilk talipleri, o güne kadar bölgede İsrail'in de doğalgaz alımı yaptığı Mısır ve komşusu Ürdün oldu⁸.

⁵ <https://www.reuters.com/article/usa-asia-Ing-idUSL1N1FE4BG>

⁶ <https://www.jpost.com/Business-and-Innovation/Energy-ministers-eye-2025-for-completion-of-Israel-Europe-gas-pipeline-485953>

⁷ <https://www.jewishvirtuallibrary.org/oil-and-natural-gas-in-israel>

⁸ <https://www.cnbc.com/2019/01/14/reuters-america-update-2-israel-will-begin-exporting-gas-to-egypt-in-a-few->

Ancak Doğu Akdeniz doğalgaz rezervleri konusunda asıl kırılma noktası belki de 2010 yılı idi. O yıl İsrail, Leviathan rezerv bölgesini keşfetti. 450 milyar metreküp doğalgaza sahip bu alan hem bölgedeki bütün devletlerde bir heyecan oluşturdu, hem de Avrupa gibi büyük enerji ihtiyacı olan bölgelerde büyük bir iştah yarattı. Öyle ki Leviathan'dan sonra bugün İsrail'in bulunduğu ve sondaj çalışmaların başladığı toplam 8 alan ile, bugün bazı yorumcular tarafından "dünya enerji ithalatçıları yarışında bundan sonra İsrail'in ismini daha sık mı duyacağız?" şeklinde yorumlara sebebiyet verdi⁹.

Sondaj tamamlandığında çıkacak gazın satımı için ilk akla gelen yöntem, o dönemde İsrail'den Türkiye'ye dönebilecek bir boru hattı ile halihazırda Türkiye'den Avrupa'ya sağlanan doğalgaz hattına eklenilebilecek bir hat oluşturulmasıydı. Bu şekilde 2009-2010 yıllarında yaşanan olaylar sebebiyle biraz gergin olan Türkiye- İsrail ilişkileri, yavaşça karşılıklı iyi niyet adımları atılarak ve bu doğalgaz hattı gerekçe gösterilerek yumuşatılmaya çalışılmaktaydı¹⁰.

Özellikle "One Minute" ve "Mavi Marmara" krizleri ile ciddi şekilde gerilmiş olan Türkiye-İsrail ilişkileri, 2010 yılını sonundan itibaren önce "İsrail'deki Karmel Yangını ardından Türkiye'deki "Van Depremi" sonrası atılan iyi niyet adımları ile yavaşça düzelmeye başlamıştı. O yıllarda bu yakınlaşmanın bir başka boyutu (belki de en önemli boyutlarından biri) olan doğalgaz rezervleri ve bu rezervlerin Türkiye üzerinden AB'ye ulaştırılması haberleri çok yaygınlaşmıştı¹¹.

İsrail in Doğu Akdeniz'de bulunduğu bu dev rezervden hemen sonra Güney Kıbrıs yönetimi de çalışmalarına hız vererek Doğu Akdeniz'de doğalgaz aramaya başlayacaktı. İsrail'in Leviathan rezervinin Güney Kıbrıs istikametinde

months-time--energy-minister.html

⁹ Noa North, Mari-B, Tamar, Dalit, Leviathan, Dolphin, Karish, Tanin isimli doğalgaz rezerv alanları son tahlilde İsrail yönetiminin sondaj çalışmaları yapmakta olduğu alanlardır.

¹⁰ <https://www.alaraby.co.uk/english/comment/2016/9/6/turkey-and-israel-between-gas-and-gaza>

¹¹ <https://www.theisraelproject.org/tags/turkey?page=11>

yapılan araştırmalarda da Afrodit ismini verdikleri büyük bir rezerv alanı ile karşılaştılar. Güney Kıbrıs yönetimi hiç vakit kaybetmeden bölgede Mısır, Lübnan ve İsrail ile münhasır ekonomik işbirliği imzalayarak çıkacak doğalgaz ile ilgili olası diplomatik sorunların önüne geçmek adına hamleler gerçekleştirdi. Aynı zamanda Mısır ve Lübnan da kendi sismik tarama ve sondaj faaliyetlerini gerçekleştirmeye başladılar¹².

İsrail ve Güney Kıbrıs adına doğalgaz sondaj işlemini yapan ABD'li enerji şirketi Noble ve bölgede İsrail'in sondaj çalışmalarında rol alan İngiliz, Fransız ve Güney Kore'li şirketlerle birlikte Doğu Akdeniz 2011 yılından itibaren doğalgaz konusunda çok hareketli günler yaşamaya başladı¹³.

Bütün bu olanlar sırasında Türkiye de bir yandan Barbaros Hayrettin Paşa isimli sismik araştırma gemisi ile Doğu Akdeniz'de Kuzey Kıbrıs ve Türkiye arasında kalan bölgede arama çalışmaları yaparken diğer yandan da bölgede Güney Kıbrıs yönetiminin attığı adımların hukuksuz olduğunu belirtmekteydi¹⁴.

Ancak bekliden de en önemli gelişme, o dönemde zaten gergin olan ve doğalgaz kaynaklarının AB'ye ulaşması konusunda ortamın ısıtılmaya çalışıldığı Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkilerin bir türlü düzelememesiydi. Özellikle İsrail'in Gazze politikaları karşısında Türkiye'nin aldığı tavır ve İsrail kaynaklarına göre gereğinden fazla sert tutum, hatta eleştiriden ziyade itham edici-suçlayıcı sözler yüzünden ilişkiler daha da gerildi¹⁵.

İşte bu doğrultuda İsrail, gerek Türkiye tarafından meşru olarak görülmemeyen Mısır hükümeti liderliği ve yine Türkiye tarafından tamamen varlığı kabul edilmeyen Güney Kıbrıs yönetimi Doğu Akdeniz'de çıkacak olan doğalgazlarını AB topraklarına, içinde Türkiye'nin yer almadığı

¹² <https://www.geopoliticalmonitor.com/the-cyprus-issue-and-natural-gas-in-the-eastern-mediterranean/>

¹³ <https://www.zerohedge.com/news/2018-02-25/natural-gas-sets-stage-armed-conflict-east-mediterranean>

¹⁴ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43061162>

¹⁵ <https://www.timesofisrael.com/erdogan-says-israel-attempting-systematic-genocide-in-gaza/>

baksa bir yöntemle iletmek konusunda hemfikir oldular.

Bu proje kapsamında İsrail'den Güney Kıbrıs'a uzanacak bir boru hattı yine denizin altından, önce Yunanistan'a sonra da güney İtalya'ya ulaşacaktı. Bu çok daha zahmetli, meşakkatli ve pahalı olan yöntem başta çok verimli gözükmesine de geçtiğimiz günlerde anlaşmanın kesinliğe ulaştığı haberleri medyaya yansdı. 2019 yılı içerisinde inşa edilmeye başlanması planlanan projenin 2025 yılında bitirilmesi planlanmaktadır¹⁶.

İlk etapta İsrail ve Güney Kıbrıs gazını AB'ye taşıyacak olan bu boru hattı belki de ilerleyen günlerde önce Aşkelon-Ariş arasındaki Mısır İsrail boru hattından gelen gazın Avrupa'ya taşınmasında kullanılacaktır. Belki de çok daha geniş kapsamlı bazı anlaşmaların bir parçası olacak bir gelişmenin ilk evresidir. Unutmamak gerekir ki son dönemde İsrail ve Körfez devletleri arasındaki yakınlaşma ve yine Körfez ülkelerinin kendi ürünlerini de Avrupa'ya ulaştırmak istemeleri, olası bir İsrail-Filistin barışından sonra bölgede inşa edilmiş bu hattın önemini çok daha değerli ve belirgin hale getirebilir¹⁷.

Bütün bu stratejik adımlardan kuşkusuz en mutlu taraf olarak ayrılacak kişi Avrupa Birliği ülkeleridir. AB'nin Rusya'ya olan doğalgaz bağımlılıklarını azaltmaya yarayacak Doğu Akdeniz gazı gibi Türkiye'den gelen ve yine Rusya dışı gaz sağlayan TANAP projesi gibi enerji ihtiyacının kaynaklarının çeşitlenmesi AB için çok önemli bir yere sahip.

¹⁶ <http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/251945>

¹⁷ <https://www.jpost.com/Arab-Israeli-Conflict/Palestinian-Authority-rejects-peace-plan-presented-in-Israeli-report-577674>

AACHEN ANTIŞMASI

Fransa-Almanya Savunma İşbirliği İçin Yeni Bir İvme Mi?

Çeviri: Şewal KOÇAK

Barbara KUNZ

Dr., IFRI - Kıdemli Analist & Araştırma Görevlisi.

Ronja KEMPIN

Dr., SWP- Kıdemli Analist

22 Ocak 2019'da Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ve Almanya Şansölyesi Angela Merkel, "Fransız-Alman İşbirliği ve Entegrasyonu"na yönelik Aachen Antlaşması'nı imzaladılar. Belge, 1963'te Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle ve Almanya Başbakanı Konrad Adenauer tarafından imzalanan orijinal Elysée Antlaşmasını tamamlayacak nitelikte. Yüzyıllar süren Fransız-Alman rekabeti ve çatışmasından sonra gerçek bir "jeopolitik mucize" olan bu tarihi anlaşma iki ülke arasındaki ilişki için yeni bir temel oluşturdu. Devlet Başkanları ile Hükümet Başkanları, Bakanlar ve üst düzey yetkililer arasındaki düzenli zirveler; dış işleri ve savunmanın yanı sıra eğitim ve gençler ile ilgili tüm önemli mevzular hususunda Fransa ve Batı Almanya arasında düzenli istişarelerde bulunmasını öngördü. 2019 Antlaşması, ikili ilişkileri yeni bir düzeye çıkarmayı ve hem Avrupa Birliği'ni hem de iki ülkeyi 21.yüzyılın zorluklarına karşı hazırlayamayı hedefler.

Güvenlik ve Savunma: Başlangıçtan Beri Zor Bir Mesele

Savunma ve güvenlik meseleleri, antlaşmanın yapıldığı günlerde de Bonn ve Paris için oldukça önemliydi. Elysee Antlaşması gerçekte iddialı hedefler belirlemişti. Stratejik ve taktiksel düzeyde iki ülkede ortak görüşlere ulaşmak maksadıyla doktrinlerini uyumlu hale getirdi. Aynı zamanda Fransa ve Almanya hükümetleri, niyetlerinin ortak silahlanma programları tasarlamak ve finanse etmek olduğunu beyan ettiler. Önemli noktalardan bir tanesi de; anlaşma, iki ordudan meydana gelen askeri birliklerinin konuşlanması dahil olmak üzere silahlı kuvvetler arasında personel değişimini öngörüyor. Aynı zamanda Batı Almanya Federal Meclisi, antlaşmaya bir önsöz ekleyerek Fransa ve Almanya'yı Batı'nın ABD'nin öncülüğündeki NATO bünyesinde askeri entegrasyonu ile sıkı

bir işbirliği sürdürme çağrısında bulunmuştu. Alman Parlamentosu'nun bu çağrısı, Gaulist bir bakış açısından Antlaşmayı büyük ölçüde önemsizleştirdi ve de Gaulle'nun, ABD ve SSCB'ye karşı bir Avrupalı denge ağırlığı oluşturma umudunu sona erdirdi. Bir keresinde Charles de Gaulle, Almanların düzenbaz gibi davrandıklarını, tamamen Amerikalıların hizmetine girdiğini, Franko-Alman Antlaşması'nın ruhuna ihanet ve dolayısıyla Avrupa'ya da ihanet ettiklerini söylemişti.

De Gaulle'un öfkesinin tek sebebi, güvenlik ve savunmanın (aksine iddialı bir söylem olsa da) Almanya ve Fransa'nın ortak gündeminde en zor mesele olması değil tabii. Bugüne dek birbirinden farklı tarihsel miraslar, stratejik kültürler ve farklı güvenlik ve savunma öncelikleri, daha yakın bir işbirliğine giden yolda önemli engeller olduğunu kanıtladı. Fransa ve Almanya'nın bu alanda birlikte çalışması, hemen hemen yalnızca iki ülkenin ikili ilişkilerine atfettiği genel öneminin bir sonucudur. Ortak menfaatler ve benzer durumlar bununla daha az ilgilidir. Bundan dolayı hem Paris hem de Berlin'in, „Franko-Alman savunma ortaklığını sollayan başka ülkelerle yapılan savunma antlaşmaları mevcuttur.

Gündem; Güvenlik ve Savunma Konusunda Detaylı Bir Plan Olmayan “Aachen”

Bir hayli karmaşık arkaplanına rağmen “Aachen”, Franko-Alman güvenlik ve savunma gündemine birtakım yeni maddeler ilave ediyor:

- İki devletin topraklarına silahlı bir saldırı durumunda karşılıklı destek vermeleri
- Avrupa savunma birliğini güçlendirmek için ortak stratejiler geliştirilmesi
- Müşterek bir güvenlik kültürü ve ortak konuşlanmaları istikametinde Fransız ve Alman silahlı kuvvetlerinin işbirliğini pekiştirilmesi
- Ortak savunma programlarının düzenlenmesi
- Silahlanma ihracatı hakkında ortak bir yaklaşımın belirlenmesi
- Franko-Alman Savunma ve Güvenlik Konseyi'nin, güvenlik meseleleri hususunda politika yönlendirme birimi olarak kullanılması.

Fakat antlaşma, bundan daha somut adımları öngörmemektedir, ve dolayısıyla etraflı düşünülmüş bir eylem planı değildir. Antlaşma, ortaklaşa çalışma konuları belirlemektedir, ancak onların hem somut bağlamları hem de hedefleri henüz belirlenmiş değildir. Bu nedenle somut adımların kararlaştırılmasına ihtiyaç vardır. Belge, önümüzdeki yıllarda Fransız-Alman ilişkileri bakımından ancak rehber niteliğindedir. Aachen Antlaşması'yla Paris ve Berlin, sadece Franko-Alman Bakanlar Konseyi'ni metnin yürürlüğe girmesinden sonra çok yıllık bir çalışma programını kabul etmesi için görevlendirdi.

21.Yüzyıl Zorluklarının Görüşülmesi

Bununla birlikte, şüphesiz şimdiden gündemde olması gereken meseleler var. Yakında ki en önemli mesele, Fransız-Alman güvenliği stratejik bir düzeye çıkarmaktır. Ortak silahlanma projelerinin veya eğitim konularının ayrıntıları elbette önemlidir. Ancak ikili ilişkide eksik olmaya devam eden büyük resmin yani stratejik boyutun yerini alamaz. Anlaşmayı içerikle doldurmak ve AB'deki liderlik rolü giymiş Fransa ile Almanya'nın birlikte neler yapması gerektiğini tanımlamak için bütün Avrupa'nın cevaplaması gereken sorulara bakmak gerek.

İlk soru, transatlantik bağlantının geleceği ile ilgilidir: eğer Amerika Birleşik Devletleri Avrupa'daki varlık ve faaliyetlerini azaltacaksa Avrupalılar, kıtanın güvenliğini nasıl sağlayabilir? Bu, sadece Trump ile ilgili bir soru değil. Çin'in yükselişinin, uluslararası sistemin yapısı üzerinde kayda değer etkileri olacak ve muhtemelen ABD'nin “Pasifik Pivot”una bu sefer gerçek anlamda bir etki oluşturacaktır. Bu, ABD'nin Avrupa güvenlik meselelerinden tamamen geri çekilmesi ya da NATO'nun sona ermesi anlamına gelmez. Ancak, Avrupa'nın Washington'un politikasında daha etkili bir rol oynamaya ve Avrupalıların kendi güvenliğini sağlama yetenekleri söz konusu olduğunda ABD'nin beklentilerine çok daha fazla uyması gerekiyor. Bunun üstesinden gelebilmek için Avrupalıların ne yapması gerekiyor ve Fransız-Alman ikilisinin rolü ne olurdu? Bu, eninde sonunda nükleer de dahil olmak üzere etkili caydırıcılık sorununu da içermektedir. İkincisi ve doğrudan yukarıdaki soruyu takiben Avrupa savunma işbirliğinin iddia seviyesi ne

olmalıdır? Bu tartışma, Avrupa'nın stratejik özerkliği ile ilgilidir. Tabii bu stratejik özerklik kavramı yanıltıcıdır, çünkü Avrupa'nın Amerika Birleşik Devletleri'nden tamamen bir stratejik bağımsızlığı bir hayaldir ve zaten gündemde olmayacaktır. Ancak, ABD'nin transatlantik güvenlik işbirliğini ele alması beklenenden daha etkili olması göz önünde tutulursa, sorun aslında; transatlantik güvenlik bağlantısını güçlendirmek suretiyle Avrupalıların bu ilişkiye nasıl bir katkıda bulunabilecekleri.

Brexit sonrası ağırlığın AB bünyesindeki Fransa ve Almanya'da olması nedeniyle ikisi de bu meselede kilit rol oynamalıdır. Bu sorulara cevap bulmak son derece önemlidir. Aynı şekilde Avrupalıların, ve yine Fransa ve Almanya'nın özellikle Avrupa entegrasyonunun öncüleri olmaları nedeniyle, bir çok diğer zorluğa daha stratejik bir yaklaşım benimsemeleri çok önemlidir. Buna Rusya ve Çin ile ilişkileri de dahildir.

Her şeyden önce Paris ve Berlin, Fransız-Alman Savunma ve Güvenlik Konseyi himayesinde bir Franko-Alman Beyaz Kitap süreci başlatabilir. Bu belge mevcut güvenlik ortamının ve sürmekte olan risk ve tehditlerin ortak bir analizini içermelidir. Bu analizden bölgesel ve işlevsel öncelikler elde edilmelidir; bu önceliklere dayanarak, ortak bir amaç zemini tanımlanmalıdır. Ondan sonra bir sonraki adım bir AB Beyaz Kitabı olabilir. Böyle bir süreç başlamak, 2/2020 Alman AB başkanlığının yıldız projesi olabilir. Geriye kalan tüm işbirliği formatları, projeler, operasyonların hepsi böylesi stratejik bir yaklaşım izlemelidir.

Sürekli olarak bozulmakta olan bir güvenlik ortamı ve değişen transatlantik ilişki durumlarında, 1990'ların ve 2000'lerin güvenlik politikası formülleri acil bir güncelleme gerektirir. Elbette bu, Fransız-Alman Tugayı gibi Fransız-Alman savunma işbirliğinin uzun süredir devam eden örnekleri için de geçerli olmalıdır. Bunun için antlaşmanın, mevcut formatların ve işbirliği dokümanlarının yeniden incelenmesi çağrısında bulunması çok doğrudur. Airbus ve Franko-Alman Tugayı'nın kurulmasıyla Paris ve Berlin, ortak tedarik ve silahlı kuvvetlerin entegrasyonu konusunda öncü olmuştur. Bugün, kuralların ve prosedürlerin standartlaşması ve askeri ihtiyaçların uyumlaştırılması bir sonraki seviyeye yükseltilmelidir. Tugay'ın askeri malzemelerin, idari süreçlerin ve yasal çerçevenin

standartlaşması, doğru yönde atılmış büyük bir adım olacaktır.

Son olarak daha pratik meselelerin, ilişkiyi zehirlemesine ve büyük resmi tahrip etmesine izin vermemesi, aynı derecede önemlidir. Bilhassa ortaklaşa geliştirilen ve üretilen malzemenin ihracatına iki ülkenin farklı yaklaşımları Fransız-Alman ilişkilerinde muazzam bir engel teşkil etmeye devam ediyor. Yeni antlaşma, iki ülkenin konuya "ortak bir yaklaşım" geliştireceğini söylüyor - ancak henüz oraya gelmediler. Fransız-Alman Savunma ve Güvenlik Konseyi'ne üç seçeneğin incelenmesi tavsiye edilir: ya ihracat kontrol kriterleri üzerine bir hükümet antlaşması, ya da bir kabul edilebilir müşterilerin ülke listesi, ya da ihracat uygulamalarına karar verecek ortak bir makamın kurulması.

İddia Edilen Politikanın Ötesine Geçme

Aachen Antlaşması'nın uygulanması yürütme organlarının elindedir. Ancak hükümetleri harekete geçirmek için Alman Federal Meclisi ve Fransa Ulusal Meclisi'nin ve aynı zamanda da sivil toplumların da baskısı gerek. Her iki meclis de ortak bir meclis komisyonu oluşturmak üzere. Görevi, hükümetlerin antlaşmaların uygulanması ile ilgili düzenli olarak rapor vermesini talep etmektedir. Fransa-Almanya Savunma ve Güvenlik Konseyi'nin yükseltme beyanı ciddiye alınmalıdır. Bu bağlamda stratejik öngörü ve yukarıda belirtildiği gibi resmin bütününe analizi açısından özellikle yararlı olabilecek bir alana 1.5 boyutunda bir ekleme yapmayı içerebilir.

Özetle, yeni antlaşmanın, Franko-Alman (savunma) işbirliğinde ileriye atılmış büyük bir sıçrama olup olmadığı bugün henüz belli değil. Antlaşmalar, siyasi iradenin yerini alamaz. Fransa ve Almanya'nın birbirinden çok farklı stratejik kültürlerini ve önceliklerini hesaba katarsak şu anki savunma işbirliğinden daha fazlasını beklemek çok gerçekçi olmayabilir. Çünkü iki ülke için komşuyla işbirliği yapmak bir öncelik teşkil etmemektedir. Aachen Antlaşması'nın bunu değiştirmesi pek mümkün gözüküyor. Bu nedenle şu anda yapılanların ötesine geçmek tek kelimeyle zor olacaktır. Aachen Antlaşması bunu yapmak için iyi bir temel sağlıyor. Onun içerikle doldurulması, Paris ve Berlin'e bağlı.

Orjinal metine www.ifri.org adresinden ulaşabilirsiniz

Democracy

Avrupa'da Demokrasi Neden Kıymetli?

Avrupa siyasetinde ve sivil toplumunda demokrasi hayatın olmazsa olmazlarından. Dünyadaki birçok coğrafyayı inceleyip tetkik ettiğimizde demokrasinin çok da önemli olmadığını, azınlıkta olan fikir ve düşüncelerin baskı altında tutulduğunu ve muhalif gruplara yeterli ifade hürriyetinin verilmediğine şahit oluyoruz. Hatta bahsettiğimiz bu coğrafyalarda bırakın demokrasinin uygulanmasını, anlamı dahi tam olarak bilinmiyor. Ancak Avrupa topluluklarında demokrasi ve ifade hürriyeti kırmızı çizgidir. Kimse demokrasi dışına çıkmaya yeltenmez bile.

Bu yazının özünü oluşturan mesele dünyanın birçok yerinde demokrasinin esamesi dahi okunmazken, Avrupa'da nasıl oldu da demokrasi bu kadar değerli ve vazgeçilmez bir hale geldi? Avrupalı insanlar demokrasinin kıymetini nasıl bu kadar iyi anladı? Bu sorulara çeşitli dayanaklarla üstün körü cevaplar veriliyor ama bahsi geçen soruların cevaplarını tarihin derinliklerinde aramak en isabetlisi olacaktır.

İnsan için bir olgunun değeri, ona duyulan ihtiyaçla doğru orantılıdır. İnsan bir şeye ne kadar ihtiyaç duyarsa ve ona ulaşmak için ne kadar çaba sarf ederse o olgu insan için o kadar kıymetli olur. Bu ifadeyi insanın şahsı adına kullandığımız gibi bir toplum adına da rahatlıkla kullanabiliriz. Toplumlarda da tıpkı bir insan gibi ihtiyaçları, düşünme şekilleri, hüznüleri, sevinçleri ve en önemlisi tecrübe-

Mert EKE

Köşe Yazarı

leri vardır. Bu tecrübeler toplumların kültürüne şekil verir. Avrupa toplumlarını tarihsel süreç içinde incelediğimiz zaman halkın ciddi şekilde ezildiğini, köleleştirildiğini, ağır vergiler altında ezildiğini görürüz. Avrupa toplumlarında halk, hem siyasi gücü elinde bulunduranlar tarafından hem de dini otoriteyi elinde bulunduranlar tarafından ciddi şekilde ezilmiştir. Halkın parası, emeği, hukuki hakları hep gasp edilmiştir. Hatta o kadar ki en temel hak olan yaşama hakkı bile güvence altında olmamıştır. İşte bu çaresiz ve acı durumda olan halk için hukuk kavramı, insan hakları gibi en temel haklar şiddetli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Tam bu noktada halkın önünde iki seçenek vardır: Ya bu düzene ses çıkarmayarak sefil bir hayat içinde sürünmek ya da cesaretle hakkını arayıp şerefli bir insan statüsüne kavuşmak.

Avrupa halkı otoritelerden gördüğü bu eziyete ilk başkaldırısını 1215 yılında Magna Carta olayı ile gerçekleştirmiştir. Başkaldırı tam olarak bir halk isyanı değildir. Ülkenin ileri gelen baronları,

derebeyleri isyan sonucu kralın yetkilerini kısıtlayarak önemli hukuki haklar elde etmişlerdir. Tarihte önemli yer tutan Magna Carta Libertatum antlaşmasının şu maddesi çok önemlidir:

“Özgür hiç kimse kendi benzerleri tarafından ülke kanunlarına göre yasal bir şekilde muhakeme edilip hüküm giymeden tutuklanmayacak, hapsedilmeyecek, mal ve mülkünden yoksun bırakılmayacak, kanun dışı ilan edilmeyecek, sürgün edilmeyecek veya hangi şekilde olursa olsun zarara uğratılmayacaktır.”

Kralın keyfi yetkilerinin kısıtlanması daha o zamanlarda bir ölçüde de olsa başarılıdır. Bu haklar halk düzeyine inmesi bile insanlara bir fikir ve ışık olmuştur. Devam eden yüzyıllarda Avrupa halkları üzerinde eziyet devam etmiş, kral ve kilisenin baskıcı otoritesine bir de derebeylerin eziyetleri eklenmiştir. Yüzyıllardır tüm otoritelerin baskı altında tutarak sömürdüğü Avrupa halkları derebeyleri tarafından da karnın tokluğuna ağır şartlar altında çalıştırılmıştır.

Şartlar böyleyken tüm bunların üzerine 14. Yüzyılda Avrupa'da büyük bir veba salgını baş göstermiş ve nüfus ciddi bir kıyımına uğramıştır. Bu kıyımdan en çok etkilenen grup hiçbir hak verilmeden köle olarak çalıştırılan toplumun en alt tabakası serfler olmuştur. Ömrünü köle olarak derebeylerinin, siyasilerin ve ruhbanların rahat yaşaması için harcayan halka, veba salgınından sonra binen yük son noktaya ulaşmış ve otoritelere isyanlar da tam da bu yıllarda başlamıştır. Halk artık zorbalıklara ve köleliğe dayanamaz olmuş ve kendi haklarını aramayı ve sesini yükseltmeyi hayatta kalmak, en önemlisi de insanca yaşamak için zorunlu görmüştür.

Bu zaruri düşüncelerle başlayan halk isyanları 1688'de İngiltere'de bir devrim yaratmış ve mutlak monarşiden meşruti yönetime geçişi sağlamıştır. Bunun üzerinden yaklaşık yüz yıl sonra Fransa'da başlayan büyük halk isyanını da tarihin akışını değiştiren Fransız İhtilali'ni getirmiştir. Fransa ve İngiltere'de başlayan bu demokrasiye duyulan şiddetli istek dalga dalga tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Batı Avrupa'da gelen peşpeşe demokrasi geçişlerinin yarattığı özgürlük ortamı hemen ardından sanayi devrimini getirdi. Bu nokta çok dikkat çekicidir. Tarih dikkatle incelendiğinde bilimsel, teknolojik ve sanatsal gelişmelerin özgür ortamlarda gerçekleştirildiği kolayca fark edilecektir. İngil-

tere'de 17. yüzyılda demokratik bir yönetime geçişin hemen ardından sanayi devrimi gerçekleştirilmiş ve teknolojik icatlar dönemin zirvesine çıkarak İngiltere'yi süper güç haline getirmiştir. Demokrasinin hemen ardından gelen teknolojik atılım bir tesadüf değildir, zira bilim ve teknoloji ancak özgürlük ortamında filizlenip serpilebilir.

Yine bu dönemlerde Avrupa'da çok önemli bir siyasi gelişme meydana gelmiştir. Yüzyıllar boyunca Avrupalı milletler birbirine üstün gelebilmek için sayısız savaşa girişmişlerdir. Yüzyıllarca süren devletler arası şiddetli ve yıkıcı mücadele bir türlü kimsenin kalıcı üstünlüğü ile sonuçlanamamış ve savaşın getirdiği ağır yük ve maliyetler siyasi otoriteleri ve halkı bezdirmiştir. Bu bıkkınlık ve yorgunluk ortamı Avrupa'da kimsenin üstün gelemediği bir güçler dengesi ortamını perçinlemiş ve devletleri birbirini tanımaya, birbirlerine karşı saygı duymaya mecbur etmiştir. En sonunda Avrupa tarihine geçen Vestfalya Barış Anlaşması imzalanmış ve Avrupalı devletler birbirinin egemenlik haklarına saygı duyacakları konusunda güvence vermişlerdir. Bu antlaşmanın Avrupa demokrasisi ve uluslararası ilişkilerinde hatta Avrupa Birliği'nin temellerinde önemli bir yeri vardır.

20. yüzyıla geldiğimizde demokrasi kültürünün tüm Avrupa ve çevresinde yaygınlaştığını, çe-

şitli fikirlerin örgütlenmeye geçerek siyasi mücadeleye giriştiğini görüyoruz. Tam o yıllarda Avrupa'da demokrasinin oturduğu zannediliyordu. Ancak demokrasinin ve hukukun ne demek olduğunun tam anlamadığı kısa süre sonra ortaya çıktı. Hitler ve Mussolini gibi halkın karşısına çıkan üstün hitabet yeteneğine sahip demagoglar halkı manipüle etmek suretiyle çok güçlü şekilde iktidara geldi. Bu faşist iktidarlar, hem kendi ülkesi içinde kendisiyle aynı düşünmeyen vatandaşlarına hem de ülkesi dışındaki masum insanlara saldırdılar. Bu tutum ikinci dünya savaşını beraberinde getirdi ve sadece Avrupa'da değil dünya çapında büyük katliamlar ve acılara neden oldu. Facia öylesine büyüktür ki II. Dünya Savaşı'ndaki toplam ölü sayısı yaklaşık 65 milyon olarak gösterilmektedir. Ödenen bedelin büyüklüğü insanı dehşete düşürmekte. II. Dünya Savaşı'nın bu ağır faturası Avrupa'ya özgürlüklerin, hoşgörünün, demokrasinin ve hukukun değerini en acı ama en iyi şekilde anlatmıştır.

Şimdi tüm bunları anlattıktan sonra şu sorunun cevabını rahatlıkla verebiliriz: Dünyanın bir çok coğrafyasında demokrasinin kıymeti yok iken Avrupa'da demokrasi neden bu kadar değerli? Avrupa toplumlarının geçirdiği zorlu tarihsel süreçler, halkların gördüğü ağır eziyetler, yıkıcı savaşlar, yüzyıllarca süren kölelik ve faşizmin sebep olduğu milyonlarca ölüm... Tüm bunları büyük bir resim olarak gözümüzde canlandırdığımızda, Avrupa'nın demokrasiye adeta bir can simidi gibi sarılmasına ve onu koruyup yüceltmesine derin bir anlam verebiliyoruz. Avrupa toplumu demokrasiyi yüzlerce yıllık bir mücadele sonunda kanıyla ve canıyla elde etmiştir. Daha öz bir ifadeyle elde etmek zorunda kalmıştır. Bütün bu yaşananlara baktıktan sonra Avrupa Birliği gibi değerli bir barış ve demokrasi kültürünün nasıl oluştuğunu ve neden bu kadar kıymetli olduğunu fazlasıyla anlayabiliriz.

Sözlerimi bitirirken bu kültürle iyi ilişkiler içinde olmanın dünya barışına, demokrasiye, insan haklarına ve ekonomiye önemli katkılar sunacağını da belirtmek istiyorum. Tüm EuroPolitika okuyucularına saygı ve sevgilerimi sunuyorum.

Avrupa Birliği Politikaları Dergisi

www.europolitika.com

 [europolitikacom](https://www.facebook.com/europolitikacom)

 [europolitikacom](https://twitter.com/europolitikacom)

 [europolitikacom](https://www.instagram.com/europolitikacom)

 [/company/europolitikacom](https://www.linkedin.com/company/europolitikacom)

Şubat 2019/19

www.stratejistdergisi.com

stratejist

Aylık Dış Politika, Güvenlik ve Ekonomi Dergisi

Emekli Büyükelçi Dr. A. Oğuz ÇELİKKOL
Stratejist Dergisi Editörü Ali SEMİN'e
Suriye'deki İç Savaşı ve Adana
Mutabakatı'nı Değerlendirdi

Prof. Dr. Mustafa KIBAROĞLU
Suriye'de "Güvenli Bölge" Tartışması

Prof. Dr. Hasan ÜNAL
Yanlış Hesap Şam'dan Dönme!
Ankara-Şam Uzlaşması Üzerine Düşünceler

Doç. Dr. Aylin ÜNVER NOL
Brexit, Ticaret Savaşları ve
Gümrük Birliği

14E

DİPLOMASİ AKADEMİSİ

ULUSLARARASI HUKUK

DIŞ POLİTİKA

EKONOMİ

ENERJİ

GÜVENLİK

SAVUNMA SANAYİİ

2 Mart
25 Mayıs

12 Hafta Cumartesi günleri 10:00 - 16:00 arası

Bilgi için web sitemizi ziyaret edebilirsiniz.
www.bilgesam.org

info@stratejistdergisi.com